

**ÇUKUROVA ONİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTOSU
TORK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

YOKSEK LİSANS TEZİ

43891

**İNCE MEMED I VE II ROMANLARINDAKİ EYLEMLERİN
GÖRÖNÖŞ VE KİLİNİŞ YÖNÖNDEN İNCELENMESİ**

**DANİŞMAN
YRD. DOC. DR. MEHMET ÖZMEN**

**HAZIRLAYAN
M. MÖMTAZ KAYA**

ADANA-1995

İÇİNDEKİLER

I- ÖNSÖZ	I
II- GİRİŞ	II
III- KISALTMALAR	XVI

I. BÖLÜM

I- GÖRÜNÜŞ	1
A- GENİŞ ZAMANLI EYLEMLERDE GÖRÜNÜŞ	2
1- GELECEK ZAMAN İFADESİ TAŞIYAN GENİŞ ZAMAN	4
a) Kesin Gelecek Zaman ifadesi Taşıyan Geniş Zaman	4
b) Kesin Olmayan Gelecek Zaman ifadesi Taşıyan Geniş Zaman	11
c) Şarta Bağlı Gelecek Zaman ifadesi Taşıyan Geniş Zaman	18
2- GEÇMİŞ ZAMAN İFADESİ TAŞIYAN GENİŞ ZAMAN	21
a) Belirli Geçmiş Zaman ifadesi Taşıyan Geniş Zaman	22
b) Belirsiz Geçmiş Zaman ifadesi Taşıyan Geniş Zaman	23
3- ŞİMDİKİ ZAMAN İFADESİ TAŞIYAN GENİŞ ZAMAN	24
4- YETERLİLİK İFADESİ TAŞIYAN GENİŞ ZAMAN	26
5- İSTEK İFADESİ TAŞIYAN GENİŞ ZAMAN	29
6- GEREKLİLİK İFADESİ TAŞIYAN GENİŞ ZAMAN	29
B- ŞİMDİKİ ZAMANLI EYLEMLERDE GÖRÜNÜŞ	30
1- GENİŞ ZAMAN İFADESİ TAŞIYAN ŞİMDİKİ ZAMAN	30
2- GELECEK ZAMAN İFADESİ TAŞIYAN ŞİMDİKİ ZAMAN	32
a) Kesin Gelecek Zaman ifadesi Taşıyan Şimdiki Zaman	32
b) Kesin Olmayan Gelecek Zaman ifadesi taşıyan Şimdiki Zaman	36

3- GEÇMİŞ ZAMAN İFADESİ TAŞIYAN ŞİMDİKİ ZAMAN	37
a) Belirli Geçmiş Zaman İfadesi Taşıyan Şimdiki Zaman	37
b) Belirsiz Geçmiş Zaman İfadesi Taşıyan Şimdiki Zaman	40
c) Geçmişte Başlayıp Süregelmekte Olan Zaman İfadesi Taşıyan Şimdiki Zaman	41
4- ŞİMDİKİ ZAMANIN HİKAYESİ İFADESİ TAŞIYAN ŞİMDİKİ ZAMAN	48
5- ŞİMDİKİ ZAMANIN RİVAYETİ İFADESİ TAŞIYAN ŞİMDİKİ ZAMAN	49
C- BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMANLI EYLEMLERDE GÖRÜNÜŞ	51
1- ŞİMDİKİ ZAMAN İFADESİ TAŞIYAN BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMAN...	51
2- GELECEK ZAMAN İFADESİ TAŞIYAN BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMAN...	53
D- GELECEK ZAMANLI EYLEMLERDE GÖRÜNÜŞ	54
1- BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMAN İFADESİ TAŞIYAN GELECEK ZAMAN...	54
2- GEREKLİLİK İFADESİ TAŞIYAN GELECEK ZAMAN	55
3- GELECEK ZAMANIN HİKAYESİ İFADESİ TAŞIYAN GELECEK ZAMAN	57
4- GELECEK ZAMANIN RİVAYETİ İFADESİ TAŞIYAN GELECEK ZAMAN	57
E- EMİR ÇEKİMİNDE GÖRÜNÜŞ	58
1- EMİR AĞIRLIKLİ İSTEK İFADESİ TAŞIYAN EMİR	58
2- İSTEK AĞIRLIKLİ EMİR İFADESİ TAŞIYAN EMİR	61
3- İSTEK İFADESİ TAŞIYAN EMİR	63
4- DAVET AĞIRLIKLİ İSTEK İFADESİ TAŞIYAN EMİR	70
5- YALVARMA AĞIRLIKLİ İSTEK İFADESİ TAŞIYAN EMİR	72

F-ŞART ÇEKİMİNDE GÖRÜNÜŞ	75
1- DİLEK - TEMENNİ İFADESİ TAŞIYAN ŞART	75
2- İSTEK İFADESİ TAŞIYAN ŞART	76
3- EMİR İFADESİ TAŞIYAN ŞART	78
G- SORU CÜMLELERİNDE GÖRÜNÜŞ	80
1- OLUMSUZ CÜMLE İFADESİ TAŞIYAN SORU CÜMLELERİ	80
2- OLUMLU CÜMLE İFADESİ TAŞIYAN OLUMSUZ SORU CÜMLELERİ..	87

II. BÖLÜM

II- KILINIŞ	90
A- BASİT EYLEMLERDE KILINIŞ	91
1- KESİKSİZ - SÜREKLİ - OLUŞLU EYLEMLER	93
2- KESİKSİZ - SÜREKLİ - KILIŞLI EYLEMLER	105
3- KESİKSİZ - SÜREKSİZ - OLUŞLU EYLEMLER	117
a) Başlamalı Eylemler	117
b) Bitirmeli Eylemler	119
4- KESİKSİZ - SÜREKSİZ - KILIŞLI EYLEMLER	125
a) Başlamalı Eylemler	125
b) Bitirmeli Eylemler	127
5- KESİKLİ - OLUŞLU EYLEMLER	148
a) Yinelemeli Eylemler	148
b) Üstüsteli Eylemler	148

6- KESİKLİ - KILIŞLI EYLEMLER	149
a) Yinelemeli Eylemler	149
b) Üstüsteli Eylemler	150
B- BİRLEŞİK EYLEMLERDE KILINIŞ	152
1- KESİKSİZ - SÜREKLİ - OLUŞLU EYLEMLER	152
2- KESİKSİZ - SÜREKLİ - KILIŞLI EYLEMLER	153
3- KESİKSİZ - SÜREKSİZ - OLUŞLU EYLEMLER	155
4- KESİKSİZ - SÜREKLİ - KILIŞLI EYLEMLER	157
5- KESİKLİ - KILIŞLI EYLEMLER	163
a) Yinelemeli Eylemler	163
b) Üstüsteli Eylemler	163

KAYNAKÇA

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Yaşar Kemal'in İnce Memed I ve İnce Memed II romanlarındaki eylemleri görünüş ve kılınış yönünden inceledim.

Görünüş ve kılınış konusunda bir çalışma yapmamdaki en büyük etken, kendini hem konuşma hem de yazı dilinde gösteren bu anlam olayına yeterince değinilmemiş olması ve bu konuda yapılan ayrıntılı çalışmaların azlığı olmuştur.

Bu konu üzerinde, ülkemizde yapılan sınırlı sayıdaki çalışmalar, daha çok, ayrıntıya inmeden, konuyu ana hatlarıyla ele alır niteliktedir.

Türkçedeki eylemlerin kılınış yönünden tasnifini Agop Dilaçar yapmıştır. Bu konudaki tek tasnif çalışması budur. Görünüş ve kılınış konusunda şimdiye kadar yapılmış olan en geniş çaplı çalışma, Lars Johannson'un yaptığı Aspekt im Türkischen adlı çalışmadır. Çalışmam sırasında en çok bu iki kaynaktan yararlandım.

Yapılan çalışmaların azlığı ve ayrıntılı bir şekilde yapılan incelemenin ise Türkçe olmaması bu çalışma sırasında karşılaştığım en önemli sorunlardır.

İnce Memed I ve II romanlarının basit ve yalın dil yapısının böyle bir çalışma için uygun olması, özellikle günlük konuşmaların fazlalığı eser seçimimi kolaylaştırmıştır. Özellikle görünüş örneklerinin daha çok konuşma dilinde yaygın olduğu göz önünde bulundurulduğunda, incelenecek eserin dil yapısının günlük konuşma diline yakın olmasının önemi kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Çalışmam sırasında bilgi ve tecrübeleriyle bana destek olan, başta Sayın Yrd. Doç. Dr. Kayahan Erimer ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Mehmet Özmen olmak üzere tüm hocalarıma teşekkür ederim.

M. Mümtaz KAYA

GİRİŞ

Görünüş ve kılınış şekle bağlı olan sayı, kişi, çatı kip ve zamanın yanında, yalnızca şekle bağlı olmayan iki dilbilgisi ulamıdır (kategorisidir).

İlk zamanlarda görünüş ve kılınış kavramları arasında kesin bir ayırım sözkonusu değildir. Bunlar birçok dilde eş anlamlı olarak kullanılmaktaydı. İngilizler, Amerikalılar, Fransızlar, İtalyanlar ve İspanyollar **Aspekt**, (İtal. *aspetto*, İsp. *aspecto*), Almanlar "**aktionsart**", Ruslar da "**vid**" (görünüş) terimini kullanmışlardır. Bu terimler geniş anlamlar içermekteydi.

Olga S. Ahmanova, Rusça "**vid**" (görünüş) terimini iki alt başlığa ayırmıştır. Birincisi **aspekt**, yani "görünüş" ikincisi Alm. **aktionsart** (kılınış). (Bkz. *Slovari Lingvističeskih Terminov, Moskova 1966, s. 75-76*).

Başlangıçta çoğunlukla eş anlamlı olarak kullanılan bu terimlerin ifade ettikleri farklı anlamlar, uzun bir gelişim sürecinden sonra Alman ve İsveçli dilciler tarafından ortaya çıkartılmış ve farklı anlamlı iki ayrı terim durumuna getirilmişlerdir.

Johann Knobloch ve 14 bilim adamı Heidelberg Üniversitesinde 1961 yılında 80'er sayfalık fasiküller halinde yayınlamaya başladıkları **Dilbilim Terimleri Sözlüğü**nde (*Sprachwissenschaftliches Wörterbuch*), **aktionsart** ve **aspektin** iki ayrı kavram ifade eden terim olduklarını, ve bu kavramların değişik tanımlarını, inceliklerini ve kullanılış yerlerini belirtmişlerdir.

Almanlara ait *Brockhaus Enzyklopedie*, (20 cilt, 1966), *Meyers Enzyklopadisches Leksikon* (25 cilt, 1971), iki büyük

ansiklopedide "aktionsart" ve "aspekt" terimleri ayrı ayrı ele alınmıştır. Günümüze gelinceye kadar birçok dilci de bu iki kavram için, kendi kavrayışlarına göre değişik terimler ortaya atmışlardır.

Almancada bugün "kılınış" kavramı için "eylem türü" (art der hendlug, aktionsart), "zaman ilişkisi" (zeitver haltnis), "süreç türü" (verlaufsart), "zaman türü" (zeitart), "zaman aşamaları" (zeitstufe), "fiil derecesi" (verbalgrad, verbalstadium) vs. Fransızcada "süreç aşamaları" (ordre de proces), İngilizcede "eylem tarzı" (manner of action) terimleri kullanılmaktadır.

Görünüş için de Almancada "öznel görüş şekli" (subjektive anschaungsform), "süreç türü" (verlaufsart), "süreç aşamaları" (verlaufsstufe) terimleri kullanılmaktadır. Yıllar süren araştırmalar ve ortaya atılan değişik görüşler ışığında görünüş ve kılınış arasındaki temel ayrılıklar ortaya çıkmıştır.

İsveçli türkolog Lars Johannson'un ortaya koyduğu geniş kapsamlı çalışma, (Aspekt im Turkischen, Uppsala 1971) görünüş ve kılınış konularına ülkemizde daha çok eğilinmesini sağlamıştır.

Norveçli türkolog Even Houdhaugen'in 1972 yılında bu eserin eleştirili tanıtımını (Norsk Tidsskrift Dergisi, 26/1, 1972, s.99-108), yapmasından sonra, Agop Diaçar, bu konuya eğilerek yayınladığı makaleyle konunun tanıtım ve değerlendirmesini yapmıştır. (Bkz. "Türk Fiilinde 'Kılınış ve Görünüş' ve Dilbilgisi Kitaplarımız", TDAY-Belleten 1973-1974, s.159-171)

Bu iki kavramın ana hatlarıyla tanıtılması, içerdikleri anlamı ve bu iki kavram arasındaki temel farkı daha iyi ortaya koyacaktır.

GÖRÜNÜŞ

Görünüş dil içerisinde eylemin kullanımına yansıyan ruhsal etkiler ve koşullarla ilgili bir dil olayıdır. Eylemde anlatılan iş, olay ya da oluşun konuşan veya işiten tarafından öznel bir biçimde değerlendirilmesidir. Konuşan kişinin eyleme yeni bir değer yüklemesidir.

Görünüş terimi dilciler tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmıştır.

Doğan Aksan görünüşü; "Eylemin çekimli biçimiyle anlattığı işin, kılınışın dışında, kişisel, öznel bir anlatımı yansıtmaktadır." şeklinde tanımlar. (1)

Agop Dilâçar ise; "Görünüş çekime uğramış fiilin taşıdığı kavramda, konuşanın öznel bir başkalaşım yapmasıdır, nesnel değil öznel, mastarda değil, çekim şekillerinde bulunan bir iç anlamdır." şeklinde bir tanım yapmıştır. (2)

Hikmet Dizdaroğlu, görünüşü kip kayması olarak değerlendirerek şu tanımları yapmıştır: "Bir tümcede, çekimli bir eylemin bir başka çekimli eylem ya da kip yerine kullanılması, ya da anlamlar yükletilmesi olayına anlam kayması denir." (3)

Tanımlardan anlaşıldığı gibi görünüş, dil psikolojisi ile ilgili bir anlam olayıdır.

---

1) AKSAN, Doğan, Her Yönüyle Dil, TDK Yayınları, Ankara 1990, s.104.

2) DİLÂÇAR, Agop, "Türk Fiilinde 'Kılınış ve Görünüş' ve Dilbilgisi Kitaplarımız", TDAY-Belleten 1973-74, s.161.

3) DIZDAROĞLU, Hikmet, Tümcebilgisi, TDK Yayınları Ankara 1976, s.176.

"Gördüm kaçıyordu, arkasından koşanlar vardı." cümlesi ile "Kaçıyordu ama bırakmadım." cümlesindeki "kaçıyordu" fiili görünüş yönünden birbirlerinden farklı anlamlar ifade ederler. İkisi de şimdiki zaman çekiminde oldukları halde ilkinde "gerçekleşmiş kaçma", ikincisinde ise "niyet durumunda kalmış bir kaçma" anlamı vardır. (1)

"Anne ben teyzeme gidiyorum." ile "Günaydın böyle nereye gidiyorsun." cümlelerinin ilkinde bir niyet, ikinci cümlede devam etmekte olan bir eylem ifadesi vardır. (2)

"Eve telefon et, bizimkilere, bu gece dayımlarda kaldığımı söyle." cümlesinde öznel bir iç anlam, bir görünüş vardır. Nesnel anlam "kalmış olduğumu", öznel anlam ise "kalacağımı" 'dır. (3)

"Gidip çarşıdan meyva alacağım, getirip yıkayacağım, önünüze koyacağım, siz de yiyeceksiniz, yağma mı var?" cümlesinde gelecek zaman çekimli olan "alacağım, yıkayacağım, yiyeceksiniz" gibi biçimler aslında gelecek zaman yansıtmadığı gibi, olumlu biçimler de değildirler. Burada anlatılan "almayacağım, yıkamayacağım" gibi olumsuzluk gösteren, söyleyenin bu işi yapmayı düşünmediğini, kabul etmediğini anlatan bir görünüş vardır.

---

1) DİLAÇAR, Agop, "Türk Fiilinde 'Kılınış ve Görünüş' ve Dilbilgisi Kitaplarımız", TDAY-Belleten 1973-74, s.164.

2) DİLAÇAR, Agop, AGY.

3) DİLAÇAR, Agop, AGY.

4) AKSAN, Doğan, Her Yönüyle Dil, TDK Yay., Ankara 1990, s.209.

"Bir yolda yürüyorum, ayağım ağırıyor, tutup kaldırıma oturuyorum". Burada çekimli eylemler buldukları zaman dışında öznel bir değerlendirmeyi yansıtmaktadır. (1)

"Anahtarı da kaybettim mi, kapıda da kaldım mı?" gibi aslında soru içeren anlatım biçimleri de yine aynı görünüş özeliği nedeniyle değişik görev ve anlam yüklenmişlerdir.(2)

"Ben derim ki bu iş yürümez." biçimindeki bir cümlede her ne kadar geniş zaman çekimi söz konusu ise de anlatılmak istenen "**demek istiyorum, diyorum**" biçimindeki, şimdiki zamanla ilgili anlamdır. (3)

"Genç kadın bütün Ankara'yı şimdi başka türlü görüyordu." Burada anlatılmak istenen şimdiki zamanın hikayesi değil "**görmektedir**" anlamıdır. (4)

"Tam otların yeşerdiği zaman
Yere yüzükoyun uzanıyorum."

Şiirdeki "**uzanıyorum**" eyleminde şimdiki zaman ifadesinden çok geniş zaman ya da geçmiş zaman ifadesi vardır. (5)

"Bunlar iki kardeş. Babaları ölüyor. Ufak bir miras kalıyor. Enişte ile abla bir oluyorlar. Buna paradan az bir

-
- 1) AKSAN, Doğan, AGE.
  - 2) AKSAN, Doğan, AGE.
  - 3) AKSAN, Doğan, Sözcük Türleri, TDK Yayınları, Ankara 1983, s.209.
  - 4) AKSAN, Doğan, AGE.
  - 5) DİZDAROĞLU, Hikmet, Tümcebilgisi, Ankara 1976, s.179.

sey veriyorlar, o da kızıyor... Bir gece eniştesi evde yokken ablasını ve biri beş yaşında, biri üç yaşında iki çocuğunu kesiyor... (NH Unutulan Adam)"

Şimdiki zaman çekimindeki eylemler geçmiş zamanda meydana gelen olayların ifadesinde kullanılmaktadır. (1)

"...ne fayda ! diyor, gider doktora anlatır, bir reçete alır, eczaneye koşar, bütün bunların hepsi iyi değil mi? Gel gelelim, cebinden yeni aldığı reçete yerine doktorun benim için verdiği eski reçeteyi çıkarıp eczacıya tutuşturur. İlacı yaptırır, getirir kıza veririz, kusmaya çırpınmaya başlar. Ölüyor. Zehra ölüyor! (PS Matmazel Noralya, 19)"

Geniş zamanlı eylemlerin yansıttığı zaman geçmiş zamandır. (2)

"Kapıyı birdenbire açar, kapının arkasında asistan durmaktadır. (NH Unutulan Adam, 47)"

Bu cümlede, geniş zamanlı eylem geçmiş zaman, "durmaktadır" eylemi ise şimdiki zamanın hikayesi anlamı taşımaktadır. (3)

"...Şam'a vali muavini olarak sürülüyor, fakat Hilmi Bey bu cezadan yılmamıştır, yine Kız Tevfik vasıtasıyla yabancı neşriyatını İstanbul'dan getirmektedir. İstibdat Hükümeti ecnebi postahanesine Türklerin girmesini men ettiğinden, Tevfik de ecnebi kadın kıyafetine girerek Fransız postahanesinden Hilmi Bey için gazete ve mecmua almaktadır.

---

1) JOHANNSSON, Lars, Aspekt im Turkischen, Uppsala 1971, s.149

2) JOHANNSSON, Lars, AGE, s.149.

3) JOHANNSSON, Lars, AGE, s.149.

Bir gün yine gazete almak için postaneye girerken yakalanıyor ve o da Şam'a sürülüyor. (HUB, Halide Edip, 50)"

Geniş zaman çekimli "sürülüyor" ve "yakalanıyor" eylemlerinin ifade ettikleri zaman geçmiş zamandır. "getirmektedir" ve "almaktadır" eylemleri ise şimdiki zamanın hikayesi anlamı taşımaktadır. (1)

"Yerçekimli Karanfil 1957'de yayınlanıyor ve Yeditepe Siir Armağanını kazanıyor. Canseverin bu üçüncü kitabı. 1954-57 arasında yazılmış şiirleri içine alıyor.

...Garib'teki yalın şiir anlayışı yavaş yavaş etkisini yitirir. Bunun yerini "ikinci Yeni" denen rastlansal, gerekçesiz şiir anlayışı alır.

Cansever üçüncü kitabını işte böyle boğucu bir ortamda yayınlıyor. (AB Edip Cansever, 63)"

Şimdiki zaman çekimindeki "yayınlanıyor", "kazanıyor" ve "yayınlıyor" eylemleri geçmiş zaman ifadesi taşıırken, şimdiki zaman çekimindeki " alıyor" eylemi geniş zaman anlamı taşımaktadır. Geniş zaman çekimli "yitirir" ve "alır" eylemleri geçmiş zaman ifadesi taşımaktadır. (2)

" - Anlamadığın işe burnunu ne sokarsın be kadın? (HEA, Sinekli Bakkal 35)"

" - Ne susarsın be herif diyeceklerdi. (SFA, Son Kuşlar, 91)"

Geniş zaman çekimindeki eylemlerin ifade ettikleri anlam şimdiki zamanlıdır. (3)

---

1) JOHANNSSON, Lars, AGE, s.154

2) JOHANNSSON, Lars, AGE, s.

3) JOHANNSSON, Lars, AGE, s.

KILINIŞ

Kılınış eylemin master durumunda var olan ve eylemin ifade ettiği işin zaman açısından ne türde olduğunu, etki yönünü, meydana geliş tarzını ifade eden bir anlam olayıdır. Eylemin belirttiği olayın süreciyle ilgilidir. Kılınış nesnelidir, eylemin anlamında var olan, anlatanın ve işitenin ruhsal durumuyla ilgisi olmayan temel bir dil özelliğidir.

Kılınış kavramının çeşitli tanımları vardır:

Agop Dilaçar kılınışı şu şekilde tanımlar: "Kılınış, kipin anlattığı öznel düşünceye karışmadan, fiil sürecini, yani eylemin ve oluşun nesnel olarak nasıl geliştiğini, yapıldığını anlatan gramatikal ulam". (1)

Doğan Aksan, kılınışı, "Eylemlerin anlattıkları devinme, iş ve oluşumun yansıttıkları zaman açısından ayrılıkları " olarak tanımlar. (2)

Vecihe Hatiboğlu, "Aspekt: (Fr.Aspekt intensif. Ing. Aspect intensive. Alm. Aktionsart, intensive aktionsart). Görünüm. Eylem kavramlarında meydana geliş tarzı" şeklinde tanımlamıştır. (3)

Meydan Larousse'da Aspekt maddesinden Görünüş maddesine yanlış gönderme yapılmış ve kılınışın tanımı yapılmıştır: "Fiillerin belirttiği olayların süresi, gelişmesi ve bitimiyle ilgili bütün biçimleri kapsayan gramer kategorisi".

---

1) DILAÇAR, Agop, "Gramer", TDAY-Belleten 1971, s.110.

2) AKSAN, Doğan, Her Yönüyle Dil, TDK Yay, Ankara 1990, s.105.

3) HATIBOĞLU, Vecihe, Dilbilim Terimleri Sözlüğü, TDK Yay. Ankara 1989, s.

Tanımlardan da anlaşıldığına göre, kılınış tamamen nesnel bir eylem özelliğidir. Eylem mastarının temelinde yer alan bir niteliktir. Süreklilik ya da süreksizlik gösterir. Konuşan kişi buna kendinden bir şey katmaz, anlamı kendi doğal akışından çıkarmaz. Kılınış dil mantığının bir ögesidir.

Türkiye Türkçesindeki eylemler kılınış yönünden incelendiğinde, bir kısım eylemlerin başlama, bir kısmının süreklilik, bir kısmının ise sonuç ifade ettikleri görülür. Buna göre, başlamak, açmak, kalkmak, parlamak, dirilmek, fırlamak gibi eylemlerde **başlama**, alışmak, aramak, izlemek, çalışmak, direnmek, uğraşmak, nöbet tutmak gibi eylemlerde **süreklilik**, anlamak, evlenmek, ölmek, kesmek, kazanmak, ödemek, durmak, iyileşmek gibi eylemlerde ise **sonuç** ifadesi vardır.

Türkiye Türkçesindeki eylemler üzerinde kılınış yönünden en geniş incelemeyi Agop Dilâçar yapmış, Türkiye Türkçesindeki eylemleri ifade ettikleri anlam süreçleri yönünden sınıflandırmıştır. Bu konuda şimdiye kadar yapılan tek tasnif budur. Bu çalışmada kılınış türleri başlıca iki bölümde ele alınmıştır.

I- KESİKSİZ

(NON-INTERROPU)

A- SÜREKLİ (Continu): aramak, okumak, gezmek, yürümek.

1) Oluşlu (Virtüel): kızarmak, morarmak.

a) Girişmeli (Inchoatif): yeşermek, ağarmak.

b) Bırakmalı (Decessif): soysuzlaşmak, ahlaksızlaşmak

c) Süregelmeli (Perduratif): parıldamak, şarıldamak.

- a- Olmalı (existentiel): gözetlemek.
- b- Kapsamlı (possessionel): parıldamak.

2) Edişli (Agentiel): dövmek, götürmek, yarmak.

- a) Etmeli (Factitif): ufalamak.
- b) Yapmalı (Effectif): duvar örmek.
- c) Uğraşmalı (Tractitif): kuşlamak, oya işlemek.
- ç) Etkilemeli (Affectif): korkutmak, aldatmak.
- d) Donatmalı (Eguipatif): ağaçlandırmak, bezemek.
- e) Yoksunlamalı (Privatif): silahsızlandırmak.
- f) Araçlamalı (Instrumentatif): fırçalamak, ütölemek.

B- SÜREKSİZ (Momentane): bulmak, çarpmak.

- 1) Başlamalı (Ingresif): yola koyulmak, doğrulmak.
- 2) Bitirmeli (Terminatif): erişmek, ulaşmak, ödemek, kesmek.

II- KESİKLİ (INTERROMPU):

A- ÜSTÜSTELİ (iteratif): atıştırmak, damlamak, çitilemek.

B) YİNELEMELİ (Frequentatif): atıştırmak, debelenmek.

- a) Yeğinlemeli (intensif): şaşalamak, aptallaşmak.
- b) Yeğnilmeli (Diminuatif): gülümsemek, somurtmak.

Bu kılınışlardan kimisi çizgi, kimisi de nokta ile gösterilir. yürümek ( ), bulmak (.), savurmak ( ), erişmek ( ), damlamak (.....), atıştırmak (----). (1)

"Kılınış" ve "Görünüş" kavramları ana hatlarıyla ortaya konulduğunda, bu iki terimin birbirlerinden farklı kavramlar ifade ettikleri anlaşılmiş olmakta, iki kavram arasındaki temel fark kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Kılınış ve görünüş kavramları arasındaki temel fark öznel - nesnel ayırımıdır. Kılınış eylemin doğal yapısında var olan zaman sürecinin dışında bulunan doğal bir özelliktir. Eylem mastarının sınır, başlama, bitirme, süre ve yineleme gibi niteliklerini belirtir.

Görünüş, fiil çekiminde, konuşanın çekim kalıplarının anlam sınırları dışına çıkarak çekime kişisel bir anlam kazandıran dil olayıdır.

Kılınış "dil mantığı", görünüş ise "dil psikolojisi" ile ilgilidir.

Görüldüğü gibi görünüş ve kılınış eylemlerin anlam yönlerini ele alan iki dil olayıdır.

İnce Memed I ve İnce Memed II romanlarındaki eylemler üzerinde yapılan bu çalışma iki ana bölüme ayrılmıştır. Eylemler, I. Bölümde görünüş, II. Bölümde kılınış yönünden incelendi.

Eylemlerin görünüş yönünden incelenmeleri sırasında romanlardaki cümleler, özellikle görünüş şekillerinin en çok ortaya çıktığı konuşma cümleleri, teker teker ele alındı.

---

1) DİLBAÇAR, Agop, "Gramer", TDAY-Belleten 1971, s.

Çekimli eylemlerin temel anlam ifadesi dışında görünüş şekillerinin ortaya çıktığı cümleler tesbit edilip fişleme yöntemiyle toplandı.

Bu cümleler, eylemlerinin bulunduğu çekimlere göre ayrıldı ve her çekimde meydana gelen değişik görünüş şekillerine göre ayrı ayrı başlıklar halinde ele alındı. Aynı grup içine alınan görünüş şekilleri de kendi aralarında gösterdikleri farklılığa göre sınıflandırıldı.

Konuşanın ruhsal durumunun görünüşe etkisi göz önünde bulundurularak, seçilen örnek cümleler gerektiğinde konuşanın ruhsal durumunu yansıtacak biçimde, kendilerinden önceki veya sonraki cümlelerle birlikte ele alındılar. Alınan her örnek parçasının başına * işareti konuldu.

Bu çalışma sırasında, bağlı bulunduğu çekimin esas anlamını yansıtan eylemlerin bulunduğu cümleler inceleme dışı bırakıldı. Ancak örnek parça içerisindeki bir eylemin, hem bağlı bulunduğu çekimin esas anlamını hem de bu çekimin görünüş şeklini yansıttığı cümlelerle, aynı çekim kalıbında olup farklı görünüş şekilleri yansıttığı cümleler örnek parça içerisinde yan yan geldiğinde, metnin altına açıklayıcı bilgi eklendi.

Monografik bir çalışma olması münasebetiyle, eserde görünüş şekli yansıtmayan bazı çekimlere örnek cümle olmadığı için yer verilemedi. Eserde yer alan çekimlere de örnekler ölçüsünde yer verildi. Bu yüzden bazı çekimlerin yansıttığı görünüş örnekleri çeşit ve sayı olarak fazla, bazı çekimlere ait örnekler ise azdır.

Örnekler, ait oldukları bölümler içinde, sayfa sırasına göre dizildi ve "(İM I,s.12), (İM II,s.41) şeklinde eser içindeki sayfa numaraları belirtildi.

Çalışmanın I. Bölümü 7 ana başlık altında toplandı. İlk olarak, eylemleri geniş zaman çekiminde olan cümlelerin meydana getirdikleri görünüş şekilleri ele alındı. Daha sonra sırasıyla, eylemleri şimdiki zaman, belirli geçmiş zaman, gelecek zaman, emir ve şart çekiminde olan cümlelerdeki görünüş şekilleri sıralandı. En son olarak da soru cümlelerinin meydana getirdikleri görünüş şekillerine yer verildi.

Eylemlerin kılınış yönünden incelenmesi sırasında, görünüş bölümü içerisinde yer alan bütün eylemler fişlenip, basit ve birleşik eylemler olmak üzere iki gruba ayrıldı.

Bu eylemler, meydana geliş tarzlarına, zaman türlerine ve etki yönlerine göre sınıflandırıldı. Daha sonraki aşamada, yapılan bu sınıflamalar ortak bir çatı altında toplandı.

Bu tasnifi yaparken Agop Dilâçar'ın yaptığı, eylemleri kılınış yönünden ele alan tasnif esas olarak alındı, ancak onun yaptığı bu tasnifteki kılınışın temel yapısında eksiklik oluşturmayacak bazı ayrıntılar göz ardı edildi. Ayrıca, Agop Dilâçar'ın kullandığı terimler kullanıldı. Ancak, etki yönlerine göre yapılan sınıflandırmada kullandığı "edişli eylem" terimi yerine, kullanımı daha yaygın olan "kılışlı eylem" terimi kullanıldı.

Her bölümdeki eylemler alfabetik sıraya göre dizildi ve karşılıklarına anlamları yazıldı. Eylemin ifade ettiği başka anlamlar numaralandırıldı. Her eyleme ve eylemin kullanıldığı her değişik anlama en az bir örnek verildi.

İncelenen eylem birden fazla anlam ifade ediyorsa, cümlede kullanıldığı anlam göz önünde bulundurularak, o anlamın ifade ettiği kılınış değerlendirildi ve taşıdığı anlam hangi kılınış grubunda yer alıyorsa o gruba dahil edildi.

Çalışmanın II. Bölümünde ilk olarak basit eylemler ele alındı ve oluşturulan tasnife göre değerlendirildi. Basit eylemlerin incelendiği kısımda kılınışlarına göre kesiksiz - sürekli - oluşlu özellik gösteren eylemlerle kesiksiz - sürekli - kılışlı eylemler ilk sırada ele alındı. Daha sonra kesiksiz - süreksiz - oluşlu eylemlerle, kesiksiz -süreksiz - kılışlı eylemler başlama ve bitirme ifadeleri taşımalarına göre sıralandı.

Kesikli eylemlerin tümü zaman türü bakımında sürekli oldukları için bu yönleriyle değerlendirilmediler.

Birleşik eylemlerin tasnifinde de yine aynı yol izlendi.

KISALTMALAR

A.G.E. : Adı Geçen Eser,

A.G.Y. : Adı Geçen Yayın,

İM I : İnce Memed I,

İM II : İnce Memed II,

s. : Sayfa

I.BÖLÜM

I.GÖRÜNÜŞ

Dilbilgisinin bir kategorisi olarak kabul edilen görünüş, en kısa şekliyle, **"eylemin cümle içerisindeki kullanımlarda yansıttığı öznel anlam"** şeklinde tanımlanabilir.

Şekil olarak herhangi bir zaman ifadesi taşıyan eyleme, konuşanın yüklediği öznel bir iç anlamın yüklenmesiyle eylem, asıl fonksiyonundan farklı olarak değişik anlatım biçimleri yansıtır.

Görünüş, çekimli eylemin taşıdığı nesnel anlama, süreç bakımından öznel bir zaman kavramı katarak, eyleme farklı anlamlar kazandırır.

"Aman Memed, af çıkıyor. Evimiz tarlamız var. Neden yüzün gülmüyor." (İM I,s.420)

Buradaki, **"Aman Memed, af çıkıyor"** ve **"Neden yüzün gülmüyor."** cümlelerinin eylemleri şekil olarak şimdiki zamanlıdır. Ancak bu cümlelerdeki eylemlerin taşıdıkları öznel anlamlar birbirlerinden farklıdır. "Af çıkıyor" cümlesinde var olan öznel anlam **gelecek zamana** yöneliktir. "Neden yüzün gülmüyor." cümlesinde ise, **içinde bulunulan zaman** anlamı vardır.

"Hiç Avrupa görmemiş olur mu? Kendini iyice ele verdi. Ne güzel laz taklidi yapıyor. Bravo, bu hainler adamlarını iyi yetiştiriyorlar." (İM II,s.238)

Bu parçadaki **"Ne güzel laz taklidi yapıyor."** cümlesiyle **"Bravo, bu hainler adamlarını iyi yetiştiriyorlar."** cümlesindeki eylemler şekil olarak şimdiki zamanlıdır. Fakat ilk cümledeki eylem **içinde bulunulan zamanı** ifade ederken, ikinci cümledeki eylemin ifade ettiği zaman süreci **geçmişe** yöneliktir.

Görüldüğü gibi görünüş, çekimli eylemin taşıdığı kavramda, konuşanın özel bir değişim meydana getirmektedir.

Görünüş şekillerinin ortaya çıkmasında en büyük etkiyi şüphesiz ki konuşan kişinin ifade tarzı ve içinde bulunduğu ruh durumu yapmaktadır. Konuşan kişinin ruhsal durumu, eylemin görünüş şeklini büyük ölçüde etkilemektedir.

Recep Çavuş:

"Emrime kim karşı koyarsa vururum." dedi. "Babam da olsa vururum." (İM I,s.263)

Parçadaki, "Emrime kim karşı koyarsa vururum." cümlesindeki eyleme, taşıdığı kesin ve kararlı gelecek zaman ifadesini veren etki, konuşan kişinin içinde bulunduğu kararlı ruh durumudur.

"İnce Memed" dedi, "şimdi sen o köyü nasıl bulacaksın?"

İnce Memed bu sorudan hiç memnun olmadığını gösteren bir hal takındı. İçini çekti.

"Ararım" dedi. "O köyün yanında deniz varmış. Ararım." (İM I,s.17)

Bu parçadaki "Ararım." eylemine kesin olmayan gelecek zaman anlamını veren evden kaçmış, ne yapacağını bilemeyen, çocuk yaştaki çaresiz birinin içinde bulunduğu ruh halidir.

Eylemlerdeki görünüşü etkileyen bir başka unsur da cümlede kullanılan zaman zarflarıdır. Zaman zarfları daha çok eylemde meydana gelen görünüş şeklinin yansıttığı zaman kavramını pekiştirme ve sınırlandırma görevi görür.

"Sen şimdi eve dön. Ben seni sonra gelir alırım" cümlesindeki zaman zarfı, geniş zamanlı eylemin yansıttığı gelecek zaman anlamını pekiştirmektedir.

"O atı neredeyse bulur, bir iki gün içinde vururum." cümlesindeki zaman zarfı ise eylemin yansıttığı gelecek zaman anlamını sınırlandırmaktadır.

Cümle içinde kullanılan **edatlar** da görünüş üzerine etkisi olan unsurlardan biridir. Edatlar daha çok çekimli eylemin yansıttığı görünüş şeklini pekiştirme görevi görürler.

"Yalvarırım. Söylerim. Onbaşı var derim. Belki gelir."
(İM I, s.84)

Bu cümledeki edat eylemin yansıttığı kesin olmayan gelecek zaman anlamını pekiştirmektedir.

Kısaca Görünüş, eylemin bildirdiği iş, oluş ya da hareketin, konuşan kişinin öznel bir biçimde değerlendirilmesiyle, cümlenin anlamının, eylemin şekil olarak bildirdiği esas fonksiyonundan veya anlamından farklı bir anlam ifade etmesidir.

A-GENİŞ ZAMANLI EYLEMLERDE GÖRÜNÜŞ

Geniş zamanlı cümleler, asıl fonksiyonları olan "her zaman" dışında oldukça çeşitli anlam süreçleri ifade eden görünüş biçimleri meydana getirirler.

Geniş zaman ekleri almış çekimli fiiller, fiilin bildirdiği hareketin her zaman ortaya çıktığını ve çıkacağını ifade eder. Fakat geniş zaman çekimindeki eylemler, geniş zamanın ifade ettiği "her zaman" anlamı dışında daha birçok, değişik anlamlar ifade ederler. Konuşan, geniş zamanlı bir eyleme yüklediği "öznel (subjektif) değerle, onu esas anlamının veya esas zaman ifadesinin dışına çıkartarak çok çeşitli "görünüş biçimleri" ortaya çıkartır.

Gerek konuşma dilinde gerekse yazı dilinde en çok görünüş biçimi ifade eden eylemler geniş zamanlı eylemlerdir.

İnce Memed I ve II romanlarındaki geniş zamanlı cümleler, gelecek zaman, geçmiş zaman, şimdiki zaman ifadeleri yanında, gereklilik, yeterlilik, istek gibi anlamlar da ifade etmektedirler.

Geniş zamanlı eylemlerde ortaya çıkan belli başlı görünüş biçimleri şu şekilde gruplandırılabilir.

1 - GELECEK ZAMAN İFADESİ TAŞIYAN GENİŞ ZAMAN:

Eylemleri geniş zaman çekiminde olan bu cümlelerin eylemlerinin ifade ettikleri zaman süreci geleceğe yöneliktir. Eylemin bildirmiş olduğu hareket, geniş zamanda ortaya çıkmaz. Yani hem geçmiş, hem şimdiki, hem de gelecek zamanı içine alan bir zaman kavramı ifade etmez. Cümlenin zamanı sadece geleceğe yöneliktir. Eylemin bildirmiş olduğu hareket, gelecek zamanda ya kesin olarak gerçekleşecektir, ya da gerçekleşme ihtimali vardır. Bunların dışında eylemin gelecekte gerçekleşmesi şarta bağlı da olabilir.

Konuşanın eyleme yüklediği öznel değer, cümleye geleceğe yönelik bir anlam yükler.

a) Kesin Bir Gelecek Zaman İfadesi Taşıyan Geniş Zaman:

Bu cümlelerdeki geniş zamanlı eylemler, kesin olarak gerçekleşecek ya da gerçekleşmesi kesin olarak tasarlanan bir hareket ifade ederler. Hareketin gerçekleşmesi konusuna kesin bir kararlılık söz konusudur. Eylemin bildirmiş olduğu hareketin gerçekleşmesindeki kesinlik, daha çok konuşan kişinin ruhsal durumuna bağlıdır.

Eylemleri geniş zaman çekimli olan aşağıdaki cümlelerde kesin bir gelecek zaman ifadesi vardır.

* Dursun:

"Biz de konuşuyorduk. Noldu acerb Memede? Daha gelmedi diyorduk. Gider ararız" diye söylendi. (İM I, s.29)

* Dursun Döneye:

"...Sen gelme. Biz bulur getiririz. Dön bacım Döne." (İM I, s.29)

- * Osman:
"O kolay" dedi. Buluruz. (İM I,s.29)
- * Dursun:
"Bacı" dedi "ona bir şey olmamıştır. Ben ararım onu. Arar bulurum." (İM I,s.29)
- * "Bana bak bacı" dedi. "Benim yüreğim öyle hükmediyor ki oğlun ölmedi. Bana öyle geliyor ki başını aldı gitti bir yere. Ben onu bulurum." (İM I,s.37)
- * Abdi Ağa Döneğe seslendi:
"Ben onu yarın gider getiririm." (İM I,s.45)
- * Memed:
"Hasan Onbaşı... Bir sakalı var, uzun. Sütbeyaz. O Çukurovadayken bize yok yok gayri. Hasan Onbaşı, ulan delikanlı, dedi, al nişanlını kaçır gel. Peki dedim ben de, on gün sonra alır gelirim." (İM I,s.84)
- * "Bu gece yarısı gelirim" dedi. "Büyük dutun gölgesine slâınırım. Divlik kuşu gibi öterim. Herkes divlik kuşu sanır". (İM I,s.86)
- * Memed:
"Vazgeçemem... Alır kaçarım. Benim tek korkum varsa o da sana zulmederler..." (İM I,s.89)

* Ali:
"...Şu işi bitireyim de bu gece sende kalırım. Hösük
kardaş..." (İM I,s.107)

* "Bire kardaşım gel otur yanıma söyle. Bire Ali, nasıl
edip de teslim edicen fıkarayı Abdiye. Sen bunu nasıl
yaparsın?" dedi. "Kıyma ince Memede, kıyma öksüze."
(İM I,s.107-108)

* "...Bilirim. Hemen şimdi eliyle koymuş gibi bulursun.
Abdi ona çok kötülük eder..." (İM I,s.108)

* Ali:
"Çok yakındalar şimdi buluruz." (İM I,s.115)

* Hatçeye de:
"Sen şimdi eve dön. Ben seni sonra gelir alırım.
Başımızı alır bilinmeyen bir yere gideriz." (İM I,s.117)

Yukarıdaki cümledeki, "alırım" ve "gideriz" eylemleri,
her ikisi de geniş zaman çekiminde olmalarına ve gelecek
zaman ifade etmelerine rağmen ifade ettikleri gelecek zaman
birbirlerinden farklıdır. "alırız" eyleminde bir kesinlik
vardır. Konuşan kişi eylemi kesin olarak yapmayı
tasarlamaktadır. "gideriz" eyleminde ise kesinlik anlamı
yoktur.

* "Hiç üzülme sen ağa" dedi. "Katili ben kendi elimle
koymuş gibi bulurum. Getiririm. Cezasını bulur." (İM I,s.149)

* Memed:

"Birbirinize kızmayın. Ben gider alır getiririm onu.
(İM I,s.170)

* "Yapılmış merhem var" dedi Kerimoğlu. "Siyah merhem.
Ondan veririm sana. Yakı de yaparım." (İM I,s.183)

* "...Hiç duydu mu sen Abdi Ağa ölmemiş be. Vay koca
pezevenk vay! Üzülme be, o koca pezevengin işini görürüz.
Aldırma..." (İM I,s.185)

* Durdunun hiddeti daha arttı. Ayaklarının altında
çiğnemeye başladı:

"Ben de biliyorum yanıma kalmayacağını. Onun için seni
donuna kadar soyacağım. Hiç olmazsa koskoca Kerimoğlunun
bacağından donunu almış derler. Anladın mı?" (İM I,S.195)

* Recep Çavuş:

"Gitsinler" dedi. "Saçıkartalı obası burunlarından fitil
fitil getirir. Az sonra dağ taş insana keser..." (İM I,s.197)

* Cabbar:

"Su Çavuşun yarası bir hal olsun, hemen gideriz."
(İM I,s.208)

* Ana:

"Ben gidiyorum" dedi. "Allahısmarladık kızım. sana
doğru haber ulaştırırım yarın bir gün. Heybede yağ var.
Yumurta ekmek var. Gelecek cuma yine gelirim. (İM I,s.228)

* Memed:

"Topalın orada olup olmadığını nasıl öğreniriz?
(İM I,s.251)

* Durmuş Ali:

"Kör Alinin bacısı orada kocada. Daha iki gün önce geldi
oradan. Gider ona sorarım." (İM I,s.251)

* Durmuş Ali:

"Şimdi ben Kör Aliyi bindiririm ata, seni Durmuş Ali
istiyor diye, onunla haber gönderirim..." (İM I,s.252)

* Durmuş Ali:

"İşte buna sevindim Memedim. Çok sevindim. Kör Aliyi
gider şimdi yataktan kaldırırım. yola düşürürüm. Topal Ali
dağ demez tepe demez demez koşarak gelir. Şimdi sizin
yatağınızı bizim ahıra yapsınlar, iki gün orada
yatacaksınız." (İM I,s.254)

* "İnanma onlara . Durmuş Ali emmine de güvenme. Onun için
ben gider iki gün değirmenin orada beklerim. Candarmalar
gelirken size haber ulaştırırım. Dışarı çıkar kaçarsınız."
(İM I,s.254)

* Hürü:

"Ben değirmenin oraya gidiyorum. Bir gavurluk yapmasın
bunlar. Candarmaları öteden görür görmez size haber
ulaştırırım. Bu evde Memedime kimse kötülük edemez. Güzel
Dönemin oğluna... Varır değirmenin oraya giderim. Bakarım
candarmaların yoluna." (İM I,s.256)

* Recep Çavuş:

"Emrime kim karşı koyarsa vururum " dedi. "Babam da olsa vururum." (İM I,s.263)

Yukarıdaki cümlede, "vururum" eylemi birinci cümlede gelecek zaman anlamı taşıırken, ikinci cümlede ise geniş zaman ifade etmektedir.

* "Kuşun kanadının altına saklanmışsa da bulurum onu" dedi kendi kendine. (İM I,s.264)

* Sonra birden:

"Bana bak Horali kardaş" dedi, "onun bulunduğu yeri buluruz. Sen gidersen onu bizim çeteye davet edersin. Bu olmazsa başka bir çaresine bakarız." (İM I,s.325)

* Kadını:

"İnce Memed şahinimiz" dedi. "Görürsünüz yakında o kel Abdiyi öldürür. Gelir tarlasını da dağıtır..." (İM I,s.364)

* Topal:

"Bununla kalsa iyi" dedi. "Bak göreceksin. O ihtiyar sizin yakanızı bırakmaz. İki aya bir köylüden toplar toplar getirir size. Yaman bir adam o." (İM I,s.361)

* Topal:

"Öyle deme Cabbar" dedi. "Ali Safa Bey boş durur mu? Kalaycı onun canıydı. Siz canını elinden aldınız. Bunu size koymaz."

Memed:

"Koymamaya çalışır." (İM I,s.362)

- * Kulağına eğildi:
"Sen git Durmuş Ali emminin evine. Ben şimdi gelirim.
(İM I,s.404)
- * Kamer Ana:
"Ödümü kopardın " dedi. "Şimdi ocağa pilav koyarım."
(İM II,s.23)
- * Koca Osman:
"Haydi şahinim" dedi, "uyu öyleyse, yarın konusuruz."
(İM II,s.29)
- * Hancı:
"O pezevenk geceden kalktı, yükünü yükleyip köylülere
satmaya götürdü. On gün sonra ancak gelir." (İM I,s.80)
- * Adem:
"Ben eski avcıyım Bey. O atı neredeyse bulur, bir iki
gün içinde vururum. Ya da sana yakalar getiririm."
(İM II,s.)
- * "Ana" dedi, "Topal Aliye söyle de gelsin."
Hürü Ana karşı koyacaktı vazgeçti.
"Olur yavru" dedi, boynunu büktü. "Şimdi gider de bu
gece sana onu gönderirim..." (İM II,s.163)
- * Ali:
"Yorulduk" dedi. "Belki bu oğlan şu dağın sivrisindedir.
Akşam dağın doruğuna yaklaşırız. Eğer Memed oradaysa bu
akşam çok güzel bir çarpışma görürüz..." (İM II,s.224)

* "İzi doğrulttum kumandanım, akşama kalmaz alıcı kuşu bulurum." (İM II,s.226)

* "İnce Memed dedikleri de kim, nasıl bir adam? Adı İnce onun, zebella gibi, kaba, iri, domuz gibi, çirkin, patlak gözlü bir adam. Böyle çirkin adam ne şu dünyaya gelmiş, ne de gelir." (İM II,s.259)

* İdris Bey ondan ayrılırken:

"Şimdi geliyorum, Çukurovada bir işim var, işimi görüp sana yakında gelirim kardeş. Kan kardeşim değil misin, seni bir daha ölünceye kadar bırakmam." (İM II,s.278)

* Memed:

"Ben Vayvaya uğrayacağım..."

Ali:

"Öyleyse ben seni kasabanın dışında beklerim" dedi. "Bak beni iyi dinle, kasabanın dışındaki kuru dereyi bilirsin." (İM II,s.474)

* "...İşte tam yolun sağında, dereyi aşağı inerken çok eski kocamış bir sakızlık ağacı var. Dibinde de bir mezar. Bu ağaç zifiri karanlıkta bile gözükür. Seni onun altında beklerim." (İM II,s.475)

b) Kesin Olmayan Gelecek Zaman İfadesi Taşıyan Geniş Zaman:

Eylemleri geniş zaman çekiminde olup gelecek zaman ifadesi taşıyan bu cümlelerde kesin bir gelecek zaman ifadesi yoktur. Eylemin bildirdiği gelecek zaman ihtimali bir gelecek zamandır. Çekimli eylemin bildirdiği hareket, kesin olarak gerçekleşecek bir hareket ifade etmez. Gelecekte olabilecek, gerçekleşmesi muhtemel bir hareket anlamı taşır.

Hareketin gerçekleştirilmesinde, konuşan kişinin ruhsal durumunda kesin bir kararlılık sözkonusu değildir.

* "Giderim" diyordu. "Giderim bulurum o köyü. Kimse bilmez oraya gittiğimi. Gider bulurum. Giderim işte. Çoban olurum işte. Arasın aradığı kadar. Keçi sakallı göremez yüzümü. Göremez işte. Ya köyü bulamazsam? Aç kalır ölürüm. Ölürüm işte..." (İM I,s.10)

* "Giderim derim ki onlara. Giderim derim ki... Size derim... Size çoban olmaya geldim. Çift de sürerim. Ekin de biçerim. Derim ki benim adım Mistik derim, Kara Mistik... Anam yok, babam yok derim. Anam ağlasın. Olurum işte. Gavur Abdi Ağa da arasın beni. Çocukları olurum işte." (İM I,s.12)

* "İnce Memed" dedi, "şimdi sen o köyü nasıl bulacaksın?" İnce Memed bu sorudan hiç memnun olmadığını gösterir gibi bir hal takındı. İçini çekti:

"Ararım" dedi. "O köyün yanında deniz varmış. Ararım." (İM I,s.17)

* Memed kendi kendine içinden: "Oğlu olurum. Olurum işte..." diyordu. (İM I,s.18)

* "O köye gidip ne yapacağım? Süleyman emminin oğlu olurum. Burada kalırım. Dönmem işte." (İM I,s.18)

* "Birisi görür. haber verir keçi sakallı Abdiye, seni alır götürürler." (İM I,s.25)

* Memed:

"Yalvarırım. Söylerim. Onbaşı var derim. Belki gelir." (İM I,s.84)

* "On gün. On birinci gün deyince... Sen, ben, anam...Bir gece... Yollara... Ver elini Çukurova... Hasan Onbaşı biz geldik deriz. Şaşar kalır. Bir de sevinir ki..." (İM I,s.84)

* "Sevinir. Ben korkuyorum." (İM I,s.84)

* Memed:

"Onbaşı çok sevinir." (İM I,s.84)

* "Memed kaçırır onu. Yedirmez Hatçeyi Abdi Ağanın kel yiğenine." (İM I,s.90)

* "...Gün geçtikçe hepsini iyice tanırsın.." (İM I,s.123)

* "Önce sizin evi soyarım. Eşkıyalığın şanındandır." (İM I,s.124)

* Durdu:

"Birkaç yıl daha geçsin. Ben yükümü tutayım. Sen eşkıyalık nasıl yapılır görürsün." (İM I,s.127)

* "...Gider arzuhalcıya arzuhal yazdırırım. Benim kızım silahtan korkar derim. Yaa..." (İM I,s.153)

Yukarıdaki cümlede konuşan kişinin içinde bulunduğu kararsızlık, ne yapacağını bilmezlik, cümlenin anlamını kesin gelecek zaman anlamından uzaklaştırmaktadır.

* "Ulan" diyor, "ulan sana ince Memedliği gösteriririm." (İM I,s.163)

* Cabbar:

"Ya bir iş yaparsa Kerimoğluna. Ne yaparız?"

(İM I, s.190)

* Kerimoğlu tüfeği getirip Durduya verirken:

"Yemeginiz hemen mi gelsin?" diye sordu. "Yoksa akşama mı versiniz?" (İM I, s.192)

* Ali:

"Şuracıkta iki saat uyuyalım" dedi.

Hasan:

"Ne kaldı ki bire Ali" dedi. "öğleye bizim köye varırız. Gene sen bizim evde kalırsın. Yarın sabah da kalkar yola düşersin. İkindiye senin köyü buluruz." (İM I, s.199)

* "Ali:

"Kurumamışsa eğer..."

"Kocaman..." dedi öteki. "Ben mezarlığın yanından geçerken beni birisi görür."

Ali düzeltti: "Birisi değil" dedi. "Körçenin oğlu Bekir görür."

Hasan:

"Bekir görür" dedi. "Çünkü Bekir her daim gelir çeşmeni taşına oturur. Gözlerini şarıl şarıl akan suya çevirir düşünür." (İM I, s.201-202)

"Körçenin oğlu Bekir görür" cümlesi ile "Çünkü Bekir her daim gelir, çeşmenin taşına oturur. Gözlerini şarıl şarıl akan suya çevirir düşünür" cümlelerindeki eylemlerin ifade ettikleri zaman süreci birbirlerinden farklıdır. İlkinde gelecek zaman, ikincilerde ise geniş zaman anlamı vardır.

- * Ali:
"Bekir gider haber verir eve." (İM I,s.202)
- * Hasan:
"Düser yola, gelir beni karşılamaya." (İM I,s.202)
- * Hasan:
"Köye gideriz kardaş. Benim oğlan şimdi altı yaşındadır. Ben köyden ayrılırken ikiydi.
Hasan:
"Şimdi altısındadır."
Hasan:
"Beni anamla birlikte karşılar." (İM I,s.202-203)
- * Ali:
"Çocuk sana baba der ondan sonra eve geliriz."
Hasan:
"Bütün köylü bizim eve, başıma birikir. Eeee söyle bakalım Hasan Efendi, ne kazandın Çukurovada? Ben de derim. Çukurovada ne kazanç olacak. Gittik geldik işte derim." (İM I,s.203)
- * Ali:
"Ben de ikinci sabah erken kalkar anayın pişirdiği çorbayı ıçerim. Tarhana çorbasını... Yola düserim...." (İM I,s.203)
- * Hasan:
"Sen yola düştükten sonra, ben de çocuğu yanıma alırım. öteki köye, ay boynuzlu kocaman bir çift öküz almaya giderim. Sonra da yalıdaki taşlı tarlanın taşını birem birem ayıklarım." (İM I,s.203)

* Ali:

"Anamın hırkası" dedi. "gider elimle Göksun'daki terziye yaptırırım." (İM I,s.203)

* Iraz:

"Kızım" diyordu, "bizim gibi sıkıntı çekmeyecek Memedimiz. Burada biz varız."

Hatçe övünerek:

"Biz varız ya teyze" diyordu. "Biz varız."

Iraz:

"Memedimizin burada parası da var. Daha da kazanırız o köye gelinceye kadar. Geldiği gün parasının hepsini eline veririz. Ona buna mahcup düşmez. Eline bakmaz elalemin." (İM I,s.222)

* Hatçe anasının üstünde durmadan başka konuya atladı.

"Çukurovada, Yüreğir toprağında bir gözcük evimiz olacaktı." dedi. "Memed yanaşmalık edecek, sonra da küçücük bir tarla alacaktık. Memed böyle söylerdi işte."

Iraz:

"Yaşınız genç. Gene alır." dedi.

Hatçe:

"Beni kebabçıya götürecekti kasabada."

Iraz:

"Gene götürür." (İM I,s.223)

* Hatçe:

"Evimizin önündeki salkım söğüdün dalları sarkar. Yere ulaşır." (İM I,s.224)

* Iraz:

"Dört yanına çit çekeriz. Ortasına bahçe... Çiçeklik.." (İM I,s.224)

* Memed:

"Yok" dedi, "neden güceneyim kardeş? Belki dediklerinde haklısın. Bana da öyle geliyor ki peşimizi bırakmaz.
(İM I,s.231)

* Memed:

"Şimdi düze ineriz aslan Recep Çavuş," diye onu yatıştırmaya çalıştı. (İM I,s.233)

* Memed:

"Sonra geri geliriz." (İM I,s.248)

* İraz:

"Değer."

Hatçe:

"Buzagaılarımız olur mor mor." (İM I,s.377)

* Memed:

"Af mı?" dedi. "Yüreğir toprağı... Ama o işi görmeden olmaz ki..."

Durdu. Gecede çıt yoktu:

"O iş görürüm affa kadar." (İM I,s.400)

* Kamer Ana başını salladı, beyaz başörtüsünün altından çıkan alnındaki altınlar şakırdadı:

"Ah sen" dedi. "Seni ben bilmem mi Çocuk Osman. Yarın bütün köye söylersin. Aaah! ben, ben seni, ben seni bilmem mi!" (İM II,s.27)

* Gene yürümeğe başladı. "İnsan olmak...İnsan olmak... İnsan olmak" diyor, yürüyordu. "İnsan olmak, Kamer Ana, insan olmak... Bak bir ayağım çukurda. En çok en çok daha on yıl yaşarım. Sonra üfürüverirler, can kuşu kafesten uçar gider."
(İM II,s.32)

- * "Ya gücendiye bana?"
"Gücenmez" dedi Ferhat Hoca aynı sesle.
"Gelir mola bir daha?"
"Gelir" dedi Ferhat Hoca. (İM II,s.128)
- * "Bu büyük gayretinizi, Yağmur Ağa, Paşaya söyleyeceğim. Sanırım ki seni bir mebuslukla taltif ederler. Türk milletine hizmetiniz büyük." (İM II,s.175)
- * "İnşallah o köye gider, o adamı bulursun."
Memed:
"Bulurum." (İM II,s.218)
- c) Şarta Bağlı Gelecek Zaman İfadesi Taşıyan Geniş Zaman:
Eylemleri geniş zaman çekiminde olup gelecek zaman ifadesi taşıyan bazı cümlelerde, şarta bağlı bir gelecek zaman ifadesi vardır. Eylemin gerçekleşmesi şartlara bağlıdır. Eylem gelişen şartlara göre gerçekleşecek ya da gerçekleşmeyecektir.
Eylemleri geniş zaman çekiminde olan aşağıdaki cümleler, şarta bağlı bir gelecek zaman ifade ederler.
- * Abdi Ağa tiksintiyle:
"Kes" dedi. "Kes! Ne yapacağız bakalım bu senin itoğlu itiyin elinden? Eğer öküzlere bir şey olmuşsa onda kemik komaz kırarım. Kemiklerini tüm un ederim." (İM I,s.29)
- * "Ağa duyarsa beni alır götürür. Beni döve döve öldürür." (İM I,s.42)

"O Döneye bir tek tane bile vermeyeceksiniz... Verirseniz, verdiğinizi duyarsam hepinizin evine gelir verdiklerimi geri alırım." (İM I,s.56)

* Memed:

"Düşündük ki, sen köyde kalırsan, Abdi Ağa sana zulmeder. Sen de bizimle gel Çukurova'ya. Kasabada yerleşiriz." (İM I,s.89)

* Süleyman kızı:

"Böyle gidersen, bu ağızdan gidersen seni vururlar deli" dedi. "Ancak senin ölünü görürüm. Gençliğine yazık. Seni bilirsin ki çok severim deli!" (İM I,s.127)

Yukarıdaki cümledeki "vururlar" ve "görürüm" eylemleri şekil olarak "severim" eylemi ile aynı oldukları halde ifade ettikleri zaman süreci yönünden farklıdırlar. İlk iki eylem gelecek zaman ifadesi taşıırken "severim" eylemi geniş zaman ifadesi taşımaktadır.

* Recep Çavuş:

"Ulan Deli Deyyus" dedi, "bu soytarılığı bir daha yaparsan ilk kurşunu benden yersin..." (İM I,s.172)

* Cabbar:

"Siz ne yaparsanız yapın" diye seslendi uzaktan. "Ben acımdan öldüm."

Durdu:

"Bir çare bulsan bu işe... Sana babayığit derim." (İM I,s.175)

* Durdu bağıırıyordu:

"Çırılçıplak olmazsan, kendi ellerinle çırılçıplak olmazsan öldürürüm seni." (İM I,s.195)

- * Sonra lafı Alinin ağzından alıp:
"Kardaş" dedi, yarın tam öğle vakti, eğer böyle yürüyecek olursak, bizim köyün çayırlığına yetişiriz." (İM I,s.201)
- * Hasan:
"Kaçalım" dedi. "Vurursa vurur. Vurulmak soyulmaktan daha iyi. Vurulmazsak evimize yetişiriz." (İM I,s.204)
- * Memed:
"Geçer bire Çavuş" dedi. "Köye varırsak yakı yaptırırım ellerine..." (İM I,s.232)
- * Memed Receptle Cabbara döndü:
"Topal Aliyi mutlaka bulmalıyız. Eger Çağsak Köyünde ise oraya kadar gideriz." (İM I,s.251)
- * Çavuş kızdı ayağa kalktı:
"Ulan itin eniği" diye gürlledi. "Ulan itin eniği. Bana bir daha ağzını açarsan kurşunu yersin. Sana bu kadar söylüyorum." (İM I,s.248)
- * "...Sen bu işi yaparsan Abdi sana dost olur ama, bir köy sana düşman kesilir..." (İM I,s.109)
- * "Bir köy sana düşman kesilir." (İM I,s.109)

* Topal Ali:

"Vallahi" dedi, "senin meselenden sonra ben iz sürmemeğe yemin ettim. Öldür beni. Yemin ettim süremem. Elimi bir daha kana bulastıramam."

Memed:

"Sürmezsen, seni asıl o zaman öldürürüm işte."

(İM I,s.260)

* Koca Osman içinden geçirdi... "insanın yükte hafif pahada ağır olanı bizim oğlan. Umudumuz ışığımız. Dağlarda yemek bulamamış ki fıkaranın boyu atsın. Burada epeyce kalır da yemek yer beslenirse belki boy atar, irilesir, babavişit olur.! (İM II,s.31)

* Bulacağım ince Memedi" dedi. "Öleceğimi bilsem, cont olacağımı, gözümün kör olacağını, kan kusacağımı bilsem ince Memedi gene bulacağım."

Topal Ali hiç bir şey söylemedi, kurudu kaldı.

içinden sen de ince Memedi bulmadan, ben de seni öldürürüm, geçti. Bunu böyle bil izcibaşı. (İM II,s.225)

2- GEÇMİŞ ZAMAN İFADESİ TAŞIYAN GENİŞ ZAMAN:

Eylemleri geniş zaman çekiminde olan bu cümlelerin bildirmiş oldukları zaman süreci geçmişe yöneliktir. Eylemi geniş zaman çekiminde olan cümledeki geniş zaman çekimli eylemin bildirmiş olduğu hareket, geniş zaman içinde ortaya çıkmış bir hareket değildir. Eylem geniş zamanın asıl fonksiyonunu taşımaz. Geniş zaman çekimindeki eylemin bildirdiği hareketin gerçekleşme zamanı geçmişe yöneliktir. Hareket **geçmiş zamanda başlamış ve bitmiştir.**

Aşağıdaki cümlelerdeki geniş zamanlı eylemler de **geçmiş zamanda başlayıp bitmiş bir hareket ifade ederler.**

a) Belirli Geçmiş Zaman ifadesi Taşıyan Geniş Zaman:

Bu cümlelerde geniş zamanlı eylemin cümleye kattığı anlam, zaman ifadesi belirli geçmiş zamandır. Geniş zaman çekimli eylemin bildirdiği hareket belirli geçmiş zamana yöneliktir, hareket belirli geçmiş zamanda gerçekleşmiştir. Geniş zamanlı eylem asıl fonksiyonunun dışında **belirli geçmiş zamanda olup biten bir hareket ifade etmektedir**. Bu da cümleye geniş zamandan çok, belirli geçmiş zaman anlamı yüklemiştir.

* "...Demek Süleyman kapımdaki adamları alıp çoban edersin!..." (İM I,s.45)

* "...Ya melunlar, ya dinsiz imansızlar öteki evlerden, fakir fıkaranın evlerinden ne istersiniz?..." (İM I,s.305)

* Yobazoğlunun dileği o kadar ağırına gitmişti. "Nasıl ister, nasıl ister, benim atımı nasıl ister bir köylü parçası bir köylü iti?" diye bas bas bağırıyordu Ali Safa Bey. "Nasıl nasıl buna dili varır, hem de cesaret edebilir?" (İM II,s.50)

* Ali Safa Bey tabuyu eline alınca önce güldü, sonra dişlerini sıktı, yalım yalım yanan gözlerle orada bulunan Vayvay köylülerine baktı.

"İşte şimdi elimden çekeceğiniz var" dedi. "Atımı, canım kadar sevdiğim atımı elimden alır mısınız? Alır da şu çingeneyi üstüne adanmış gibi bindirir misiniz?" (İM II,s.51)

* "Evini yakarsın değil mi? Kendi evini kendi elinle yakarsın değil mi? Ben de yutarım öyle mi?"... (İM II,s.59)

* "Ya gücendiyse bana?"
"Gücenmez" dedi Ferhat Ağa aynı sesle.
"Gelir mola bir daha?"
"Gelir" dedi Ferhat Hoca." (İM II,s.128)

* "...Memed Abdi Ağayı vurdu, yaraladı, yeğenini vurdu, öldürdü. Ben oradan dönerken, daha yolda ayağıma bir sızı girdi. Görülmedik Çekilmedik bir sızı... Avazım göklere cıkar..." (İM II,s.223)

* Ali Safa Bey gördüklerine duyduklarına bir türlü inanamıyor: "Benim" diyordu. "Benim harmanlarımı nasıl yakarlar, atlarımı nasıl çalarlar?..." (İM II,s.332)

b) Belirsiz Geçmiş Zaman İfadesi Taşıyan Geniş Zaman:

Eylemleri geniş zaman çekiminde olan bu cümlelerde belirsiz geçmiş zaman ifadesi vardır. Çekimli eylemin bildirdiği hareket belirsiz geçmiş zamanda gerçekleşmiş bir harekettir. Eylemin ne zaman nerede gerçekleştiği belirsizdir. Bu yüzden eylemi geniş zamanlı olan bu cümlelerdeki anlam belirsiz geçmiş zamana yaklaşmaktadır.

* Cabbar Kerimoğlunun bu şakadan üzüldüğünü görünce:
"Ağa, sen Değirmenoluklu Abdi Ağa adında birini duyar mısın?" (İM I,s.182)

* "...Avsarı da sürdü Bozoka. Darmadağın etti. Dadaloğlu türküsünü söyler aşiret bozgununun. Bir de Kozanoğlu üstüne yakılmış bir ağıt vardır." (İM I,s.295)

3-ŞİMDİKİ ZAMAN İFADESİ TAŞIYAN GENİŞ ZAMAN:

Eylemleri geniş zaman çekiminde olan bu cümlelerin ifade ettikleri zaman süreci şimdiki zamana yöneliktir. Geniş zamanlı bu eylemler hem geçmiş, hem şimdiki, hem de gelecek zamanı içine almaz. Geniş zamanlı eylemin ifade ettiği hareket şimdiki zamanla sınırlıdır. Bu hareket ya çok kısa bir zaman önce ya da şimdiki zamanda başlamıştır ve şimdiki zamanda devam etmektedir.

Geniş zamanlı eylem, konuşanın ona yüklediği öznel anlam yoluyla cümlenin anlamını **şimdiki zamana** yaklaştırmıştır.

* "Şimdi çift sürdüğü yeri bulmaya çalışalım. Ne dersiniz? (İM I,s.31)

* "Ulan anasını itin tepelediği köpoğlu köpek... Keçiler ekini geçirdiler. Sen durmuş seyredersin burada..." (İM I,s.41)

* Hösüğün gülmesi kesildi. Ağır ağır:
"Döne! Döne!" dedi, durdu.
Döne kulak kesildi.
"Döne müjdemo isterim." (İM I,s.43)

* Karanlıktaki ayak seslerini duyunca ateş başındaki adamlardan biri ayağa kalktı. Uzun boyluydu. Gölgesi, upuzun biçimlerle oynayan kayanın üstüne düşüp sallanmaya başladı. Adam onlara doğru geldi.

Süleyman:

"Sanırım bu gelen bizim Deli" dedi" (İM I,s.126)

* ...Zayıf bir sesle:

"Beni dinleyin kardeşler" dedi. "Önce elinizi vicdanınızın üstüne şöyle bir koyun... Koydunuz mu? Haaa işte ondan sonra düşünün... Sizlere soruyorum şimdi. Yal verdiğiniz kapınızdaki köpek sizi dalar, çoluğunuzu çocuğunuzu öldürürse ne yaparsınız? Bunun cevabını isterim sizden... Eliniz vicdanınızın üstünde... Ondan şaşmayın..." (İM I,s.145)

* Memed:

"Ölmedik. Benim İsmail emmi" dedi. "Sesimden bilmedin mi?"

İsmail:

"Bildim, bildim. Geliyorum. Şimdi kapıyı açarım."

(İM I,s.238)

* Memed, ağır tok bir sesle:

"Ben de iz süreceğim" dedi.

Kadın:

"İz sürdür. Sonra da hakla o gavuru. Seni bu hallere soktu. Hatçem de mahpuslarda onun yüzünden çürür."

(İM I,s.253)

* Cabbar:

"Yanarım sana."

Memed:

"Bire Cabbar" diye söylendi. "Bana hep yanarsın sen zaten."

Cabbar:

"Babayıgitsin. Yanarım."

Memed:

"Neden ola?"

Cabbar:

"Yanarım işte." (İM I,s.383)

Yukarıdaki cümledeki "yanarım" eylemindeki zaman süreci "Bana hep yanarsın zaten" cümlesinde diğerlerinden farklıdır. Geniş zaman çekimindeki eylem, bu cümlede geniş zaman, diğer cümlelerde ise şimdiki zaman anlamı taşımaktadır.

4- YETERLİLİK İFADESİ TAŞIYAN GENİŞ ZAMAN:

Geniş zaman her zamanı içine alan, eylemin bildirdiği hareketin her zaman ortaya çıktığını ve çıkacağını ifade eder. Eylemleri geniş zaman çekiminde olan bu cümlelerde hareketin her zaman ortaya çıkması ve çıkacak olması anlamı yoktur. Geniş zamanlı eylemin bildirdiği harekette daha çok yeterlilik anlamı vardır. Hareketin gerçekleştirilebileceği, hareketi gerçekleştirenin, eylemin bildirdiği hareketi gerçekleştirmeye muktedir olması anlamı ön plana çıkar.

* "Hişt! Hişt!" dedi. "Hişt! Hişt! Ne işin var burada?"

Karartı:

"Ben " dedi, "çoban olurum sana dayı. Ben çift de sürerim. Her iş yaparım size dayı." (İM I,s.12)

* Memed:

Sen bizimle gelmeyecek misin?"

İhtiyar:

"Aaah yavrum" dedi, "ben de kasabaya gidiyorum ya, size nasıl ayak uydururum?" (İM I,s.66)

* "Yıldı kaç tane dağ keçisi vurur Memed?"

"Sayın."

"İğnenin deliğinden kurşun geçirir." (İM I,s.92)

- * Sonra döndü Rüsteme sordu:
"Kim izleyecek izi?"
"Topal Ali var."
Birkaç ses:
"Topal Ali, eğer gönlü isterse, yağmur olmasın isterse, kuru toprağı, kayayı, kuşu bile izler." dedi. (İM I,s.105)
- * Rüstem:
"Kuşu bile izler. Yeter ki kanadının bir yanı azıcık toprağına değsin. Uçan kuşu bile izler." (İM I,s.106)
- * "On beş yıldır bizim köyden iğne çalınmadı."
"Topal Alinin yüzünden..."
"Topal Aliyinen geyik avına gitmeli."
"Taşların, kayaların üstünde hiç iz görünür mü? Topal Ali kayalardan iz süre süre geyiğin otladığı yere kadar götürür." (İM I,s.106)
- * "İnce Memed Çocuğı göğre çekilmişse de bulur."
"Hele insanın! İnsanın üç günlük yoldan kokusunu alır." (İM I,s.106)
- * "Ulan" diyor, "Ulan bir düşerse elime."
Memed:
"Bana İnce Memed derler Çavuş. Sen ancak ölümü geçirirsin eline. Çoluk çocuğun var. Çekil git Çavuş. Var git işine." (İM I,s.163)
- * Cabbar:
"Asım Çavuş bizi kıstırmıştı. Kurtulduk çok şükür."
Memed:
"Korkak adammış. Yoksa hepimizi teker teker keklik gibi avlardı." (İM I,s.179)

- * Durdu yaralılara sordu:
"Nasılsınız? Bizimle yürüyebilir misiniz?"
Recep Çavuş:
"Ben yürürüm. Ağrı o kadar kalmadı."
Horali:
"Ben de yürürüm," dedi. "Bu yaranın da anasını avradını..." (İM I,s.190)
- * Abdi Ağa:
"Korkma ondan" dedi. "Çok yaşatmam onu dağlarda. Deli Durduyla arası açılmış. Deli Durduya haber gönderdim. Yakında Çiçeklinin çetesini de peşine takacağım. Korkma ondan. Onu keklik gibi avlatırım, canım sağ iken. Hiç korkma."
(İM I,s.269)
- * Ali Saf Bey:
"İnşallahı da var mı? Mutlak öyle olacak. Sen Kara İbrahimi bilir misin?"
"Bilirim."
"İşte o."
Abdi Ağa az kendine geldi. Umut kapıları açılıyordu.
"Kara İbrahim onun hakkından gelir" dedi. "Güveniyorum ona. Sen Vayvay işini...." (İM I,s.369)
- * Döndü, karısına vardı, eğildi onu alnından öptü:
"Üzülme Meliha" dedi. "Ben bunun da üstesinden gelirim..." (İM II,s.336)

5- İSTEK İFADE EDEN GENİŞ ZAMAN:

Geniş zamanlı eylemler, geniş zamanın asıl fonksiyonu olan "eylemin bildirdiği hareketin her zaman ortaya çıktığı veya çıkacağı" anlamı dışında "istek" anlamı ifade ettikleri görülmektedir. Eylemleri geniş zaman çekiminde olan bu cümlelerde istek ifadesi vardır. Geniş zamanlı eylem asıl fonksiyonu dışında istek şeklinde bir tasarı ifade etmektedir.

* Adam yalvarmaya başladı:

"Paşa efendi, ben senin ayaklarını öperim. Ellerini de öperim. Benim hiç elbisem yoktur ki... Ben çırılçıplak kalırım. Anadan doğma..." (İM I, s.137)

"Ellerini de öperim" cümlesi ile "Ben çırılçıplak kalırım" cümlelerinde her iki "öperim" ve "kalırım" eylemleri geniş zaman çekiminde olmalarına rağmen ifade ettikleri zaman süreçleri ve anlamları farklıdır. Birinde istek, diğesinde ise gelecek zaman anlamı vardır.

6- GEREKLİLİK İFADESİ TAŞIYAN GENİŞ ZAMAN:

Geniş zamanlı eylemlerde asıl fonksiyonları dışında, seyrek de olsa gereklilik anlamı da ortaya çıkmaktadır. Eylemi geniş zaman çekiminde olan bu cümlelerde hareketin her zaman gerçekleşmesi değil, hareketin gerekliliği anlamı vardır.

* Neden sonra kendini toplayabilen Döne arkasından:

"Ağam o, bir kımkık çocuktur." diyebildi. "Bizi aç koma" Ağa durdu. Döneye döndü. Arkasından kalabalık da durdu, döndü.

"Çocuk, çocukluğunu bilir." dedi Ağa... (İM I, s.36)

*****

B-ŞİMDİKİ ZAMANLI EYLEMLERDE GÖRÜNÜŞ

Şimdiki zaman çekiminin eylemin bildirdiği temel anlam hareketin **şimdiki zamanda** ortaya çıkmasıdır. Şimdiki zaman çekimindeki bir eylem, şimdiki zamanda ortaya çıkan ve şimdiki zamanda devam eden hareketleri, yani, eylemin bildirdiği hareketin **içinde bulunulan zamanda** meydana çıkıyor olduğunu ifade eder. Yani şimdiki zaman çekimi **süreklilik ve devamlılık** ifade eder.

Konuşanın eyleme yüklediği öznel anlam ve değer şimdiki zamanlı cümlelerde çeşitli görünüş biçimleri ortaya çıkarmaktadır.

Her iki eserdeki şimdiki zamanlı cümlelerin şimdiki zaman çekiminin ifade ettiği temel anlam kalıpları dışında çeşitli öznel anlamlar ifade ettikleri görülür. Şimdiki zamanlı cümlelerde ortaya çıkan bu görünüş biçimleri şu şekilde gruplandırılabilir.

1. GENİŞ ZAMAN İFADESİ TAŞIYAN ŞİMDİKİ ZAMAN:

Şimdiki zamanlı bu cümlelerdeki eylemler, geçmiş zamanda ortaya çıkan, şimdiki zamanda devam eden bir hareketi ifade etmektedirler. Eylemin ifade ettiği hareket, **içinde bulunulan ve devam etmekte olan zamanda** da oluşumunu sürdürmektedir. Her zaman olan, her zaman yapılan hareketleri veya her zaman olan durumları ifade etmektedirler. Eylemler bu yönleriyle cümlenin anlamını şimdiki zamandan çok geniş zamana yaklaştırmaktadır.

* Ali:

"Öldüm Çukurova'da. Yandım. Adamı kebab ediyor. Gavurun yurdu. Bir daha mı, tövbe! Sıtması karnımda. Bu kişi işim iş."
(İM I, s.200)

* "Seyran her gece, ortalıktan el ayak çekilip de kurt kuş uykuya varınca, başlıyor ağıt söylemeye. Bir de sesi var dağı taşı delip geçer. Köylü de onun türkü söyleyeceği zamanı biliyor, uyumuyor, bekliyor. Dinliyorlar..." (İM II, s.67)

* "Çok cesur bir adam" diye karşılık verdi." Gözüpek. On beş tane harbe girmiş çıkmış, bedeni tüm yara içinde. Git gel akıllı bence... Bir çok korkak oluyor, eline vur lokmasını al, bir çok cesur oluyor öfkesinden yanına yaklaşılmaz. Bir de canını seven bir adam. Ben de bu adamı anlayamadım gitti. (İM I, s.114-115)

* Yemekten sonra Topal Ali Memedi bir köşeye çekti:
"Bu köyü ev ev arayacaklar" dedi. Yüzbaşı Faruğun bir huyu var, hangi köye girse baştan aşağı köylüleri dayaktan geçiriyor. Yaşlı demiyor, genç, kadın, çocuk demiyor. Sen hemen ata bin de düş yola." (İM II, s.243)

* "Bir kolları var ince Memedin, dimdik durduğunda bile yerleri süpürüyor. Burnu tüm ağzını örtmüş. Gözlerine kan oturmuş, çapaklı çipil gözlü." (İM II, s.259)

* "...olacak iş mi? Bu at afsunlu, bu ata kurşun geçmiyor, bu atı kurşun tutmuyor, millet ne bilsin..." (İM II, s.299)

* "... Nereden çıktıysa Ferhat Hoca çıktı geldi, köylünün ağzından girdi burnunda çıktı, millet öğleye doğru denkleri içeri taşıyıp çözdü, vazgeçtiler. Bu Ferhat Hoca bir bela... Bu adamda şeytan tüyü var. Herkese her istediğini yaptırıyor." (İM II, s.318)

* "Birisi olacak" dedi karısı gerdan kırıp, ciddileşerek "Birisi olacak. Bizi kimse çekemiyor Bey. Keşke biz oraya düşmeyeydik. Kimse ne çektiklerimizi, burada sıtmanın sıcağını, sivri sineğin içinden nasıl ölüp dirildiğimizi, süründüğümüzü bilmiyor..." (İM II, s.333)

2. GELECEK ZAMAN İFADESİ TAŞIYAN ŞİMDİKİ ZAMAN:

Şimdiki zamanlı cümlelerin yansıttıkları bir başka görünüş biçimi de gelecek zamandır.

Bu cümlelerin eylemleri şimdiki zaman çekimindedir. Fakat eylemin ifade ettiği hareket veya eylemin bildirdiği durum şimdiki zamanda gerçekleşmemektedir. Eylemin gerçekleşme zamanı geleceğe yöneliktir. Bu yüzden eylem cümleye gelecek zaman anlamı katmaktadır. Fakat bu cümledeki gelecek zaman kavramı asıl gelecek zaman kipinin ifade ettiği gelecek zaman kavramından daha yakın bir gelecek zaman süreci ifade eder.

a) Kesin Bir Gelecek Zaman İfadesi Taşıyan Şimdiki Zaman:

Bu cümleler kesin bir gelecek zaman ifade etmektedir. Eylemin bildirdiği hareketin gerçekleşmesi ihtimale bağlı değildir. Eylemlerde bir kesinlik ifadesi vardır. konuşan kişinin ruhsal durumu, eyleme kesinlik kazandırmaktadır.

* "...Çağırıp bağırmasına bakmadan kızı ilk geliste Abdi Ağa'nın yeğenine veriyorlar." (İM II, s.90)

* Köyü çıkınca Süleyman arkasına döndü:
"Bire Memed" dedi. "Sen şimdi eşkiya oluyorsun gayrı..."
(İM II, s.124)

* Yaşamı üstüne türlü söylentiler vardı. Birisi şu: "Recep Çavuş, bir gece uykusundan uyanıp "karı" demiş, "ver benim şu tüfeğimi. Bir de azık hazırla ben gidiyorum." Kadın tüfeği yanına koymuş. Azığı da hazırlamış. Çavuş tüfeği bir iyice yağlamış. Fişekleri takınmış... (İM II, s.188)

* Ali Safa Bey:
"Bir hafta sonra cephane geliyor Suriyeden."
(İM II, s.307)

* Cabbar:
"Tuzaga bile bile düşüyoruz öyleyse.." (İM II, s.347)

* Cabbar merakla heyecanla Topala sordu:
"Ne dedi sana Memed. Söyle Ali Kardeş!"
" Yarın şafaktan önce kasabaya gidiyor." (İM I, s.366)

* Cabbar:
"Topal sen söyle." dedi.
Topla:
"Çarşamba günü kasabadan Kozan'a götürüyorlar Hatçeyi. Candarmaların elinden alacak oluyor yolda. Ona seviniyor işte." (İM I, s.382)

Yukarıdaki, "Kozana götürüyorlar" cümlesi ile "ona seviniyorlar" cümlesi şekil olarak aynı oldukları halde ifade ettikleri zaman farklıdır. İlk cümlede gelecek zaman anlamı göze çarparken, ikincisinde içinde bulunulan zaman ifadesi vardır.

* Memed:

"Hatçe, biz Iraz Hatunla köye iniyoruz. Sen tüfeğe kursunu ver, bekle. Biz geceye geliriz." (İM I, s.419)

* Memede ikide bir de:

"Aman Memed" diyordu, "af çıkıyor. Evimiz tarlamız var. Neden yüzün gülmüyor? Gülsene azıcık." (İM I, s.435)

Yukarıdaki, "Af çıkıyor" cümlesi ile "Neden yüzün gülmüyor" cümlesindeki eylemler şekil yönünden aynı olmalarına karşın farklı zaman süreçleri ifade etmektedirler. İlkinde gelecek zaman, ikincisinde ise içinde bulunulan zaman ifadesi vardır.

* Cabbar ayrılırken:

"Ben gidip teslim oluyorum" dedi. (İM I, s.)

* "Kamer bir döşek getir de ser yere, kıymetli konuğumuza."

Kadın evin öbür ucundan karşılık verdi:

"Getiriyorum" (İM II, s.21)

* "...İşte Koca Osman ak kuşu görendir. Sonra gelmiş diyor ki, akkuş suya gidiyor. Sen ne diyorsun hanım?..." (İM II, s.103)

* Bu gece Yağmur Ağaya gidiyorum. Sen de Mehedinli köyüne git, bir de Çıkçıklara..." (İM II, s.115)

* "...Kamer Ana Koca Osmanın yanında oturmuş, elini avuçlarının içine almış, hem okşuyor hem de ağlıyordu. Seyranı görünce:

"Osman Emmin ölüyor kızım dedi. "Ölmezse de bu dert onu iflah etmez. Onuruna dokundu kızım. Osman Emminin onuruna dokundu. Son deminde bu da mı gelecekti başına fukaranın?" (İM II, s.215)

* "... Çünküleyim Ince Memed çok yigit, çok güzel dögüşür, aslanlar gibi. Candarmalar dağdan aşağı nasıl kaçıyorlar görürüz. (İM II, s.)

* ... Yüzünü hayal meyal seçiyordu. "Kel eşkiya silahını bundan üç ay önce yüz elli mermi ile bana bıraktı da gitti. Ulan gitti. Bir hafta sonra gelir alırım, dedi, gelmedi. Şimdi ben o silahı ambardan almaya gidiyorum. Sen teslim olma. Sen teslim olmamalısın Memedim." (İM II, s.294)

* "Şimdi bizim Çıkçıklar köyüne akrabalara gidiyorum..." (İM II, s.336)

* "Nasılsın diyorum Osman Emmi sana" dedi. Koca Osman gene karşılık vermeyince Kamer Ağa araya girdi:

"Osman Osman" dedi. "bak Ince Memed seninle helallaşmaya gelmiş, çocuk gidiyor. Sana nasılsın diyor. (İM II, s.476)

Yukarıdaki, "Çocuk gidiyor" cümlesi ile "sana nasılsın diyor" cümlesindeki eylemlerin ikisi de şekil olarak şimdiki zamanlıdır. Fakat birinci cümlede gelecek zaman, ikinci cümlede ise içinde bulunulan zaman ifadesi vardır.

b) Kesin Olmayan Gelecek Zaman İfadesi Taşıyan Şimdiki Zaman:

Bu cümlelerin ifade ettikleri gelecek zamanda bir belirsizlik ve ihtimal anlamı vardır. Eylemin ifade ettiği iş, oluş ya da hareketin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği kesin değildir. İhtimali bir gelecek zaman ifadesi taşırlar.

* "Bire Ince Memed" dedi Süleyman. "Hiç söylemedin nereden gelip nereye gidiyorsun?" (İM I, s.15)

* Ince Memed duman kaçan gözünü ovuşturarak:
"Değirmenoluk'tan geliyor, o köye gidiyorum" dedi.
(İM I, ss.15)

* "İşte onun köyüne gidiyorum... Ben oraya gidiyorum işte"
(İM I, s.15)

* ...İraz içeri girdi, kendini yere attı. "Bir felaket" dedi," bir felaket geliyor. Korkuyorum ki bir felaket geliyor. Çalıyı unutmuş. Tipi de yok. Gidiyim desem, izini kapatayım desem ben onun geçeceği yerlerden geçemem ki..."
(İM I, s.420)

* Koca Osman yavaş yavaş kendine geliyordu.
"Demek öyle ha! Demek bir daha Ince Memedi de görmek varmış nasipte! Ulan talihtisin Koca Osman. Ulan seni anan kadir gecesi doğurmuş. Ulan mezara bile toy düğünle gidiyorsun. Ulan Koca Osman..." (İM II, 23)

* "Köye dönüyor musun, dönmüyor musun?" (İM II, s.103)

* Boynunu büküp:

"Değirmenoluk'tan gelip, o köye gidiyorum Emmi." dedi.
(İM II, s.218)

* Memedin içini sonsuz bir hüznün sardı ama bozmadı. Koca Osman üzülmesin diye.

"O köye gidiyorum işte" dedi. "O köye gidip o adamı bulacağım Emmi." (İM II, s.218)

3. GEÇMİŞ ZAMAN İFADESİ TAŞIYAN ŞİMDİKİ ZAMAN:

Şimdiki zamanlı bu cümlelerin yansıttıkları anlam geçmişe yöneliktir. "İçinde bulunulan zamanda ortaya çıkıp devam etmekte olan" zaman süreci ifade etmezler. Eylemin bildirdiği iş, oluş veya hareket geçmiş zamanda gerçekleşip bitmiş ya da devam etmektedir. Bu yüzden bu cümlelerin ifade ettikleri anlam şimdiki zamandan çok geçmiş zamana yöneliktir.

a) Belirli Geçmiş Zaman İfadesi Taşıyan Şimdiki Zaman:

Bu cümleler ifade ettikleri anlam yönünden görülen, belirli bir geçmiş zaman yöneliktir. Eylemin bildirdiği iş ya da hareket görülen geçmiş zamanda başlamıştır ve sona ermiştir.

* Süleyman buna alındı:

"Çok genç ama kırk yıllık Abdi ağayı yedi. Eşsek hırsızlığından dolayı çıkıyor dağa." (İM I, s.129)

* Nereyece gideceğini, ne yapacağını bilmiyordu. Yoldan beri içinde tuttuğu bir türlü cesaret edemediği soruyu ortaya atıverdi bu anda:

"Herşeylerini alıyoruz almaya ya bunların. Peki donlarını neden alıyoruz? Bunu anlamadım." (İM I, s.141)

* "... O gavur yapılı ince Memed vurdu elin oğlunu. Senin üstüne atıyorlar..." (İM I, s.153)

* "Kurban olduğum Fahri Efendi, sonra, deyim de iyi dinle... Kızım Abdi Ağanın yeğeni Veliye nişanladık. Kınalı kızımı. Keklik gibi kınalı kızımı. O gavur yapılı o ince Memed var ya. Dönenin öksüz oğlu, kız onunla sevişirmiş, biz ne bilelim. Bir gece kaçıyorlar. İzci Topal Aliyi bilirsin değil mi? Onu bilmeyen yok. O gavur bunların izini sürüyor. bir kayanın kovuğunda sevişirlerken eliyle koymuş gibi buluyor. Oğlan da çekiyor tabancasını, Abdi Ağayı da Veliyi de vuruyor. Kaçıyor gidiyor ondan sonra" (İM I, s.154-155)

* "Memed" dedi, "Memed kardaş biliyor musun?"

Memed:

"Biliyorum" diyerek gülümsedi.

"Nereye gidiyorsun öyleyse?"

Memed:

"Anlamadın mı kardaş?" diye sordu. Beni tuzaga düşürmek için arkam sıra adam çıkarmış. Beni tanıyan birini. Beni davet ediyor..." (İM I, s.347)

Yukarıdaki, "Neden gidiyoruz öyleyse?" cümlesi ile "Beni davet ediyor" cümlelerindeki eylemler şimdiki zamanlıdır. Fakat ilk cümlede "içinde bulunulan zaman" ikincisinde ise "geçmiş zaman" anlamı vardır.

* "... Koca Osman dedi ki Ali Saip Bey yalan söylemez. Aman kendisini iyi korusun. Böyle böyle dedi. Af haberini ulaştıracağım şahinime dedi. Eee işler nasıl?"

Memed:

"Şu yüzbaşidan dur durak yok. Öteki eşkiyaları bırakmış, hep benim peşimde. Belki on kezdir çarpışıyoruz. Ne olursa olsun bir daha gördüğümde vuracağım." (İM I, s.434)

* Topal:

"Af var, boş ver" dedir.

Memed:

"Çok geliyor üstüme. Vuracağım."

"Etme. Bekle az daha. Oyala." (İM I, s.334)

* "... Ulan yanan evin içinde çocukların, karın da yansaydı? Seni ipe çekmezler miydi? Ne diyorsun, niçin konuşmuyorsun? Neden evini yakıyorsun?" (İM II, s.60)

Yukarıdaki, "Ne diyorsun, niçin konuşmuyorsun?" cümlesi ile "Neden evini yakıyorsun?" cümlesindeki eylemler şimdiki zamanlıdır. Fakat ilk cümle içinde bulunulan zaman ikinci cümle ise geçmiş zaman anlamı taşımaktadır.

* Ferhat Hoca ciddileşti:

"Gülme Osman Ağa, anamızı belleyen kadı olsa da gene kadıyı kadıya şikayet etmeliyiz. Koca bir köy basılıyor, sabaha karşı kursunluyorlar köyü, evleri yakıyorlar. Biz şikayet edelim onlar varsın aldırmasınlar." (İM II, s.91)

* Seyranın babası bir gün anasını bir köşeye çekip:

"Konuşulanları duyuyor musun?" dedir.

"Duydum" dedi ana. (İM II, s.134)

b) Belirsiz Geçmiş Zaman İfadesi Taşıyan Şimdiki Zaman:

Bu cümlelerin ifade ettikleri anlam belirsiz geçmiş zamana yöneliktir. Eylemin bildirdiği hareket şahit olunmayan belirsiz bir geçmiş zamanda olmuş ve sona ermiştir. Hareket konuşan kişinin gözü önünde gerçekleştirmemiştir.

* "Adam olmuş da Abdi Ağanın tarlasını dağıtıyor."
(İM I, s.338)

* "Eşkıya olmuş da köy yakıyor..." (İM I, s.338)

* Ali Safa Bey öfkesinden kuduruyor:

"Saçma saçma" diye bağıırıyordu. "Yakında konağımı kim kursunluyor, bulacağım, bulacağım atlarımı kim çaldı, harmanlarımı kim yaktı, pek yakında ortaya çıkaracağım..."
(İM II, s.363)

* Abdi Ağa:

"Yaz" dedi. "Yaz hükümete ki, bir şaki türedi dağlarda kan içen... Çocukları öldürüyor. Genç taze kızları dağa kaldırıyor, ırzlarına geçiyor. Dağlarda hükümet kurmuş. Dittikçe nüfuzu büyüyor. Toprak dağıtıyor, toprak dağıtmayı köylünün aklına düşürüyor. İşte bunu iyi yaz. Kafalarına çak! Altına da bir çizgi çek buranın. Kaçırıldığı kızların ırzına geçtiği gibi, parça parça ediyor, ağaçlara asıyor her parçasını. Maraş Adana yolunu çeteleri tutmuş, kimseyi geçirmiyorlar. Yaz! Siyasetçi efendi, yaz kardaşım. Ne kadar kudretin varsa, hepsini dök ortaya. Ankarada okuyanın parmağı ağzında kalsın. Ordu göndersin. Ben pul almaya gidiyorum" dedi, çıktı. (İM I, s.407)

Yukarıdaki, "Ben pul almaya gidiyorum" cümlesindeki şimdiki zamanlı eylemin taşıdığı zaman kavramı diğer cümlelerden daha farklıdır. Bu cümlenin ifade ettiği zaman "içinde bulunulan zaman"dır. Diğer şimdiki zamanlı cümleler ise belirsiz geçmiş zaman ifade etmektedirler.

* "Hiç Avrupa görmemiş olur mu? Kendini iyice ele verdi. Ne güzel laz taklidi yapıyor. Bravo, bu hainler polislerini iyi yetistiriyor." (İM II,s.238)

* "Vallahi adamlara bravo! Bravo... Çok iyi yetistiriyorlar." (İM II,s.238)

* "...Yağız ata attığın kurşun geriye dönüp senin altındaki kır atı vuruyor, millet ne bilsin." (İM I,s.299)

c) Geçmişte Başlayıp Süregelmekte Olan Zaman İfadesi Taşıyan Şimdiki Zaman:

Bu cümlelerdeki zaman kavramı, geçmiş zamanda başlayıp olagelen, devam eden bir zamandır. Bu cümlelerde eylemin bildirdiği harekette bir süreklilik bir devamlılık vardır. Fakat bu süreklilik şimdiki zamanda var olan süreklilikten daha farklıdır. Geçmişte başlayıp ara ara tekrarlanan hareketleri, alışkanlıkları, ifade eder. Bu yönleriyle geniş zaman yakın bir zaman süreci ifade ederler. Fakat bu cümlelerdeki zaman süreci geniş zaman göre oldukça dardır.

* Cenet ah çekti:

"...Sabahtan beri ev ev dolaşıp duruyorum. Ne yaptığımı nereye gittiğimi bilmiyorum..." (İM I,s.54)

* "Günlerden beridir ki ağanın ağzını bıçak açmıyor..."
(İM I,s.55)

* "Bir yere oturdu muydu akşama kadar oradan kalkmıyor. "
(İM I,s.55)

* "Başını iki eli arasına alıyor, dalıp gidiyor."
(İM I,s.55)

* Kadın:

"Yok" dedi. "O gayri eve gelmiyor, tırnağına kurban olduğum Memedim. Abdi Ağa olmaz olsun." (İM I,s.245)

* Mustafa Efendi:

"...O sana etti. Bak el kadar çocuğun önünden bucağın bucağın kaçıyor." (İM I,s.265)

* Topal Ali bu arada ağlamaya başladı. Hıçkırarak ağlıyordu:

"...Her yerde, bütün dağ köylüklerinde senin parmak kadar çocuktan kaçıp Çukurova'ya saklandığın söyleniyor. Benim halim neyse Ağam. Senin haline ağlıyorum."
(İM I,s.269)

Yukarıdaki, "Çukurovada saklandığın söyleniyor." cümlesi ile "Senin haline ağlıyorum." cümlesinin eylemleri şekil yönünden aynıdır. Fakat her iki cümlenin yansıttıkları zaman birbirlerinden farklıdır. İlk cümlede geçmişte başlamış ve devam etmekte olan zaman, ikincisinde ise içinde bulunulan zaman anlamı vardır.

* Ali Safa Bey bir zaman susup düşündükten sonra başını kaldırdı. Abdi Ağanın gözlerinin içine baktı:

"Biliyorsun ki Aşam benim de başımda türlü türlü işler var. Çok şükür son yıllarda gailim azaldı. Azaldı azaldı ama, Şu Vayvay köyü arazisi davası bana uyku uyutmuyor."

(İM I,s.307)

* Ali Safa:

"Tümünü sürgün ettim köyden, korkularından köye basamıyorlar. Hepsi Yüreğir toprağına kaçtı. Gene de vazgeçmiyorlar." (İM I,s.307)

* Cabbar:

"Allah Çiçeklidesesi köyünün yoklugunu vermesin. Besleyip duruyorlar bizi. Memed, Çiçeklidesesinin hem ağası, hem hakimi, hem hükümeti. Çiçeklideseliler hükümete gitmiyorlar gayri. Her işi Memed görüyor..." (İM I,s.358)

* Cabbar:

"Bu adam canına susamış. Ben önüne geçmeye çalışıyorum bana da kötü kötü sanki düşmanımıymışım gibi bakıyor."

(İM I,s.358)

* Memed:

"Topal Aliden ne haber?"

Kadın kendi sesini yükseltti:

"Sen yok musun sen! Ah sana ne deyim? Seni kör bıçakla boğazlamalı. Eline düştüğünde onu öldür demedim mi sana? Onu öldür. Şimdi Ağanın adamı oldu. Sizin damı da Abdi Ağa ona vermiş. Ya, sözünü tutsaydın da gebertseydin onu. Aaah! Seni. Şimdi candarmaların önüne düşmüş, dolaştırıyor. senin izini sürüyor. Abdi Ağanın alacaklarını topluyor. Köylüyü dövür babam dövür ediyor candarmalara. Çok suçun var Memed çok!"

(İM I,s.403)

* "..Sonra kardaşım deyim, ben Abdi Ağanın gözdesiyim. Varsa da Topal Ali, yoksa da Topal Ali. Her şeyi benden soruyor." (İM I,s.405)

* "...Amma adamda yürek var, akıl var, insanlık var. Onda bu insanlık var da, işte bu sebepten ağaların da hükümetin de ondan ödü kopuyor. .." (İM II,s.31)

* "...Şimdi bir tek ince Memed için bak bak, dağı taşı asker almış. Koca ağalar, ulu hükümet yer götürmez asker ile yürüyor şu fukaranın üstüne... Bak bak!" (İM II,s.31)

* Zeynel:

"Hiç aklım kesmiyor" dedi. "Bunamaz o. Kara bulut gibi köyün içine ağmış dolanıp duruyor. Geldi karşıma durdu. Tepeden tırnağa uzun uzun beni süzdü, süzdü, galyeninden göğe bir top duman koyverdi, ayağını yere üç kere vurdu. Bir bildiği var Koca Osmanın. Döğüşe hazırlanıyor. Üç gün önce böyle değildi. Yılgın, ölü gibiydi, ayaklarını sürüyordu." (İM II,s.57)

* "Bak Şahinim, fırsat bulup da sana söyleyemedim. Köylünün sana aldığı tarlayı Ali Safa Bey ele geçirdi. Senin tarlan yok gayri. Evine gelince işte orada duruyor. İçinde de Seyran Kız oturuyor. Seyran kız çok öfkeli. Kimseyle görüşmüyor..." (İM I,s.67)

* Seyfali yumuşak ürkmüş:

"Senin dilinin altında bir şeyler var Emmi" dedi. "Herkes, bütün köylü, çoluk çocuk meraktan catlıyor." (İM II,s.88)

* "Neden karşı durmuyor da köyü boşaltıp kaçıyoruz? Köyü boşaltmayanlar da her gece kurşunlar altında eli kolu bağlı duruyoruz. Neden ki dersin Hoca?" (İM II,s.)

* "Valahi bilmem ki ne oldu? Düşünüyorum, araştırıyorum, bir türlü bulamıyorum. Yobazın evi yandıktan sonra, köyün üstüne her gece kurşun gibi yağmur yağdıktan sonra köylüler köyde kalmayacaktı ama, ne oldu?..." (İM II,s.113)

* Bana bak Ferhat Hoca, sen benim konuştuklarımdan bir şey anlıyor musun Allahışkına?

Sel yatağından çıkarılarken Ferhat Hoca atını Koca Osmanın yanına sürdü. Yan yana gitmeğe başladılar.

"Bir şeyler anladım, dilinin altında bir şeyler var, söylemiyor, lisanı hal ile anlatmaya çalışıyorsun. Bir şeyler sezinliyorum." (İM II,s.120)

* Sarı Ümmet:

"Evin içi asker dolu. Ahırda da Kara İbrahim'in çetesi.." dedi. Ağzını Memedin kulağına yaklaştırmış konuşuyordu.

"Seni arıyorlar... Ev ev, delik delik köy köy seni arıyorlar. Senin Torosa döndüğünü duymayan kalmamış. Kim gördü seni Allahışkına..." (İM II,s.148)

* Suriye, Irak, Urfa'dan aldığımız atları belki Anadoluya, İzmir'e, Aydın'a, Denizli'ye, Manisa'ya gönderiyorum. Savaş oralardaki at neslini tüketmiş. Garbi Anadolu'da at çok pahalı ve saydığım yerlerden gelen atlar Garbi Anadolu'nun ikimine iyi intibak ediyorlar. Garbi Anadolu'dan çaldığım atları Orta Anadolu'ya geçiriyorum. Sanıyorum ki atçılığı geliştirme teşkilatımı, İran'a, Afganistan'a, Hindistan'a kadar yayabileceğim. Öyle bir plan üstünde çalışıyorum." (İM I,s.175)

* Koca Süleyman "O köy bulunmaz " diyordu içinden. Ben yetmiş yıldır o köyü arıyorum. O köydeki adamı da... Bu dünyada o köy yok yavrum. Ama bakalım. Bir de sen ara. Dünya kurulduğundan bu yana herkes o köyü, o köydeki adamı arıyor." (İM II,s.219)

* "Abdiyi öldürdük. Zalim, insafsız adamdı. Anam gitti. Hatçe gitti. Ben dağlara düştüm. Ölümün ardından yürüyorum." (İM II,s.219)

* Ali Safa Bey:

"Demem o değil. O, dağlarda ortaya çıkınca, buradaki köylüler zil takip oynadılar. Onların güvenci de o. O ortadan kalkmadan bize rahat yok. Ne sana ne bana. Hiç kimseye. Sana açık söyleyeyim İdris Bey kardeşim, Abdi Ağanın tabiriyle o, eşeğin aklına karpuz kapuğu düşürüyor..." (İM II,s.274)

* "...Hiç bir şey değil bu ince Memed, zavallı, biraz kan içici, zalim, korkak bir tip. Köylüler onu koruyor, onu saklıyor, onunla avunuyorlar. Onu Mustafa Kemal Paşa'nın karşısına bir kuvvet olarak dikiyorlar." (İM II,s.274)

* "...Ancak konuşuyorlar, arkamdan gülüyorlar..." (İM II,s.299)

* "Düşünüyorum düşünüyorum bulamıyorum. Kim var arkalarında? Bir korkup siniyor köyü bırakıp gidecek oluyorlar, derken, bitmiş yılmışken, ne oluyor ne olmuyor, hemen ayağa kalkıveriyorlar, cana geliyorlardı. Dikiliyorlar karşıma ki hem nasıl dikilme." (İM II,s.)

* "...Çekemiyorlar, gözleriyle yiyecekler bizi. Ali Safa Beyin çiftliği diyorlar da başka bir şey demiyorlar, demiyorlar aaah demiyorlar..." (İM II,s.333)

* "Herkes bize düşman. Bizim çiftlik mızrak olmuş da bütün Çukurova'nın gözüne batıyor..." (İM II,s.333)

* Hamza:

"Bizim köylü ona bir düşman" dedi. "Ona diş biliyorlar, ellerine bir fırsat geçse onu bir kaşık suda boğacaklar. Meğer diyorlar, biz Abdi Ağamızı ne kadar çok severmişiz! Abdi Ağam için gece gündüz gözyaşı döküyorlar..." (İM II,s.342)

* "...Cumhuriyetin adamları Anadolu'ya türlü bahanelerle dağıldılar. Tetkik buyuruyorlar. Ondan sonra büyük darbelerini indirecekler, köylüyü efendi yapacaklardır. İnkılap büyüyor, gelişiyor..." (İM II,s.353)

* "Sinek pis değil ama mide bulandırır. Bu ince Memed bir şey değil ama, eşeğin aklına karpuz kapuğu düşürüyor. Köylüyü kışkırtıp üstümüze salıyor. Köylüyü ayaklandırıyor..." (İM II,s.354)

* "Deli kızım, şimdi oraya gidersek, herkes her şeyi anlar. Bütün köy zaten hep seni konusuyor. Ne oldu bu Seyrana, yüzü güldü diyorlar. Bir yolunu bulur gideriz." (İM II,s.)

4- ŞİMDİKİ ZAMANIN HİKAYESİ İFADESİ TAŞIYAN ŞİMDİKİ ZAMAN:

Aşağıdaki cümlelerdeki eylemler, şimdiki zaman çekiminde olmalarına rağmen, şimdiki zamanın hikayesi ifadesi taşırlar. Şimdiki zaman çekimindeki eylem, geçmiş zamanda olup bitmiş ve şimdiki zamanda hikaye edilen bir hareketi ifade eder. Dolayısıyla cümlenin ifade ettiği zaman şimdiki zamandan çok şimdiki zamanın hikayesine yakındır.

* Kadın Durmuş Aliye doğru öldürecekmiş gibi başını çevirdi, bir bakış fırlattı:

"Aaaah ne deyim ki sana." dedi. "Aaaah ne deyim ki... Kimbilir çocukcağız kaç gündür yol yürüyor. Bir yemek yeseydi de öyle verseydin haberi. " (İM II,s.243)

* "Sizi Kalaycı davet etti. Görüşmek istiyor. Çok merak etmiş İnce Memedi görmek istiyor. Benden sordu..." (İM II,s.345)

* "...Dün gece sizin köyün oralardan, uzaklardan koygun koygun davul sesleri geliyordu. Harmanları yandı diye bayram mı yapıyorlar, bu utanmaz alçaklar? Ne o?" (İM II,s.320)

* "Harman yangınından sonra köylünün beli bıknı kırıldı. Bittiler " dedi. "Bir sabah baktım köylü nesi var nesi yok torlanmış toplamış gidiyor..." (İM II,s.318)

5- ŞİMDİKİ ZAMANIN RIVAYETİ İFADESİ TAŞIYAN ŞİMDİKİ ZAMAN:

Aşağıdaki cümlelerin eylemi şimdiki zamanlıdır. Fakat cümleye kattığı öznel anlam, ifade ettiği zaman, şimdiki zamanın rivayetidir.

* Abdi Ağa:

"...Bir gün haber geldi ki beni öldürmeğe ahdetmiş. Köye doğru çetesi ile geliyor..." (İM II,s.303)

* "Asım Çavuş bir manga askerine emir vermiş: Boşaltın kurşunları şunun karnına."

"Boşaltmışlar."

"Bir de bakmışlar ki..."

"Ne görsünler!"

"Kurşunlar ona geçmiyor."

"Geçmiyor."

(İM II,s.186)

* "...Çölde susuz kalmış üç kişi bir seferinde... Susuzlukta ölecekler. Güneş de hiç batmıyor. Üç kişi dileri dışarda dolanıp duruyorlar. Dolandıkları yerin ortasında bir kuyu var ki yeşillikler içerisinde... Suyu da kar. Göremiyorlar kuyuyu. Kuyu bir yöne gidiyor onlar bir yöne. Sonra bir ak kuş görüyorlar havada..." (İM II,s.102)

* "...Yolculardan birisi Koca Osman Ağa gibi gün görmüş her şeyi bilen kişi. Kuşun uçtuğu yere yürüyelim diyor. Yürüyorlar. Kuş da suya gidiyor. Kanatlarını sallayışına bakın kuşun. O da susuzluktan yanıyor. Kuşun izine düşmüşler, bakmışlar ki yeşillikler içinde bir su kuyusu...İçmişler ve ölümden kurtulmuşlar... (İM II,s.102)

* Topal Ali:

"Dağ taş candarma dolu. Bir de çeteler hiç aman vermiyor
Bir de Kara İbrahim ne istiyor senden. Be onun kanına susadım
diyor da başka bir şey demiyor. Sen ne yaptın ona?"
(İM II, s.244)

*****

C-BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMANLI EYLEMLERDE GÖRÜNÜŞ:

Belirli geçmiş zaman, geçmiş zamanda, yapıldığı kesin olarak bilinen, konuşanın gözü önünde yapılmış ve olup bitmiş hareketleri ifade eder. Belirli geçmiş zaman çekimindeki eylemin bildirmiş olduğu hareket, görülen geçmiş zaman içinde olup biter.

Eylemi belirli geçmiş zaman çekiminde olan cümlelerde, eylemin asıl fonksiyonundan uzaklaşarak değişik görünüş biçimleri meydana getirdiği görülür.

Her iki eserdeki belirli geçmiş zaman çekimindeki eylemlerin meydana getirdikleri görünüş biçimleri adet olarak azdır.

1 - ŞİMDİKİ ZAMAN İFADESİ TAŞIYAN BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMAN:

Eylemleri, belirli geçmiş zaman çekimli olan aşağıdaki cümlelerde, eylemin bildirdiği hareket, belirli geçmiş zamanda olup bitmiş bir hareket değildir. Eylemin bildirmiş olduğu hareket belirli geçmiş zamanda başlamıştır ve içinde bulunulan zamanda devam etmektedir. Belirli geçmiş zamanlı eylem, ifade ettiği anlam yönüyle şimdiki zamana yaklaşmaktadır.

* Memed keçilerle birlikte gözden kayboluncaya kadar döndü döndü ona baktı.

Süleyman sonra kendi kendine:

"Vay" dedi, "vay! Çocukluk..."

Karısı yanına geldi:

"Gene dertlendin" dedi. "Derdin ne?" (İM I, s.25)

* "Şimdi çift sürüdüğü yeri bulmaya çalışalım." dedi Dursun. "Ne dersiniz?"

Osman:

"O kolay" dedi. "Buluruz."

Ali:

"Üsüdüm yahu" dedi.

Dursun:

"Şunu bulalım da sonra" diye yatıştırdı onu.

(İM I,s.31)

* Nişanlı büzölmüş her bir yanından sular sızıyor. Dişleri birbirini döğüyor.

"Bir ateş yakıp da ısınalım" dedi. Üşümekten öldük."

Ötekiler de:

"Üşümekten öldük" dediler. (İM I,s.115)

* Hatçeye:

"Korkma" dedi. "Seni onlara vermem."

Çalının içinden ayağa kalktı. Korka korka kendisine doğru ilerleyenlere:

"Teslim" dedi. "Teslim oldum."

Abdi:

"Durun" dedi. "Şu itin yanına ben varayım."

(İM I,s.116)

* Kamer Hatun döşegi getirdi, ocaklığın sol köşesine serdi.

"Buyur kardaş:"

Koca Osman:

"Otursana oğlum" diye gürlledi. "Çıkar şu abanı da otur. misafirin de oturmazını ilk olaraktan gördüm." (İM II,s.21)

* İlk ışıklar köyün üstüne dökölürken kapıyı açtı, Kel Hamza'nın yanındaki Topal Aliyi tanıyıp bağırdı:

"Demek can telaşına düştünüz, öyle mi, Memedimden ödüünüz koptu öyle mi?" dedi. (İM II,s.348)

2 - GELECEK ZAMAN İFADESİ TAŞIYAN BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMAN:

Eylemleri belirli geçmiş zaman çekiminde olan aşağıdaki cümlelerdeki eylemlerin bildirdikleri hareket, belirli geçmiş zaman ifadesi taşımaz. Belirli geçmiş zamanlı bu eylemler, daha çok, gelecek zaman içinde gerçekleşecek olan hareketleri ifade etmektedirler. Eylemler bu yönleriyle belirli geçmiş zamandan çok gelecek zaman ifadesi taşımaktadırlar.

* Memed ilk iş olarak Recep Çavuşun başına varıp:

"Nasıl oldun Çavuş," diye sordu

Çavuş inleyerek:

"Yaram azdı" dedi. "Havaktı. Ben bu yaradan kurtulmam gayri, ölürüm. Ben öldüm gayri..." (İM I,s.185)

*...Hatçe dalar giderdi. Kendisinin hapiste, Memedin kaçak olduğunu unutturdu. İraz da unutturdu. Gene unuttular:

"Yüreğir toprağı" diye sayıkladı. "Yüreğir toprağı sıcaktır. Güneşlidir. Bir ekin olur kaplan sökemez. Bizim tarlamız otuz dönüm."

Hatçe:

"Yarısına buğday yarısına arpa ektik." (İM I,s.224)

* İraz:

"Buğdayın arasına da iki eblek soğan..."

Hatçe:

"Evimizin içini yeşil toprakla sıvadım."

İraz:

"Yeşil toprak... Kırmızısı da var." (İM I,s.224)

*****

D-GELECEK ZAMANLI EYLEMLERDE GÖRÜNÜŞ:

Gelecek zaman kipi, niyetli, istekli, belirli bir gelecek zaman ifade eder. Gelecek zaman çekiminde ihtimal değil kesinlik vardır. Şimdiki zamandan sonra başlayan açık ve kesin bir gelecek zamandır. Gelecek zaman çekimi şimdiki zamana bağlı kısa süreli bir gelecek zaman ifade etmez. Şimdiki zamandan hemen sonra başlayan çok geniş bir gelecek zaman dilimini bildirir. Eylemin bildirdiği hareketin olabileceğini değil olacağını bildirir.

Eylemleri gelecek zaman çekiminde olan aşağıdaki cümlelerde, geniş zaman çekimli eylem, asıl fonksiyonu dışında değişik görünüş biçimleri meydana getirir.

Her iki eserde gelecek zamanlı cümlelerin meydana getirdiği görünüş örnekleri, çok fazla değildir. Adet ve çeşit olarak azdır.

1 - BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMAN İFADESİ TAŞIYAN GELECEK ZAMAN:

Gelecek zamanlı bu cümlelerde eylem, kesin gelecek zamandan çok belirli geçmiş zaman anlamı yansıtmaktadır. Gelecek zaman çekimli eylemin bildirdiği hareket gelecek zamana değil, belirli geçmiş zamana yöneliktir.

* Savcı yineledi:

"Senin oğlunu kim öldürdü? Şüpheli kime?"

"O gavurlar" dedi. "O gavurlar... "O gavurlardan başka kim öldürecek? Emmisi oğlu öldürdü. Tarlanın yüzünden."

(İM I, s.214)

* Topal Ali:

"Dağ taş candarma dolu. Bir de çeteler hiç aman vermiyor. Bir de Kara İbrahim bilmem ne istiyor senden. Ben onun kanına susadım diyor da başka bir şey demiyor. Sen ne yaptın ona?"

Memed:

"Köpek" diye bağırdı. "Ne yapacağım. tavla tavla yılmalarını sürdürdüm, harman harman ekinlerini yaktım..."
(İM II, s.244)

2- GEREKLİLİK İFADESİ TAŞIYAN GELECEK ZAMAN:

Eylemleri gelecek zaman çekiminde olan bu cümlelerde, gelecek zamanlı eylemler gelecek zaman anlamından çok, gereklilik anlamı taşımaktadırlar. Eylem, kesin olarak gerçekleşecek bir gelecek zaman değil, gereklilik şeklinde bir tasarı anlamı taşımaktadır.

* Yanlarındaki su çağlayarak, köpüklenerek kayaların arkasından, üstünden yanından, yönünden hızla akıyordu.

İhtiyar ağzı dolu dolu:

"Bu suyu birakmayacaksınız. Sizi doğru oraya götürür."
(İM I, s.66)

* Hasan:

"Daya tüfeğini sık ağızma. Vur beni. Çoluk çocuğuma böyle eli boş gidemem."

Ali:

"Tam altı yıldır" dedi. Hiç mümkünü yok. Beni vuracaksınız. Gidemem." (İM I, s.205)

* Cabbar:

"Böyle daha iyi. Bence hiç bir yere, hiç bir köye elini kolunu sallaya sallaya girmemeli."

Recep Çavuş:

"Bakın bu doğru işte" diye söylendi. "Bu soyтары, köpoğlu Cabbarda iş var. Eşkiyalıkta dağı, taşı, kurdu, karıncayı kendine her zaman düşman bileceksin. Her taşın altında bir pusu var gibi davranacaksın. Sen daha yenisin ya pişkinsin oğlum Memed..." (İM I,s.237)

* Hatçe ağlayarak boynuna sarıldı. Habire ağlıyor durmuyordu.

Iraz onu tutu zorla çekti:

"Ne derdin körolası? Kıyamet mi koptu? Ne var? Eşkiyalık bu! Eşkiya karısı her şeye katlanacak. Kes sesini. Körolası seni. Çocuk seni kurtardı da başına bela mı aldı?"
(İM I,s.399)

* Koca Osman, elleri belinde alacakaranlıkta onu seyrediyordu.

"Hiç gürültü çıkmayacak şahinim. Sonra evde olduğumuzu anlarlar. Zaten bir şeyler sezinliyorlar. Benim büyük oğlan gelmiş de anasına sormuş..." (İM II,s.65)

* "Çok ye, çok ye, lokmanı büyük tut, şahinim. Ağızlan bal adama çok yarar. Üç gün durmadan ağızlan bal yiyeceksin ki... Sonra yağlı yemekler yiyeceksin. Sen hiç yemek yememişsin ki... Kamer Anan sonra..." (İM II,s.67)

*...Düpedüz bu gece bizim eve İnce Memed geldi diyemezdi ki! Demeli miydi? Söylemeli de köylüyü güçlendirip, yüreklendirmeli miydi? Söylendiğinde bir it çıkıp da bir ağaya, ya da Hükümete haber verirse ne olurdu o zaman? Hükümet, ağalar ne kadar askerleri, candarmaları, adamları varsa salmazlar mı? Memedin vurulmuş, çocuk gibi büzülmüş bir tabacık ölüsü geliyordu gözlerinin önüne... Bir gözünden bir gözüne güvenmeyeceksin. Ama söylemese de olmaz...
(İM II,s.89)

3 - GELECEK ZAMANIN HİKAYESİ İFADESİ TAŞIYAN GELECEK ZAMAN:

Aşağıdaki, eylemi gelecek zaman çekiminde olan cümlenin ifade ettiği zaman kavramı, gelecek zamanın hikayesidir. Eylemi gelecek zamanlı cümlede, gelecekte olacak bir olayın değil, geçmişte olup bitmiş bir olayın ifadesi vardır.

* Zeynel geldi. Beyin karşısındaki sedire çöktü, gülümsüyor, konuşuyor, kendini toparlamaya çalışıyordu.

"Harman yangınından sonra köylünün beli kırıldı. Bittiler" dedi. Bir sabah baktım köylü nesi var nesi yok toparlamış gidiyor... Evlere de köyden çıktıktan sonra ateş verip yakacaklar. Aralarında böyle konuşuyorlar..."

(İM II, s.318)

4- GELECEK ZAMANIN RİVAYETİ İFADESİ TAŞIYAN GELECEK ZAMAN:

Aşağıdaki, eylemi gelecek zaman çekiminde olan cümlenin ifade ettiği zaman kavramı **gelecek zamanın rivayetidir**. Gelecek zaman çekimli eylem, gelecek zamanda gerçekleşecek bir hareket değil, geçmiş zamanda gerçekleşmiş bir hareketin rivayetini ifade eder.

Sonra sözü ağzından Ferhat Hoca aldı:

"...Çölde susuz kalmış üç kişi bir seferinde. Susuzluktan ölecekler. Güneş de hiç batmıyor..."

(İM I, s.102)

*****

E-EMİR ÇEKİMİNDE GÖRÜNÜŞ:

Emir çekiminin asıl fonksiyonu **tasarlanan hareketin emir yoluyla yapılmasına işaret etmesidir**. Hareketin **emir** şeklini ifade eder.

Emir cümleleri asıl fonksiyonları olan emir ifadesi dışında, çeşitli anlamlar ve fonksiyonlar ifade eden görünüş şekilleri meydana getirirler. Konuşan kişinin emir cümlesine yüklediği öznel değerler (ruh hali, vurgu, söyleyiş tarzı, söyleyiş amacı) emir cümlesinin asıl fonksiyonu dışında değişik görünüş şekillerinin ortaya çıkmasına neden olur.

Eylemleri emir çekiminde olan cümlelerde, emir ağırlıklı istek, istek ağırlıklı emir, istek, davet ve yalvarma ağırlıklı istek şeklinde görünüş şekilleri ortaya çıkmaktadır.

1 - EMİR AĞIRLIKLIL İSTEK İFADESİ TAŞIYAN EMİR ÇEKİMİ:

Eylemleri emir çekiminde olan bu cümlelerde bir istek anlamı vardır. Fakat bu cümlelerdeki istek anlamı, **emrin ağırlıkta olduğu bir istektir**. Bu cümlelerde hem emir hem de istek anlamları etkili olmaktadır. Emir ve istek çekimlerinin oluşturdukları bu ortak anlam alanı üzerinde emir çekiminin etkisi daha fazladır.

* Karısına seslendi:

"Çabuk ince Memedin azığını hazırlayın." (İM I,s.25)

* Pancar Hösük:

"Git de" dedi, "şu keçileri çıkart gel." (İM I,s.41)

* Ali kızdı, köpürdü. Avazı çıktığı kadar bağıırıyordu. Bağıırtı ta köyün öteki ucundan işitiliyordu.

"Kalk bakalım avrat." dedi, "şu ekmekten iyi bir cıkın yap! Bir torbaya bir ölçek un koy! İbrahimin çocuklarına götüreceğim." (İM I,s.58)

* Hösük:

"Söyle arkamdan gel. Kimse görmesin konuştuğumuzu. Ağa benden şüphe eder." (İM I,s.107)

* Kapı usul usul vuruluyor. Korka korka... Bir zaman duruyor yeniden başlıyordu.

"Kalk hele" dedi. "Kalk. Kapı vuruluyor." (İM I,s.118)

* Durdu:

"Emmi" dedi, "benim sağlam bir asker kaputum var, onu örtün üstüne."

Süleyman:

"Getir" dedi. (İM I,s.131)

* Abdi Ağa:

"Demek hepsi tamam oldu?"

"Tamam" dediler.

Abdi Ağa:

"Öyleyse hepsi yanıma gelsin. Odada kimse kalmasın."

(İM I,s.145)

* ...Duvarda nakışlı bir tüfek asılıydı. Durdu, Kerimoğluna kinli bir bakış fırlattıktan sonra:

"Şu tüfeği getir de bir görelim Ağa" dedi. "Bir de Ağa tüfeği görelim." (İM I,s.192)

* Cabbar:

"Bire Çavuş" dedi, "sen eşkiya değil kalem efendisi olmalıymışsın."

Çavuş birden bütün hiddetiyle:

"Kes!" diye bağırdı.

Memed Cabbara:

"Dokunma Çavuşa" dedi. (İM I,s.250)

* Sonra Durmuş Ali:

"Avrat" diye seslendi, "öyle deli, dipsiz laflar edeceğine, ahıra yatak yapın da misafirler uyusunlar. Ben Kör Ali'ye gidiyorum." (İM I,s.254)

* Memed:

"Çavuşum" dedi, "dokunma şu adama."

Çavuş:

"Dokunmayalım" diye başını salladı. "Dokunmayalım kardaş. Bize ne? Al da başına çiçek diye sok Topal Aliyi." (İM ,s.259)

* Recep Çavuş:

"Ulan Ali" dedi, "eğer bulmasaydım onu, işin dumandı. Vururdum seni."

Ali:

"Bulduk işte" dedi, "Fakir fukaranın düşmanı. Verin cezasını. " (İM I,s.273)

* Sokağın ucundan Ali görüldü. Yüzü asılmıştı.

Memed onu karşıladı. Atın olduğu yana döndüler:

"Ne söyledi?"

"Sorma..."

"Kötü mü?"

"İyi de değil."

Memed yüreği taşarak:

"Söyle, söyle! Biliyorum zaten. İçinde bir dert vardı. Durdurmuyordu beni. Söyle!" (İM I,s.379)

2- İSTEK AĞIRLIKLI EMİR İFADESİ TAŞIYAN EMİR ÇEKİMİ:

Eylemleri emir çekiminde olan bu cümlelerde de ön plana çıkan anlam istektir. Ancak bu cümlelerdeki istek ifadesi tam bir istek değil, daha çok emirle karışıktır. Emir ve istek çekimlerinin eylem üzerinde oluşturdukları ortak anlam alanı üzerinde istek çekiminin etkisi daha fazladır.

* Yaşlı adam içerdeki kadına:

"Ocağa odun at!" dedi. "Çocuk titriyor." (İM I,s.12)

*...Memed, her şeyi unutup onun arkasından koştu:

"Kardeş! Kardeş!" diye seslendi. "Dur hele!"

Adam durdu, hayretle onun telaşına baktı. Bu bakış Memede bir hoş geldi. Beklemiyordu.

"Söyle!" diye sertçe çıkıştı adam. (İM I,s.73-74)

* Gözü sarı pirinç güğümde kalan Memed, güğümü yakından görebilmek için:

"Şerbetçi, bana bir şerbet ver!" dedi. "Arkadaşıma da ver!" (İM I,s.80)

* Hatçe:

"Aman tutma kavı yaş ellerinle" dedi. (İM I,s.97)

* Sonra Cabbara döndü:

"Cabbar" dedi, "şu son baskından aldığımız tüfek vardı ya, onu gömdüğün yerden çıkart da getir. Bir iki fişeklik de getir. Mermi de getir." (İM I,s.129)

* Durdu, Horaliyle Cabbara:

Haydiyin siz ateşi sürdürün." dedi. "Oyalayın onları. Bizim konuşacaklarımız var. (im 1,S.167)

* Memed:

"Durdu Ağa, var git yoluna" dedi. "Çocukluk etme!"

Durdu:

"Ya siz" dedi, "ya ben..."

Recep Çavuş:

"Git yoluna musallat olma çocukların başına. Sen zaten Kerimoğluna çatmakla belanı buldun. Saçıkıralı obası şimdiye haberlendi. Biraz sonra dağları pire gibi tararlar" dedi. "Var git yoluna." (İM I,s.197)

* Ağır ağır ayağa kalktı:

"Gelin arkadaşlar" dedi. "Şu Abdi Ağayla hesabımızı görelim." (İM I,s.244)

* Çavuş:

"Kapıyı tıkırdat Memed" dedi. "Sen de Cabbar hazır ol. Yat sipere. Tümseğin arkasına yat. Bu eve doğru kim gelecek olursa vur. Bakma gözünün yaşına. Gördüğün karaltıyı düşür." (İM I,s.277)

* Bu sırada içerden bir silah sesi geldi.

Çavuş:

"Yat Memed yere" dedi. "Yat! O densiz sıkıyor." (İM I,s.279)

* Hatçenin elinden tuttu kaldırdı:

"Sen gel. İraz Teyze burada beklesin.Seni kartallara yem diye götürüyorum." (İM I,s.401)

* Abdi evinin avlusunda düşercesine atan indi. Cansız gibi yürüyerek doğru arzuhalci Deli Fahriye gitti:

"Yaz kardaş" dedi. "Doğrudan doğruya İsmet Paşaya yaz. Kaymakam, telgrafçı, Ali Safa Bey, Candarma Kumandanı, İnce Memed eşkıyası hep birlik olmuşlar. Yaz, Paşam sana ne kadar te çektimse hiç birini ulaştırmadılar, de, yaz. (İM I, s.431)

3- İSTEK İFADESİ TAŞIYAN EMİR ÇEKİMİ:

Emir çekiminin asıl fonksiyonu tasarlanan hareketin emir yoluyla yapılmasını işaret etmesidir.

Emir çekiminin teklik ve çokluk I. kişi ekleri, istek çekiminin düşmüş olan teklik ve çokluk I. kişi eklerinin yerini almış, emir ekleri I. kişilerde istek için de kullanılmaya başlanmışlardır. Emir eki almış eylem, cümlenin ifadesine göre ya emir ya da istek anlamı taşır.

Ortak olan teklik ve çokluk I. kişiler dışında diğer kişilerde de emir çekimi, istek anlamında kullanılabilir. Emir çekimindeki eylemler, sadece teklik ve çokluk I. kişilerde değil, diğer kişilerde de asıl fonksiyonlarının dışına çıkarak, istek anlamı ifade eden görünüş şekilleri ortaya çıkartabilirler.

Aşağıdaki, eylemleri emir çekiminde olan cümlelerde, konuşanın eyleme yüklediği öznel değer, eylemlerde istek anlamının ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

* Kadın:

"Yavru" dedi, "sen açsın. Dur sana çorba koyayım da ic!" (İM I,s.13)

* Kadın çorbayı getirip önüne yerleştirdi. Eline bir tahta kaşık verdi:

"Çabuk çabuk ic!" dedi. (İM I,s.13)

* Kadın:

"Süleyman" diye çağırdı, "Çorba soğuyor. Gel de ic!" (İM I,s.18)

* Süleyman Memedin telaşını görünce:

"Korkma yavrum" dedi. "Zararı yok. Uyu." (İM I,s.19)

* Zeynep belki on seferdir Döne'ye söylüyordu. Gene tekrar etti:

"Git" dedi, "soruver" Abdi Ağa'ya. Belki onlara onlara gelmiştir. Git de soruver bacım. Şu senin de başına gelenler! Vay fıkara Döne." (İM I,s.27)

* Dursun Döne'ye:

"Bacım" dedi, "sen gelme. Belki sabanın bir tarafını kırmıştır. Belki boyunduruğu kırmıştır. Korkusundan geleliyordur belki. Sen gelme. Biz bulur getiririz. Dön bacım Döne!" (İM I,s.29)

* Ana:

"in yavru" dedi. "in de ben sürüyüm azıcık. Ekmeğini ye!" (İM I,s.49)

* Ana:

"Çocuklar" dedi, "çok eğlenmeyin. Abdi Ağa şehire gittiğinizi duymasın. Haliniz perişan olur yoksa." (İM I,s.63)

* Memed:

"Git Hatçe" dedi. "Git de çalı çırpı topla!" (İM I,s.98)

* Memed:

"Çıkar onları" dedi. "Çıkar da titremen geçsin." (İM I,s.99)

* "Hatçe burada. Kılına dokunursanız, size yapacağımı bilirim."

Hatçeye de:

"Sen şimdi eve dön. Ben seni sonra gelir alırım. Başımızı alır bilinmeyen bir yere gideriz. Sen doğru eve git. Bunlar sana dokunamazlar." (İM I,s.117)

* Kadın bir çift erkek çamaşırı getirdi Memedin önüne attı:

"Soyun da yavrum, bunları giy" dedi. (İM I,s.119)

*...Arkasına Süleyman, bir yatak yaptıktan sonra:

"De gir yat" dedi. "İstersen bir ay yat. Kimse şüphe etmez buradan. Şimdi üstüne bir de çul çektim miydi... Ha yat, de yat." (İM I,s.121)

* Süleyman yakasını bırakmadan:

"Eğer bir Abdi daha rastlarsan, onu da öldürmezsen gene iki elim yakanda olsun. Yüz tane Abdi Ağa görürsen, yüzünü de öldür..." (İM I,s.125)

* Dumantepe'nin sivrisinin altına gelince Süleyman:

"İnce Memed" dedi, "çıkar da tabancanı üç el ateş et!" (İM I,s.125)

* Durdu:

"Süleyman Emmi, bir çayımızı iç de öyle git" diye arkasından koştu. "Bir çayımızı... Vallahi içmeden bir yere salmam seni." (İM ,s.133)

* Durdu, bir taşın dibine oturmuş kalmış Memedi çağırdı:

"Gel bakalım İnce Memed şu yeni tüfeğimi bir tecrübe et! Sen hiç böyle bir tüfekte ateş ettin mi? (İM I,s.134)

* Durdu ona seslendi:

"Gel" dedi. "Gel de al öteberini. Bizim avlar geliyor. Kurtardın yakayı..." (İM I,s.139)

* Dudakları usuldan kıpırdadı. Zayıf bir sesle: "Beni dinleyin kardaşlar" dedi. "Önce elinizi vicdanınızın üstüne koyun. Koydunuz mu? Haaa işte ondan sonra bir düşünün... Sizlere soruyorum şimdi. Yal döktüğünüz kapınızdaki köpek, sizi dalar çolunuzu çocuğunuzu öldürse ne yaparsınız? Bunun

cevabını isterim sizden... Eliniz vicdanınızın üstünde...
Ondan sasmayın..." (İM I,s.145)

* ...Recep Çavuş sağ yanına yatmış, her bir tarafı kan içinde. Onları görünce acıdan dişlerini sıkarak gülümsedi. Başını zorla kaldırarak:

"Uşaklar" dedi, "başınızın çaresine bakın. En az yüz eli kişiler. Beni olduğum yerde bırakın. Kader böyle imiş..." (İM I,s.165)

* Gömleğini yırtarak yarasını sardılar. Recep Çavuş uyuklar gibi:

"Yarın" dedi. "Yarın çemberlerini." (İM I,s.166)

* "Haydi gidelim, Recep Çavuş. Senin için geldim."

Recep Çavuş:

"Gidin yavrum" dedi, "siz kendiniz kurtulun da ben kalayım..." (İM I,s.170)

* Ayğa kalktı gerildi:

"Asım Çavuş, Asım Çavuş, sağlıcakla kal, o dırdırını da tamir et de geri gel. Burada beklerim." (İM I,s.175)

* Kara gözlü, sürmeli, al yanaklı bir gelin her birinin önüne sabun kokan bir kat çamaşır getirdi koydu:

Kerimoğlu:

"Ben dışarı çıkayım da siz soyunun" dedi. Dışarıya çıktı. (İM I,s.180)

* Recep Çavuş bugün çok neşeliydi. Türkü söylüyordu. Yaşlı, yanık sesiyle.

Bir ara:

"Bana bakın çocuklar, uyandırın şu deliyi" dedi. "Uyandırın da ağzımıza bir lokma bir şeyler koyalım." (İM I,s.189)

* Hatçe:

"Seni görünce ben derdimi unuttum" dedi. Derdin ne teyze? Söyle de açıl." (İM I,s.219)

* Recep Çavuş var gücüyle bağırdı:

"Yetişin, düşünüyorum." (İM I,s.234)

* Abdi Ağanın kapısına ne zaman nasıl vardılar, kimse farkında olmadı.

Memed Çavuşa:

Sen çağır" dedi. "Misafir geldi de. Çok önemli haber getirdi de." (İM I,s.244)

* Kadın Memedin bir elini bırakıp birini, bir elini bırakıp öbürünü öpüyordu.

"Git Memedim. Git de o gavur dinliyi bul da öldür. Yerden göğe kadar hakkın var yavru. Arkasından bir damla gözyaşı dökersem bana da Zeynep demesinler. Bul da öldür. Hakkın var yavru." (İM I,s.247)

* Cabbar:

"Kalk gözünü sevdiğim aslan çavuşum. Hani sen cetebaşydın! Çetebaşılık böyle mi yapılır?" (İM I,s.272)

* Recep Çavuş:

"Haydi kalkın" dedi. "Çabuk olun. Dinsizin bir dakika bile yaşaması ziyandan." İM I,s.273)

* Ali Safa Bey:

"Sen merak etme Ağa" diye onu yüreklendirdi. "Bir çaresini buluruz. Kahveni iç hele." (İM I,s.301)

* Koca Osman:

"Atımı cekin oğullarım. Köylüler, siz de aranızda para toplayın. Ben şahinime gideceğim. Şahinime dağlarda para gerek olur. Herkes ne kadar verebilirse o kadar versin." (İM I, s.352)

* Bir ses geldi usuldan:

"İnce Memed, İnce Memed!"

"Buradayız Ali, gel!" diye bağırdı Memed.

Ali geldi yanlarına soluk soluğa durdu. Attan aşağıya indi:

"Memed kardaş, al atı bin. Akçadağa cekil. Asım Çavuş ne kadar candarma varsa çeker üstüne yarın. Yakayı ele verme. Ben sana ulaşırım. Bu gece ne yap yap Çiçeklidersini tut. Oradan da Akçadağa... Durma. Dolu dizgin. Allah selamet versin." (İM I, s.391)

* Mağaraya varacakları uçurumun dibindelerdi. Memed on defa bile gidip gelebilirdi. Ama bu kadınlar, nasıl gideceklerdi? Zor.

Memed:

"Siz burada dinlenin. Ben sırtımızdaki öteberiyi gidip mağaraya yerleştireyim, sonra gelir sizi alırım."

(İM I, s.4019)

* Kulağına eğildi:

"Sen git Durmuş Alinin evine. Ben şimdi gelirim."

(İM I, s.404)

* Asım Çavuş gene de Topalın yakasını bırakmadı:

"Sürmese de bizimle gelecek" dedi.

Topal bunu duyunca yaprak gibi titremeye başladı.

"Tabanlarını öpeyim Çavuşum, beni götürme bu soğukta."

(İM I, s.422)

* Asım çavuş tatlılıkla söylüyordu:

"Oğlum Memed" diyordu, "teslim ol! Kapandasın bugüne bugün. Dört bir yan sargılı. Çıkamazsın. Yakında af çıkacak. Gel teslim ol! Senin ölmeni istemem." (İM I,s.423)

* Yazık sana. Yazık senin gibi adama. Hepimizi vursan bile yeniden candarma yetişir. Ne kazanırsın? Af çıkacak bu yıl. Gel teslim ol." (İM I,s.424)

* Sonra çocuk bir ağlama tutturdu. Memed, çocuğu kucasına aldı. Bağına bastırdı. Avutmak için ninni söylemeğe başladı. "Su köye haber verelim de" dedi İraz, "Gömsünler Hatçeyi." (İM I,s.436)

* Memed muhtarı çağırdı. Eline para verdi. "Şanlı şöhretli defnedin Hatçemi" dedi. Hatçeye uzun uzun baktı. Hatçe gülümsüyordu. Çocuğu kucasına aldı." "Yürü İraz teyze" dedi. (İM I,s.436)

* İraz geldi Memedin sırça parmağını tuttu, gözlerinin içine baktı: "Kardaş!" dedi. "Kardaş! Sana bir şey diyeceğim İnce Memedim." Memed kımıldamadan bekliyordu. "Kardaş, şu çocuğa ver bana da başımı alıp Antep köylüklerine gideyim. Ölecek bu dağlarda. Açlıktan ölecek.." (İM I,s.437)

* Memed sapsarı olmuş titriyor toprağa bakıyordu. Hürü yakasını hızla bıraktı: "Git de teslim ol avrat yürekli herif" dedi. "Af çıkmış." (İM I,s.439)

4- DAVET AĞIRLIKLIL İSTEK İFADESİ TAŞIYAN EMİR ÇEKİMİ:

Emir çekimindeki eylemlerde rastlanan bir görünüş şekli de **davettir**. Emir çekimindeki eylem, esas fonksiyonu olan hareketin emir yoluyla gerçekleştirilmesi anlamı dışına çıkarak, **davet** ağırlıklı bir istek anlamı ifade eder. Eylemleri emir çekiminde olan bu cümlelerde emir anlamından çok **isteğe yakın davet** anlamı vardır.

* Sakallı adam karaltıyı kolunda tutu, içeri çekti:

"Gel hele içeri. Sonra konuşuruz hepsini..."

(İM I,s.12)

*...Memedin gözlerinden sıcak bir uyku akıyordu.. Yatağa hasretle ürpertiyle baktı... Süleyman Memedin durumunu sezmişti.

"Gir!" diye yatağı işaret etti. (İM I,s.18)

* Karısı:

"Bire Süleyman" dedi, "sen de her şeyi kendine dert edinirsin. **Gel** içeri de **ic** çorbanı." (İM I,s.26)

* Süleyman:

"In hele attan Ağa! **in** attan da **buyur** içeri. Sana her şeyi bir bir söyleyeyim Ağa." dedi.

"Abdi Ağa:

"Senin evine inmem," dedi. "Oğlan nerede? Yerini söyle!"

(İM I,s.46)

* Ana:

"Gel **bin** yavrum" diye mahzun boynunu büktü. (İM I,s.50)

* Bu sırada içeriye Cennet girdi.

Döne:

"Gel otur." dedi. "Cennet Hatun **gel otur."** (İM I,s.130)

- * Yemeğe başlayan ihtiyar:
"Buyurun delikanılar," diye onları çağırıldı.
Memed:
"Ziyade olsun."
ihtiyar:
"Gelin canım." diye üsteledi. (İM I,s.66)
- * "Sen kimsin?"
"Aç hele kapıyı. Tanırsın beni."
içerdeki kapıyı açtı:
"Gel içeri dedi. "Öyleyse.." (İM I,s.118)
- * Sakallı bir yürük:
Buyurun ağalar" dedi. (İM I,s.177)
- *...Onun da yaşlı yüzü güldü. Sütbeyaz dişleri de ışıldadı.
"Buyurun canım" dedi. "Buyurun yigen. Ne teklif tekellüf bekliyorsunuz." (İM I,s.179)
- * Koca Osman eğilerek:
"Beri gel! Beri gel hele. Kulağını bana ver." dedi
Durmuş Aliye doğru uzandı. "İnce Memed'den haber var mı?
Nerelerde olur o?" diye yavaşca korkarak sordu. (İM I,s.354)
- * İraz:
"Bu ne kız?" dedi. "Bu da kim ?
Hatçe:
"Gel içeri İraz teyze," diye inledi, "gel de içeri..."
(İM I,s.374)
- * Ali Safa Bey onu kapıda karşıladı, koluna girdi:
"Gel Ağam, gel bakalım. Bizi unuttun gitti.
Başını kaldırdı. Gözleri kan çanağına dönmüştü. Uzun
uzun Ali Safa Beyin gözlerinin içine baktı, sonunda:
"Demedim mi?" dedi.
Ali Safa Bey gülümsedi:
"Gir hele içeri gir! Konuşuruz." (İM I,s.394)

- * Döne:
"Benim Ağam," dedi.
Ses:
"Gel içeri. Ne istiyorsun bakalım?" (İM I,s.28)

5- YALVARMA AŞIRLIKLI İSTEK İFADESİ TAŞIYAN EMİR ÇEKİMİ:

Eylemleri emir çekiminde olan aşağıdaki cümlelerde tam bir emir anlamı yoktur. Bu cümlelerde daha çok, yalvarma ifadesi taşıyan bir istek anlamı vardır.

- * Abdi lafını duyunca Memed, Hösüğün ellerine sarıldı.
"Nolursun Hösük Emmi" dedi, "benim Süleyman emmiye çoban olduğumu kimseye söyleme...." (İM I,s.42)
- * Gözleri yerde Hösüğe doğru bir iki adım attı. Ellerini tuttu:
"Allahını seversen Hösük emmi" dedi, "anama, kimseye söyleme beni gördüğünü." (İM I,s.42)
- * Döne Ağanın üzengisine sarıldı:
"Etme Ağam! Acımızdan ölürük bu kış. Etme. Eyleme. Tabanlarını öpeyim Ağam!" (İM I,s.50)
- * Döne, yığınlara bakıp bakıp beddua ediyor.
"Yeme inşaallah keçi sakallı. Doktor parası, cerrah parası et! Yılcıklar çıksın da yeme." (İM I,s.51)
- * Hatçe her adımda yağmura:
"Allahın gazabına uğra!" diye beddua ediyordu.
(İM I,s.97)
- * "Anam" dedi, "güzel anam, bana Memedden bir haber getir. bir daha gelişinde. Ne diyorsun güzel anam? Bana bir haber getir." (İM I,s.157)

* Kerimoğlu:

"Etme bunu bana Durdu Ağa" diye boyuna yineliyordu.
"Etme." (İM I,s.195)

* Cabbar gülerek:

"Çok para kazandınız öyleyse. Sizler olmasanız bizler
acımızdan ölürüz. Çıkarın paraları."

Hasan:

"Beni öldürün" dedi, "tam dört yıl..."

Cabbar:

"Çıkarın" dedi

Hasan:

"Vur beni ağam" dedi. (İM I,s.205)

* Ali:

"Benim nişanlım tam altı aydır bekler. Nolursun beni
vuruver."

Hasan:

"Tam altı yıldır." dedi. (İM I,s.205)

* Cabbar:

"Bak hele, ne de çok para! Nasıl da saklamış!"

Hasan:

"Daya tüfeğini sık ağızıma. Vur beni. Çoluk çocuğuma
böyle eli boş gidemem." (İM I,s.205)

* Ali:

"Elinizi ayağınızı öpüyüm öldürün beni."

Hasan:

"öldürün."

Memedin gözleri yaşla dolmuştu.

"Bana bakın" dedi sevgiyle. "Paranıza kimse dokunamaz
sizin. Cabbar ver şunun parasını. Al paranı." (İM I,s.205)

* Candarmalarla birlikte Ali, köye girdiğinde sabah oluyordu. Bunu gören köylüler Alinin başına biriktiler.

"Etme Ali dediler, "fıkaranın fidan gibi oğlu gitmiş, yüreği yangılı. Ne yaptığını bilmiyor fıkara. Bir de sen tuz biber ekme yarasına. Mahpuslarda çürütme fıkara. Evini köylü söndürdü..." (İM I,s.216)

* Çocuğa, Çavuşun tüfeği dayadığını gören kadın:

"Memedim! Memedim kıyma yavruma. Hakkın var ama Memedim yavrumun ne suçu var." (İM I,s.246)

* Topal Ali:

"Kıyma bana!" diye inledi. "Nolursun kıyma! Ben ettim sen etme kardaş!"

Memed:

"Kalk ayağa da sana bir şey söyleyeceğim şu köşede."

(İM I,s.259)

* Topal Ali'nin yüzünde bir damla kan kalmamıştı. Titriyordu.

"Nolursun" dedi, "kıyma bana! Öksüz koyma çocuklarımı. Tabaniyin altını öpeyim Memed kardaş. Ben ettim sen etme!"

Recep Çavuş kızdı:

"Eeee" dedi, "Topal deyyus, kıldığın ceviz kırkı geçti. Kalk bakalım." (İM I,s.259)

* Topal Ali gene ağlamaya başladı:

"Etme Ağam" dedi. "Beni yukarı geri gönderme. Elinden bir kurtuldum o melunun. Beni öldürür." (İM I,s.270)

*****

F-SART ÇEKİMİNDE GÖRÜNÜŞ

Şart çekiminin asıl fonksiyonu, hareketin şart şeklinde tasarlandığını, şart olarak düşünüldüğünü ifade etmesidir. Şart çekimindeki eylem şarta bağlandığı için hiç bir hüküm, dilek, istek, temenni, zorlama anlatmaz. İsteksiz, dileksiz soyut bir tasarlama ifade eder.

Ancak eylemleri şart çeminde olan bazı cümlelerin dilek-temenni, istek, emir anlamı taşıyan görünüş şekilleri meydana getirdikleri görülür.

1- İSTEK İFADESİ TAŞIYAN SART ÇEKİMİ:

Eylemleri şart çekiminde olup, hitap edatı almış cümlelerde, emir istek karışımı bir görünüş şekli görülür.

Eylemleri hitaplı şart şeklinde olan aşağıdaki cümlelerde, emir istek arası bir görünüş şekli vardır. Bu görünüş şeklinde istek ağırlıklı bir anlam mevcuttur. Eylemin ifade ettiği anlamın istek ağırlıklı olması konuşanın ruhsal durumuyla yakından ilgilidir. Konuşan kişinin ruhsal durumu, bu cümlelerin anlamını isteğe yaklaştırmaktadır.

Aşağıdaki cümlelerde, şart çekimindeki eylem istek anlamı yansıtmaktadır.

* Yaşlı adam oğluna:

"Misafirimize hoş geldin desene" dedi. (İM I, s.14)

* Memed dolmuştu. Bir kelime daha söylese boşalacaktı. Onun için Süleyman Abdi Ağa lafını değiştirdi:

"Bana bak Ince Memed, madem böyle. Benimle kalsana."

(İM I, s.18)

* "Hoş geldin Hösük Aşam buyur otur" diyebilirdi
Hösük duymamış gibi yaptı, gülmeğe devam etti. Döne
üsteledi:

"Hösük Aşam buyur otursana..." (İM I,s.43)

* Durdu:

"Ne yapayım? Ateş yakmayayım da ne yapayım? Onu da sen
göstersene bana." (İM I,s.133)

* "Uyansana Paşam. Vakit öğleyi geçti Paşam."
(İM I,s.189)

* Hasan:

"Şu dünyada ne kadar da iyi insanlar var. Şu bir lokma
eşkiya çocuğa baksana. O olmasaydı,, paramızı alırdı, o dev
gibi herif." (İM I,s.206)

* İrazın gözleri bomboştu. Kör gibi bakıyordu.
Duymuyor gibiydi de.

"Teyze" diye yine korka korka yineledi. "Teyze içsene şu
çorbadan azıcık. Çok değil azıcık. Çok açsın herhalde şimdi."
(İM I,s.217)

* "Gelsene kadersizim, gelsene anayın yanına, gelsene gün
görmemiş kızım" dedi. (İM I,s.226)

* Çavuş:

"Baksana boynuma. Nasıl da şişti! Baksana! Omuzlarımın
arası almıyor." (İM I,s.255)

* Cabbar:

"İşimiz iş desene." (İM I,s.271)

2- DİLEK - TEMENNİ İFADESİ TAŞIYAN ŞART ÇEKİMİ:

Eylemleri şart çekiminde olan bazı cümlelerde, şart çekimindeki eylemin bir hüküm ifade ederek, **dilek - temenni** anlamı taşıyan görünüş şekilleri meydana getirdikleri görülür.

* Osman:

"Çok iyi etti."

Ali:

"Bizimkisi ölümden beter."

Osman:

"Çukurova'ya bir atabilsek kendimizi." (İM I,s.30)

* Döne onu uğurlarken:

"Bir umudum sende kaldı kardaş. Ah oğlumun bir sağlık haberini alsam... Dünyada hiç başka bir şey istemem..."

(İM I,s.37)

* "Köylüler kasabaya geldiklerinde handa yatarlarmış. Durmuş Emmim de söylerdi. Hana gidelim."

· "Gidelim. Han hepsinden iyi."

"Han nerede ama? Hanı bir bulsak."

Mustafa:

"Yaa bulsak." dedi. (İM I,s.73)

* Memed:

"Hasan Onbaşı nerde? Ona bir sağlıcakla kal desek" dedi.

Mustafa:

"Desek." (İM I,s.80)

* Hancı:

"O pezevenk mi?" diye sordu. "O pezevenk geceden kalktı, yükünü yükleyip köylere satmağa götürdü. On beş gün sonra

ancak gelir. Boşverin o pezevenge."

Memed:

"Keşke görebilseydik onu" diye iç çekti. (İM I,s.80)

* "Babadan da eyi... Bir ak sakalı var, akar su gibi, pırıl pırıl."

Hatçe:

"Hemen gitsek" dedi. (İM I,s. 84)

* "Şu kel yiğenine bir şey olsa..."

"Bir yıldırım düşse tepesine."

"Durup dururken canı çıkıverse."

"Çıkıverse..."

"Memed alsa kızı. Alsa götürse."

"Memed alsa kızı..."

"Alsa götürse kızı."

"Ben Hatçeyi bilirim. Öldürür kendisini."

"O ölürse Memed de yaşayamaz." (İM I,s.93)

* Hatçe:

"Keşke öyle olsa" dedi Sonra anasının gözlerinin içine bakarak, başını önüne eğdi. (İM I,s.157)

* Durdu gülerek ateşin etrafında gidip geliyordu:

"Bakın hele şu ateşe. Bu ateşten geçilir mi? Nerede yakılır böyle ateş?"

Cabbar:

"Keşke yanmasaydı." (İM I,s.162)

* Recep Çavuş:

"Memedim" dedi, "Bundan bir kurtulabilsem."
(İM I,s.171)

3- EMİR İFADESİ TAŞIYAN ŞART ÇEKİMİ:

Eylemleri hitaplı şart çekiminde olan aşağıdaki cümlelerde de emir istek karışımı bir görünüş şekli vardır. Fakat bu görünüş şeklinde ise emir ağırlıklı bir anlam vardır. Konuşan kişinin ruhsal durumu bu cümledeki anlamı emire yaklaştırmıştır.

* Ali:

"Üşüdüm Döne!" "Bak çocuk da büzülmüş. Yaksana şu ateşi..." (İM I,s.59)

* "Baksana bana ağa, senin ağalığın Saçıkartalı obasınadır, bana değil. Bu dağlarda Deli Durdunun ağalığı söker."
(İM I,s.193)

*****

G-SORU CÜMLELERİNDE GÖRÜNÜŞ

Soru cümlelerindeki görünüş örnekleri Türkçede çok yaygındır. Bu tür cümlelerde amaç soru sormak değildir. Bu cümleler sorudan çok cevap ifade ederler.

1- OLUMSUZLUK ANLAMI TAŞIYAN SORU CÜMLELERİ:

Bu tür cümlelerde soru ifadesi yoktur. Daha çok belirtilen iş, oluş ya da hareketin yapılmayacağı veya yapılamayacağı anlamı taşırlar. Bu yüzden soru cümlelerinin ifade ettiği anlam soru değil olumsuzluktur.

* Memed:

"Beni bulursa... Allah var demez... Kıyık kıyık kıyar beni.

Süleyman:

"Ne gelir elden?" diye başını tezgahdan kaldırdı. Memedin yüzüne baktı. (İM I, s.21)

* Abdi Ağa:

"Nerede o Pancar?" diye gürlledi. "Gelsin yanıma."

Kalabalık karıştı:

"Yok. Hösük yok dediler."

"Hösük hiç kalabalığa girer mi?"

"Kıyamet kopsa evden çıkmaz." (İM I, s.44)

Yukarıdaki, "Nerede o Pancar?" cümlesi ile "Hösük hiç kalabalığa girer mi?" cümlesi soru cümleleri oldukları halde, farklı anlamlar ifade ederler. İlk cümle soru anlamı taşıırken, ikincisinde soru anlamı yoktur. Soru cümlesi cevap ifade etmektedir.

* Ana:

"Nasıl olur?" dedi. "Siz nasıl gidersiniz kasabaya bu yasta? Olur mu? Sonra Abdi Ağa ne der? Bir duyarsa Abdi Ağa, vallaha bu köyden bizi iyice kovar." (İM I,s.64)

* Memed:

"Sen bizimle gelmeyecek misin?"

İhtiyar:

"Aaah yavrum" dedi, ben de kasabaya gidiyorum ya, size nasıl ayak uydururum?" (İM I,s.66)

Yukarıdaki, "Sen bizimle gelmeyecek misin?" cümlesi hem yapı hem de anlam olarak soru cümlesidir. "...size nasıl ayak uydururum?" cümlesi ise şekil olarak soru cümlesi olmasına rağmen anlam olarak soru ifade etmez.

* "Siz" dedi, Koca Ahmet adını duydunuz mu hiç?"

İhtiyar sertçe Mustafaya sordu:

"Sana diyorum, sen duydun mu?"

Mustafa yılışarak:

"Tabii duyduk" dedi. "Onun adını duymayan mı var?"

(İM I,s.67)

* Mustafa:

"De git sen de" dedi. "Bu adam hepimiz gibi adam. Dedem gibi üstelik de. Bunun Koca Ahmede benzer yanı var mı?"

(İM I,s.70)

* Memed:

"Bu kasabanın ağası kim diyorum." dedi.

Hasan Onbaşı:

"Yavrum " dedi. "Ne ağası? Bu kasabanın ağası olur mu? Burada ağa yok..." (İM I,s.70)

* "Memed" dedi, şimdi köyde kıyamet kopuyordur. Şimdi biz fellik fellik arıyorlardır. Bulurlarsa diye korkuyorum."

Memedin içinde de aynı korku vardı. Belli etmedi.

"Nasıl bulacaklar bu ormanın içinde bizi?" (İM I,S.100)

* "Taşların kayaların üstünde hiç iz görünür mü? Topal Ali kayalardan iz süre süre geyiğin otladığı yere kadar götürür." (İM I,s.106)

* Köyün içinde başıboş dolandığını görünce sevindi. Topal, köyün içinde dolaşır iz mi arardı? Başından aldı mıydı sonuna kadar götürürdü izi..." (İM I,s.110)

* Ali:

Onlar buradan ayrılalı olsa olsa iki saat olmuştur. İki saatte ormanda ne kadar yol yürünür? Üstelik bunların karnı da aç! Isındıkları yerde hiç ekmek kırıntısı yok. Yemekleri olsa yerlerdi." (İM I,s.115)

* Durdu:

"Hiç görmez. Görse de Deli Durdunun üstüne candarma mı gelebilir? Vay emmi vay! Sen daha bilmiyorsun Deli Durduyu. Deli Durdu bu dağların kartalı gayri. Kim uğrayabilir Deli Durdunun semtine?" (İM I,s.130)

* Ceketinin kolundan yakalamıştı:

"Bir çayımızı içmeden seni göndermem" diyordu. "Kırk yılın bir başı dağımıza gelesin de... Bir çay içmeden ha!... Salar mıyım seni?" (İM I,s.133)

* Abdi Ağa dişlerini gıcirtatarak:

"Bilseydim bunu yapacağımı... Bir bilseydim. Bak onların başına neler getireceğim. O melun da o orospu da bin kere ölümü arayacaktır. Bin kere... Aratacağım... Bunu kor muyum onların yanına?..." (İM I,s.144)

* "Mustafa oğlu Veliyi vurduğun iddia ediliyor, doğru mu?"
Hatçe saf saf:

"Veliyi ben öldürmedim vallaha" dedi. "Ben neyle adam öldürürüm? Ben elime tabanca almaktan korkarım. (İM I,s.154)

* "Kızım kızım, kınalı kızım! Neydi bu senin başına gelenler?" dedi. "Niçin vurdun elin oğlunu?"

Kız ilk olaraktan isyanla hınçla doldu:

"Ben nasıl öldürürüm elin oğlunu? Ben elime silah aldım mı hiç? Bilmiyor musun?" diye bağırdı. (İM I,s.154)

*...Sonra geldim kınalı kızıma sordum ki... iş başka... Kınalı kızım dedi ki, "ben silah sıkmasını ne bilirim ana? Ben de düşündüm ki kınalı kızım silah kullanmasını bilmez.." (İM I,s.155)

* Arkasından da toplanma ıslığını çaldı. Arkadaşları, bu zamanda, kurşun kaynarken, bu toplanma ıslığına bir anlam veremediler.

Zalanın oğlu:

"Bu kıyamette nasıl toplantı yapılır?" diye yanındaki arkadaşına dert yandı. "Kurtuluş yok zaten. Recep Çavuş gitti." (İM I,s.167)

* Memed:

"Şimdi varıp Kerimoğluna ne diyelim? Adamın yüzüne nasıl bakarız?" (İM I,s.197)

* İraz ifadesinde:

"Kapıları da kırdım. Her şeyi de yaptım." dedi. "Eğer içeri girbilseydim, teker teker hepsini baltadan geçirirdim, olmadı. Oğlumu, biricik öksüzümü öldürenleri hepsini öldürsem çok mu?..." (İM I,s.216)

* Memed:

"Öfkelenme Recep Çavuş, iniyoruz."

Recep Çavuş:

"Elimin acısı, boynumdaki kurşun yarısından acı geliyor. Ben bu ellerle nasıl kurşun sıkarım? Bir de söylenme diyorsun..." (İM I,s.232)

* Kadının birinden hiç ses çıkmıyordu. Memedin ayaklarının dibine uzanmış, kurumuş kalmıştı.

Öteki kadın boyuna yakarıyordu:

"Memedim, Memedim, benim çocuklarım mı etti sana? Ne suçu var onların?" (İM I,s.246)

* Çocuğa Çavuşun tüfeği dayadığını gören kadın:

"Memedim, Memedim kıyma yavruma. Hakkın var ama Memedin yavrurunun ne suçu var?" (İM I,s.246)

* "Ne o Çavuş" dedi, "uyudun mu?"

Çavuş buna çok içerledi:

"İtin eniği" diye dişlerini sıktı. "Bu ovanın yüzünde bir koca köyden adam alıp götürmek kolay mı? Uyumuyor plan kuruyorum." (İM I,s.276)

* Topal:

"Öyle deme Cabbar" dedi. "Ali Safa Bey boş durur mu? Kalaycı onun canıydı. Siz canını elinden aldınız. Bunu size koymaz." (İM I,s.362)

* Siyasetçi:

"Ben" dedi ağlar gibi, "ben nasıl yazarım bunları? Elini keserler adamın..." (İM I,s.369)

* Topal Ali:

"Senin kasabaya indiğini Cabbar söyledi. Bindim ata sürdüm. Başına bir iş gelmesin diye... Seni hapishane kapısında çok bekledim. Hatçe nasıl, eyi mi? Ulan deli, adam atsız hiç kasabaya iner mi?.." (İM I,s.378)

* Arkadaşlarının yanına gelen Asım Çavuş:

"O namussuz teslim olur mu hiç? Beni vurmak için yapmış o oyunu. Kendimi yere atmasam kurşunu yiyordum..." (İM I,s.427)

* Kaymakam:

"Yaaa, gitmemiş. Gitseydi o telgraflar seni de asarlardı beni de... Sen delirdin mi? Ankara'ya öyle telgraf çekilir mi?" (İM I,s.429)

* Onun döndüğünü gören Selver dışarıya fırladı:

"Osman Aşam, Osman Aşam adam tam kapıya gelir de eşikten geri döner mi?" (İM II,s.33)

* Üç kez atı çaldılar, Hasan gitti atı buldu getirdi.

"At ölse ne olur ki" diyordu. "Bir kere vermedi mi bana canından daha sevgili atını, atını verip insanlıktan çıkmadı mı? At ölse onun insanlığı mı onarılacak?" (İM II,s.51)

* "Evini yakarsın değil mi? Kendi evini kendi elinle yakarsın değil mi? Ben de yutarım öyle mi? Ulan hiç insan kendi evini kendi eliyle yakar mı?...?" (İM II,s.59)

* "Ulan köpek" diyordu dişlerini sıkarak, yüzü gerilmiş, gözleri pörtlemiş, bir Karadenizli ağzıyla, "ulan köpek" insan kendi evini kendi eliyle yakar mı? Hem de ahırını, hem de içindeki geyik gibi arap atını, hem de içindeki gül gibi çocuklarını? Ulan köpek oğlu köpek..." (İM II,s.60)

* "Ben gider oldum kardaşlar," diyordu. "Hükümet beni sürgün etti. Hükümete güç mü yeter? Hükümet emretti ki bana, Narkışlaya gideyim, orada yerleşeyim. Beni öldürdü hükümet. Öldürdü beni. Söyleyin hükümetle başa çıkılır mı? Çıkılmaz. Açık alınla çıktık on yılda her savaştan. Hükümetlen başa çıkılır mı?...?" (İM II,s.62)

* "Hepimiz dün geceki benim yaptığımı yapsak tavşan gibi pusacağımıza, bir daha uğrar mı Ali Safa dersin? Yobazoğlunun evi yandı, öteki gece Ali Safanın da evi yansaydı buna karşılık, ne olurdu? Bir daha gelebilir miydi üstümüze kimse?" (İM II,s.93)

* "O köyde oturulacak hal mi kaldı ki, köyümüze bizi alıp götüreceksin Koca Osman? Ali Safa mı öldü, yoksa bize kardaş mı dedi? Hükümet bizden yana mı geçti, İnce Memed mi çıktı ortaya yeniden? Ne değişti de köye götüreceksin bizi?"
(İM II,s.104)

* Şefçe Kahya onu sözünü tamamladı:
"Allah bize sahibi gönderdi ama, onu gözümüzü kör ettik de tutamadık. Yoksa senin hırsızların köyün yakınından geçebilirler miydi?" (İM II,s.191)

* "Olur mu bu kadar tedbirsizlik?"
"Olur mu, böyle olur mu?"
"Dalgündüz! Elini kolunu sallaya sallaya..."
"Adam da köye girer mi?"
"İnsan safi yürek olsa, gene de dalgündüz, bir eşkıya köye girer mi?"
"Babasının evi de olsa, bir eşkıya bir köye böyle girer mi?"
"Kursun geçmese de bir eşkıya Çukurova'nın düzünden böyle geçer mi?" (İM II,s.315-316)

* Seyfali Ferhat Hocaya geldi:
"Zeynel köyde yok" dedi. "Zeynel gitmiş."
"Ferhat Hoca:
"İşte bu kötü" diye içini çekti. "Onun hali hal değil. Hastalanmış fıkara. Vurgun yemiş gibi. Parmağını tetiğe değdirecek gücü yok. Nasıl çarpışır candarmayla?"
(İM II,s.318)

* Hamza ayağa fırlayıp ellerine sarıldı onun:
"Ana benim suçum yok. Söyle Memede de öldürmesin beni. Sana üç tane, on tane fistan alırım. Altın küpe de alırım."
Hürü Ana tiksintiyle ellerini silkti onun elinden aldı:
"Var git işine Kelce" dedi. "Var git! Ben de gelin olurum öyle mi? Senin bana getirdiklerini takar takıştırır,

ben de gelin olurum öyle mi? Gelin olur da Durmuş Alinin mezarında göbek atarım öyle mi? (İM II,s.348)

* "İnce Memed mi?" diye güldü. "Bir zavallı çocukmuş. Ondan o kadar korkacak çekinecek ne var? Cumhuriyetimiz çok kuvvetlidir. Bir İnce Memed değil, binlerce İnce Memedi bir fiskede yıkar. Aldırmayın canım." (İM II,s.353)

* Köse soğukkanlı:

"Söylenir mi hiç Osman Emmi? diyordu. "Hiç söylenir mi? Söylenir de milletin şevki kırılır mı? Köylüler duysa ki o bu halde, çöküverir de köyü bırakıp kaçarlar. Hiç kimseye söylenir mi? O kadarlığını biz de biliriz emmi, ohooo sen de! Biz bu sakalı değirmende ağartmadık." (İM II,s.372)

* Kamer Ana şaşkına dönmüştü. Böyle bir konuşmayı hiç beklemediği için hazır değildi. Bir de tam Seyran gibi düşünüyordu. Bir eşkiyanın uzun süre yaşadığı görülmüş müydü? Hele İnce Memed gibi bir eşkiyayı yaşatırlar mıydı hiç? Dağ taş, kurt kuş silah olur da üstüne yürürdü. Ağalar beyler..." (İM II,s.387)

2- OLUMLU CÜMLE ANLAMI TAŞIYAN OLUMSUZ SORU CÜMLELERİ:

Bazen, olumsuz soru cümleleri, olumlu düz cümle anlamı ifade ederler.

* "Bire İnce Memed" dedi, "sen şimdi eşkiya oluyorsun gayri, gelip de bizim evi basma e mi?"

"Önce sizin evi soyarım. Eşkiyalığın şanındandır. Ben Deli Durdunun çetesinden değil miyim?" (İM I,s.124)

* Yaz gelince de hasadını yaptı tek başına. Güçlü kuvvetli, gençti. Tınmadı.

Çocuğu kucığına alıyor, onunla oynasa oynasa köyü dolanıyordu:

"Benim bebek büyümez mi emmileri bakmayınca? Benim Rızam büyümez mi?" (İM I,s.209)

* İraz tarlasızdı ama, gene de dayandı:

"Benim bebek büyümez mi emmileri gavurluk yapınca? Benim Rızam büyümez mi? Büyümez mi tarlası olmayınca?" (İM I,s.210)

*...Dilinde, bir ağıt, bir ninni, acı bir türkü gibi:

"Benim öksüz büyümez mi?" (İM I,s.210)

*...Dışarıda tüfek seslerini duyunca ağlamaya başladı.

İraz:

"Demedim mi ben size?" dedi. Çalının yüzünden."

(İM I,s.423)

* Memed çekişen karı kocayı gülerek sevgiyle seyrediyordu:

"Sus koca karı sus, Memed bizim oğlumuz, hem de şahinimiz. Aaah, ah Kamer, köyün durumunu bilmesi iyi olmaz mı Memedimin?" (İM II,s.27)

* "...Ulan yanan evin içinde çocukların, karın da yansaydı ya! Seni ipe çekmezler miydi?..." (İM II,s.59)

* "...Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez. Hızır babamız da ak bir güvercin donunda gelir. Gamlanma Seyfali gamlanma hangi günü gördün akşam olmamış?" (İM II,s.87)

* Seyfali güvensiz bir bakış attı Koca Osmanın yüzüne. Koca Osman bu bakışı yakaladı, bu bakışa iyice içerledi. Sözcüklerin üstüne bastıra bastıra:

"Kaç geceyi gördün sabaha varmamış?.." (İM II,s.87)

* Bir süre kimseden ses çıkmadı. Sonunda Abdurrahman konuştu:

"Evimiz yanmadı mı ki evimize gidelim? Tarlalarımız sürülmedi mi ki , kızlarımız kaçırılmadı mı ki?..."

(İM II,s.104)

* Kamer Ana:

"Seyran geldi ya" dedi. "Sen yataklara düşersin de Seyran Kızın seni yoklamaya gelmez mi hiç Osman?"

(İM II,s.127)

* Kamer Ana iyice öfkelenmişti:

"Ağzını açmadın ama" diye bağırdı, "en güzel giyitlerini giyip de, galyeni ağzına alıp da, tabancanı beline takıp da, gümüş gordonunu sallandırıp da, çizmeleri parlattıktan üç gün köyün içinde Kozanoğlu gibi dolayan sen değil misin? Köylü senin böyle dolastığıyın sebebini sormaz mı, düşünmez mi, çocuk da senin bu hallerinden korkmaz mı?"

(İM II,s.127)

*****

II. BÖLÜM

II- KILINIŞ

Kılınış, master durumundaki eylemin bildirdiği, iş, oluş ya da hareketin, meydana geliş tarzını ve meydana geliş tarzındaki zaman niteliğini ifade eden bir dilbilgisi kategorisidir.

Kılınış, eylemin bildirdiği hareketteki zaman sürecini, eylemin meydana geliş şeklini ifade eder.

Kılınışın bildirdiği, eylemdeki zaman süreci ve meydana geliş tarzı tamamen nesnel bir niteliktedir. Konuşanın veya işitenin ruhsal durumuyla bir ilgisi yoktur. Kılınış, kavramı içerisinde eylemlerin bildirdiği iş, oluş ve hareketin zaman türü bakımından meydana getirdikleri ulamlar (kategoriler) önemli yer tutar.

Zaman türü bakımından ele alındığında, Türkçe'deki eylemlerin başlama, süreklilik ve bitiş anlamları taşıdıkları görülür.

Örneğin, dertlenmek, başlamak, kızmak, açmak gibi eylem masterlarında bir başlama anlamı vardır. Bunun yanında avunmak, çabalamak, yürümek, çürümek, dinlenmek, gelişmek gibi eylemlerde göze çarpan zaman türü sürekliliktir. ölmek, ulaşmak, getirmek, kurtulmak eylemlerinde bir bitiş, sona eriş anlamı vardır.

Kılınış kavramı içinde önemli yer tutan unsurlardan biri eylemin meydana geliş tarzıdır. Eylemin masterında var olan zaman sürecinin , yani eylemin gerçekleşme sürecinin kesikli veya kesiksiz olup olmaması yönünü ifade eder.

Örneğin her ikisi de sürekli eylem olan, yürümek, eylemi ile kurşunlamak eylemlerinin meydana geliş tarzları farklıdır. yürümek eyleminin ortaya çıktığı zaman sürecinde ve eylemin yapılaş tarzında bir kesiklilik sözkonusu değildir. Ancak, kurşunlamak eyleminin gerçekleşme sürecinde bir kesiklilik vardır. Biri hiç ara vermeden gerçekleşmekte, diğeri ise belirli zaman aralıklarında gerçekleşmektedir.

Kılınış kavramı içerisinde yer alan bir başka unsur da hareketin etki yönüdür. Eylemin bildirmiş olduğu hareketin oluş niteliği mi, yoksa kılış niteliği taşıdığını belirtir.

Örneğin, ağarmak, avunmak, kızarmak eylemleri oluş bildirirken, çalışmak, döğüşmek, kırmak eylemleri kılış bildirirler.

En kısa tanımıyla kılınış, fiile ait olan meydana geliş tarzını ve zaman sürecini ifade eder.

A- MEYDANA GELİŞ TARZINA GÖRE EYLEMLER:

Kılınış kavramının, eylemin meydana geliş tarzı ulamı (kategorisi) içinde ele alınan, eylemin bildirdiği hareketin meydana geliş sırasındaki oluşum sürecinin kesilip kesilmemesi özelliği yönüyle, eylemleri başlıca iki grup halinde toplamak mümkündür.

1- Kesiksiz Eylemler:

Kesiksiz eylemlerdeki, eylem tarzının meydana geliş sürecinde bir kesilme, bir ara verme yoktur. Eylemin bildirdiği hareket, ara vermeden, kesintiye uğramadan oluşum sürecini tamamlar.

2- Kesikli Eylemler:

Kesikli eylemlerde, eylem tarzının meydana geliş sürecinde, bir kesiklilik vardır. Eylemin bildirdiği hareket ara ara, kesintiye uğrayarak gerçekleşir.

Kesikli eylemler, meydana geliş süreçlerindeki kesikliliğin durumuna göre iki bölümde incelenebilirler.

a) Yinelemeli Eylemler: Yinelemeli eylemlerde, kesintiye uğrayarak ara ara gerçekleşen hareketin bitiş ve tekrar başlaması arasındaki zaman, eşit aralıkta değildir.

b) Üstüsteli Eylemler: Üstüsteli eylemlerin kesintiye uğrayarak ara ara gerçekleşen hareketin bitiş ve tekrar başlaması arasında geçen süre eşit aralıktadır.

B- ZAMAN TÜRÜNE GÖRE EYLEMLER:

Kılınış kavramının zaman türü ulamı (kategorisi) içerisinde ele alınan eylemin bildirdiği hareketin meydana gelişindeki zaman türüne göre, eylemin başlama ve bitiş noktaları arasında geçen süre göz önüne alındığında, eylemler sürekli ve süreksiz olmak üzere iki bölüme ayrılırlar.

1- Sürekli Eylemler: Sürekli eylemler devamlılık ve süreklilik arz eder. Eylemin bildirdiği hareketin, başlama ve bitiş noktası arasındaki süre uzundur. Sürekli eylemler bu başlama ve bitiş noktaları arasında bir niteliğin kazanılmasını, mevcut olmasını veya kaybedilmesini ifade ederler.

2- Süreksiz Eylemler: Süreksiz eylemler, aniden, çok kısa bir zaman içerisinde gerçekleşirler. Eylemin bildirdiği hareketin başlama ve bitiş noktası arasında geçen süre çok kısadır. Eylem bu kısa zaman içerisinde başlar ve sona erer.

Süreksiz Eylemler, başlama ve bitiş anlamı taşıyan eylemler olmak üzere iki ayrı bölümde incelenebilirler.

a) Başlamalı Eylemler: Başlamalı eylemlerin bildirdiği harekette başlama, harekete geçme anlamı vardır. Bir anda olup bitme bildiren eylemde bir durumun veya hareketin başlangıcı anlamı vardır.

b) Bitirmeli Eylemler: Bitirmeli eylemlerde, eylemin bildirdiği hareketin sona ermesi, bitmesi söz konusudur. Bu eylemler, sürmekte olan hareketin veya durumun sona erdiğini, sonuçlandığını bildirirler.

C- ETKİ YÖNÜNE GÖRE EYLEMLER:

Kılınış kavramının, eylemin etki yönü ulamı (kategorisi) içinde ele alınan eylemler, eylemlerin bildirdiği hareketin etki yönüne göre iki gruba ayrılırlar.

1- Oluşlu Eylemler: Oluşlu eylemlerde, eylemin bildirdiği iş, oluş ya da hareketin olma niteliği vardır. Eylemin bildirdiği hareketin etki yönü yapana yöneliktir ve durum bildirirler.

2) Kılışlı Eylemler: Kılışlı eylemlerde, eylemin bildirdiği iş oluş ya da hareket kılış niteliği taşır. Eylemin bildirdiği iş oluş veya hareketin yönü dışarıya yöneliktir ve daha çok bir ediş, kılış bildirirler.

Bu üç ulam çerçevesinde incelenen eylemlerin, taşıdıkları özelliklere göre ortak tasnifleri:

ESAS EYLEMLERDE KILINIS

1 - KESİKSİZ - SÜREKLİ - OLUŞLU EYLEMLER:

ağart_: Ak olmak, ak duruma getirmek, beyazlatmak, soldurmak.

"Biz bu saçı değirmende ağartmadık." (İM II,s.372)

ağla_: Üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık etkisiyle gözyaşı dökmek.

Topal Ali bu arada ağlamaya başladı. Hıçkırarak ağlıyordu. (İM I,s.269)

"Benim halim neyse Ağam. Senin haline ağlıyorum." (İM I,s.269)

Dışarda tüfek seslerini duyunca ağlamaya başladı... (İM I,s.423)

ak_ : (Sıvı) Bir yerden başka bir yere gitmek.

Yanlarından su çağlayarak, köpüklenerek kayaların arkasından üstünden, yanından, yönünden akıyordu.
(İM I,s.66)

avun_: Bir şeyle uğraşarak acısını unutmak, sıkıntılardan uzaklaşmak. Teselli bulmak.

"Köylüler onu koruyor, onu saklıyor, onunla avunuyorlar." (İM II,s.274)

bekle_: 1.Ummak.

"Buyurun canım" dedi. "Buyur hay yigen. Ne teklif tekellüf bekliyorsunuz." (İM I,s.179)

2.Bir yeri, kimseyi vs. gözetlemek veya korumak amacıyla bulunduğu yerden bir süre ayrılmamak. (Gözetmek, korumak.)

"Bu gece nöbeti Horalı, ben, Recep Çavuş bekleyeceğiz." (İM I,s.187)

3.Bir iş oluncaya, biri gelinceye değin bir yerde kalmak, durmak.

"Benim nişanlım tam altı aydır bekler. Nolursun beni vuruver." (İM I,s.205)

"Onun için ben gider iki gün değirmenin orada beklerim." (İM I,s.254)

"Seni hapisane kapısında çok bekledim..."
(İM I,s.378)

"Sen gel Iraz Teyze burada beklerim."
(İM I,s.401)

"Söyleyeceği zamanı biliyor, uyumuyor, bekliyor."
(İM II,s.67)

"Öyleyse ben seni kasabanın dışında beklerim."
(İM II,s.474)

bil_ : Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak.

"Kimse bilmez oraya gittiğimi." (İM I,s.10)

"Söyleyeceği zamanı biliyor, uyumuyor, bekliyor.."
(İM II,s.67)

2. Tanımak, hatırlamak.

"Ölmedik. Benim İsmail Emmi" dedi. "Sesimden bilemedin mi?"

İsmail:

"Bildim, bildim, geliyorum. Şimdi kapıyı açarım."
(İM I,s.238)

büyü_ : 1.Önem ve değer kazanmak.

"Gittikçe nüfuzu büyüyor." (İM I,s.407)

"İnkılap büyüyor, gelişiyor..." (İM II,s.353)

2. Yetişmek.

"Benim Rızam büyümez mi?" diyordu. (İM I,s.209)

"Benim Rızam büyümez mi? Büyümez mi tarlaları olmayınca?" (İM I,s.210)

"Benim öksüzüm büyümez mi?" (İM I,s.210)

çabala_: Güç durumdan kurtulmaya çalışmak.

Beyin karşısındaki sedire çöktü, gülsüyor, konuşuyor, kendini toparlamaya çabalıyordu.
(İM II,s.318)

çatla_: Sıkıntı sabırsızlık, kıskançlık, merak gibi ruhi durumları aşırı derecede duymak.

"Herkes, bütün köylü, coluk çocuk meraktan çatlıyor." (İM II,s.88)

çekil_: Gerilemek, geri gitmek, ricat etmek.

"Memed kardaş , al atı, bin, Akçadağa çekil."
(İM I,s.391)

çürü_: Yıpranmak, çökmek.

"Mahpuslarda çürütme fıkaraı. Evini köylü söndürdü." (İM I,s.216)

"Hatçem de mahpuslarda onun yüzünden çürür."
(İM I,s.253)

dağıl_: Toplu durumda iken ayrılıp, birbirinden uzaklaşmak.
Yayılmak.

"Cumhuriyetin adamları Anadoluya türlü bahanelerle dağıldılar." (İM II,s.353)

davran_: Bir kimseye veya bir şeye karşı belli bir tavır takınmak.

"Her taşın altında bir pusu var gibi davranacaksın." (İM I,s.237)

dinle_: 1. Birinin sözünü veya öğüdünü kabul edip ona göre davranmak.

"Beni dinle Ince Memed" dedi. (İM I,s.24)

"Beni dinleyin kardeşler" dedi. (İM I,s.145)

2. İşitmek için kulağını vermek.

"Dişliyorlar." (İM II,s.67)

dinlen_: Güç kazanmak için çalışmaya ara vermek, yorgunluğunu gidermek.

"Siz burada dinlenin." (İM I,s.401)

dön_ : Geri gelmek, geri gitmek

"Burada kalırım. Dönmem işte." (İM I,s.18)

"Dön bacım Döne." (İM I,s.39)

"Sen şimdi eve dön. Ben seni sonra gelir alırım.
(İM I,s.117)

"Köye dönüyor musun, dönmüyor musun? (İM II,s.103)

duy_: Tanımak, bilmek.

"Siz" dedi, "Koca Ahmet adını duydunuz mu hiç?

"Sana diyordum, sen duydun mu?"

Mustafa yılışarak:

"Tabii duyduk" dedi. (İM I,s.67)

"Ağa sen Değirmenoluklu Abdi Ağa adında birini duyar mısın?" (İM I,s.182)

düşün_: 1.Aklından geçirmek, göz önüne getirmek.

"Düşündük ki, sen köyde kalırsan Abdi Ağa sana zulmeder." (İM I,s.89)

"Gözlerini şarıl şarıl akan suya çevirir düşünür."
(İM I,s.201-202)

2. Bir sonuca ulaşmak amacıyla, düşünce üretmek, muhakeme etmek.

"Düşünüyorum, araştırıyorum, bir türlü bulamıyorum." (İM II,s.113)

"Düşünüyorum, düşünüyorum bulamıyorum."
(İM II,s.116)

geliş_: ilerlemek, olgunlaşmak, genişlemek, inkişaf etmek.

"İnkılap büyüyor gelişiyor." (İM II,s.353)

gül_: 1.Mutlu ve sevinçli olmak.

"Neden yüzün gülümüyor? Gülsene azıcık."
(İM I,s.420)

2. Hoşuna veya tuhafına giden olaylar, durumlar karşısında, genellikle sesli bir biçimde duygusunu açığa vurmak.

"Ancak konuşuyorlar, arkandan gülüyorlar."
(İM II,s.299)

gülümse_: Güler gibi olmak, hafifçe gülmek.

Recep Çavuş sağ yanına yatmış, her bir tarafı kan içinde. Onları görünce acıdan dişlerini sıkarak gülümsedi." (İM I,s.165)

Şoför yarım döndü, gülümsedi, koyu bir laz şivesiyle... (İM II,s.238)

Zeynel geldi. Beyin karşısındaki sedire çöktü, gülümsüyor, konuşuyor, kendini toparlamaya çalışıyordu.
(İM II,s.318)

güven_: İtimat etmek, güven duymak.

"Ali emmine de güvenme." (İM I,s.254)

"...güvenme bunlara." (İM I,s.254)

"Güveniyorum onlara." (İM I,s.396)

"Memedi bir gözünden diğerine güvenmeyeceksin."
(İM II,s.89)

hazırlan_: Hazır olmak, kendini hazırlamak.

"Bir bildiği var Koca Osmanın. Dögüşe hazırlanıyor." (İM II,s.57)

ısın_ : Üşümesini gidermek.

"Bir ateş yak da ısınalım" dedi. (İM I,s.115)

in_ : (Bir yerden başka bir yere) Gitmek, varmak.

"Hatçe, biz İraz Hatunla köye iniyoruz."
(İM I,s.419)

inan_ : Bir şeyin doğru olduğunu benimsemek.

"İnanma onlara." (İM I,s.254)

"İnanma bu namussuzlara.." (İM I,s.254)

Ali Safa Bey gördüklerine duyduklarına bir türlü
inanamıyor. (İM II,s.332)

ışit_ : Kulakla algılamak.

Bağırtı ta köyün öteki ucunda ışıtiliyordu.
(İM I,s.58)

kal_ : 1.Olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek.

"Burada kalırım." (İM I,s.18)

"Gidin yavrum" dedi, "siz kendiniz kurtulun da ben
kalayım.." (İM I,s.170)

2. Konaklamak, konmak.

"Gene sen bizim evde kalırsın." (İM I,s.199)

katlan_: Hoş olmayan bir duruma güç şartlar altında tahammül etmek.

"Eşkiyalık bu. Eşkiya karısı her şeye katlanacak. Kes sesini." (İM I,s.399)

kork_: Kaygı duymak, endişe etmek.

"Korkma!" dedi. Seni onlara vermem." (İM I,s.116)

"Ben elime tabanca almaktan korkarım."
(İM I,s.154)

"Korkma ondan" dedi." (İM I,s.269)

koş_ : Kovalamak,izlemek.

Memed her şeyi unutup onun arkasından koştu.
(İM I,s.73)

kuşkulan_: Kuşku duymak, şüphelenmek.

"Kaymakam bu karşılığa daha kuşkulandı."
(İM II,s.238)

otur_: 1.Bir yerde sürekli olarak kalmak, ikamet etmek.

"Topal Ali! Topal Ali! O köyde oturma gayri."
(İM I,s.147)

"İçinde de Seyran Kız oturuyor." (İM II,s.67)

2.Yerleştiği yerde kalmak.

"Çünkü Bekir her daim gelir, çeşmenin başına oturur." (İM I,s.201)

"Otur oturduğun yerde orospu" diye bağırdı.
(İM I,s.411)

öl_ : Bazı sebeplerle çok sıkıntı veya acı çekmek.

Cabbar:

"Siz ne yaparsanız yapın" diye seslendi uzaktan.
"Ben acımdan öldüm." (İM I,s.175)

Ali:

"Öldüm Çukurova'da. Yandım." (İM I,s.200)

sakla_ : 1.Gizli tutmak, duyurmamak.

"Köylüler onu koruyor, onu saklıyor, onunla
avunuyorlar." (İM II,s.274)

2. Gizlemek

Kaymakam bu karşılığa daha da kuşkulandı. Saklıyor
diye düşündü. (İM II,s.238)

**san_ : Zannetmek. Bir şeyin olma ya da olmama ihtimalini
kabul etmekle birlikte, olabileceğine inanmak.**

"Sanırım bu gelen bizim Deli" dedi. (İM I,s.126)

sar_ : Yayılıp etkisi altına almak, kaplamak.

"Memedin içini sonsuz bir hüznün sardı ama bozmadı,
Süleyman üzülmesin diye. (İM II,s.218)

sark_ : Aşağıya doğru uzanmak.

"Evimizin önündeki salkım söğüdün dalları sarkar."
(İM I,s.224)

sev_ : Sevgi ve bağlılık duymak.

"Meğer diyorlar biz Abdi Ağamızı ne kadar çok severmişiz!" (İM II,s.342)

sevin_ : Sevinç duymak

"Candarmaların elinden alacak oluyor yolda ona seviniyor işte." (İM I,s.382)

seviş_ : Birbirini sevmek.

"Dönenin öksüz oğlu, kız onunla sevişirmiş, biz ne bilelim." (İM I,s.154)

sez_ : Sezer gibi olmak, sezmek.

"...lisanı hal ile anlatmaya çalışıyorsun. Bir şeyler seziniyorum." (İM II,s.120)

sezinle_ : Sezer gibi olmak.

"Zaten bir şeyler seziniyorlar." (İM II,s.65)

sıkıl_ : Can sıkıntısı duymak.

"Benim canım sıkılıyor." (İM I,s.20)

sız_ : İnce aralıklardan veya gözeneklerden az miktarda ve belli olmadan, yavaş yavaş akmak.

Nişanlı büzülmüş her yanından sular sızıyor." (İM I,s.115)

Kabzayı tutan elini bir kurşun sıyrıyor. Elinden kan sızıyor toprağa. (İM I,s.)

sin_ : Korku yılgınlık gibi sebeplerle hareket etmemek veya tepki göstermemek.

"Bir korkup siniyor, köyü bırakıp gidecek oluyorlar..." (İM II,s.)

soğu_ : Isısını yavaş yavaş yitirerek soğuk duruma gelmek.

"Süleyman" diye çağırdı, "çorba soğuyor. Gel de iç." (İM I,s.18)

tanı_ : Özellikleri ile bilmek.

"Gün geçtikçe hepsini iyice tanırsın."
(İM I,s.123)

türe_ : Olusmak, ortaya çıkmak, meydana çıkmak.

"Yaz hükümete de ki, bir şaki türedi dağlarda, kan içen." (İM I,s.407)

uyu_ : Uyku durumunda olmak.

"Söyleyeceği zamanı biliyor, uyumuyor, bekliyor."
(İM II,s.67)

üşü_ : Soğğun etkisini duymak.

Ali:

"Üşüdüm yahu" dedi. (İM I,s.31)

üzül_ : Özüntü duymak kaygılanmak.

"Özülme Meliha" dedi. "Ben bunun da üstesinden gelirim." (İM II,s.336)

yaşa_ : Canlılığını hayatını sürdürmek, sağ olmak.

"En çok, en çok daha on yıl yaşarım." (İM II,s.32)

yat_ : Geceyi geçirmek üzere bir yerde kalmak, geceleme.

"Şimdi sizin yatağınızı ahıra yapsınlar, iki gün orada yatacaksınız." (İM I,s.254)

yürü_ : Yayan yol gitmek, adımlamak.

"İki saatte bu ormanda ne kadar yol yürünür?"
(İM I,s.115)

Durdu yaralılara sordu:

"Nasılsınız? Bizimle yürüyebilir misiniz?"

Recep Çavuş:

"Ben yürürüm. Ağrım o kadar kalmadı."

Horali:

"Ben de yürürüm." (İM I,s.190)

Gene yürümeye başladı. (İM II,s.32)

"Kuşun uçtuğu yere yürüyelim diyor. Yürüyorlar."
(İM II,s.102)

2 - KESİKSİZ - SÜREKLİ - KILIŞLI EYLEMLER:

ara_ : Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak.

"Arasın aradığı kadar." (İM I,s.10)

"O köyün yanında deniz varmış, ararım."
(İM I,s.17)

"Şimdi biz fellik fellik arıyorlardır."
(İM I,s.100)

"Gider ararız." (İM I,s.129)

"Ben gider ararım onu. Arar bulurum." (İM I,s.129)

"Önüne düşünler de evi ara." (İM I,s.245)

"Seni arıyorlar... Ev ev, delik delik, köy köy seni arıyorlar." (İM II,s.148)

"Ben yirmi yıldır o köyü arıyorum." (İM II,s.219)

"Ara bakalım. Bir de sen ara. Dünya kurulduğundan bu yana o köyü, o köydeki adamları arıyor." (İM II,s.219)

araştır_: Bir gerçeği ortaya çıkarmak için aramalarda bulunmak, sormak soruşturmak.

"Düşünüyorum, araştırıyorum, bir türlü bulamıyorum."
(İM II,s.113)

ayaklan_: Cebir ve şiddet kullanarak bir güce baş kaldırmak, isyan etmek.

Ali Safa Bey:

"Köylüler ayaklandılar" demişti. (İM II,s.362)

"Köylüyü ayaklandırıyor." (İM II,s.354)

bak_: 1.Beslemek, geçindirmek. (uğraşmalı)

"Benim bebek büyümez mi emmileri bakmayınca."
(İM I,s.209)

2.Gözetmek, gözlemek.

"Bakarım candarmaların yoluna." (İM I,s.256)

3.Bakışını bir şeyin üzerine çevirmek.

"...bana da kötü kötü sanki düşmanımıymışım gibi bakıyor." (İM I,s.364)

çalış_ : 1.Bir şeyi yapmak için gereken çarelere baş vurmak, o şeyi gerçekleştirmek için kendini zorlamak, çaba harcamak.

"Öyle bir plan üstünde çalışıyorum." (İM II,s.175)

2.Bir şeyi öğrenmek veya yapmak için emek vermek.

"Şimdi çift sürdüğü yeri bulmaya çalışalım" dedi Dursun. (İM I,s.31)

"Bunu size koymaz."

Memed:

"Koymamaya çalışır." (İM I,s.362)

çevir_ : Bir şeyin çevresini sarmak, kuşatmak.

"Çalıyı çevirin" diye emir verdi. (İM I,s.)

dağıt_ : Belli bir orana göre bölüştürmek, pay etmek.

"Adam olmuş da Abdi Ağanın tarlasını dağıtıyor." (İM I,s.338)

"Gelir tarlasını da dağıtır." (İM I,s.354)

dayan_: Tutunmak, karşı durmak, karşı koymak, mukavemet etmek.

"Iraz tarlasızdı ama, gene de dayandı."
(İM I,s.210)

de_ : Söylemek, söz söylemek.

Düpedüz bir gece bizim eve ince Memed geldi diyemezdi ki...! (İM II,s.89)

"Ne oldu bu Seyrana, yüzü güldü diyorlar."
(İM II,s.)

"Safa Beyin çiftliği diyorlar da başka bir şey demiyorlar." (İM II,s.333)

dolaş_: Gezmek, gezinmek.

"Siz çok tehlikeli işler yapıyorsunuz, güpegündüz dolaşıyorsunuz." (İM II,s.193)

"Seni şimdi candarmaların önüne düşmüş dolaştırıyor." (İM I,s.403)

dögüs_: (iki silahlı kuvvet) Çatışmak.

"..Çünküleyim ince Memed çok yiğit, çok güzel dögüşür, aslanlar gibi." (İM II,s.)

geç_ : Yol olarak kullanmak.

"Kurşun yemese de eşkıya Çukurova'nın düzünden böyle geçer mi?" (İM II,s.315-316)

gel_ : 1.Biriyle birlikte gitmek.

"..Sen gelme." (İM I,s.29)

"Sen bizimle gelmeyecek misin?" (İM I,s.66)

2.İlerlemek, yol yürümek.

Köye doğru çetesiyle geliyor. (İM I,s.309)

3.Geriye dönmek, geriye gelmek.

"...ben de on gün sonra alır gelirim." (İM I,s.84)

"Bu gece yarısı gelirim." (İM I,s.86)

gez_ : Bir yerde dolaşmak, yürümek.

"Oğlumu vuran elini kolunu sallaya sallaya geziyor köyde." (İM I,s.219)

git_ : Bir yere doğru yönelmek.

"Değirmenoluktan geliyor, o köye gidiyorum."
(İM I,s.15)

"Üç kişi de kasaba yoluna gitsin." (İM I,s.105)

"Yarın şafaktan önce kasabaya gidiyor."
(İM I,s.366)

"Bu gece Yağmur Ağaya gidiyoruz. Sen de Mehedinli Köyüne git, bir de Çıkçıklara..." (İM II,s.115)

"O köye gidiyorum işte" dedi. (İM II,s.218)

giy_ : Bir şeyi vücuduna geçirmek.

"Soyun da yavrum, bunları giy" dedi. (İM I,s.119)

gör_ : Belirli bir zaman içinde bir olaya tanık olmak.

"Eğer Memed oradaysa bu akşam çok güzel bir çarpışma görürüz." (İM I,s.224)

götür_ : 1.Bir kimseyi bir yere kadar yanında götürmek.

"...seni alır götürürler." (İM I,s.25)

"Ağa duyarsa beni alır götürür." (İM I,s.42)

2.Taşımak, ulaştırmak veya koymak.

"Şu inegi al Döne bacıyın elinden de götür bizim ahıra." (İM I,s.60)

"O pezevenk geceden kalktı, yükünü yükleyip köylere satmaya götürdü." (İM I,s.80)

3.Ulaştırmak, bir sonuca vardirmek.

"Topal Ali kayalardan iz süre süre geçiğin otladığı yere kadar götürür." (İM I,s.106)

Topal Ali köyün içinde iz mi arardı? Başından aldı mıydı sonuna kadar götürürdü izi..." (İM I,s.110)

4.Bir şeyi yakından uzağa götürmek.

"Çarşamba günü kasabadan Kozan'a götürüyorlar Hatçeyi." (İM I,s.382)

hazırla_: 1. Bir şeyi kullanılacak, yararlanılacak duruma getirmek.

"Çabuk ince Memedin azığını hazırlayın."
(İM I, s.25)

"Recep Çavuş, bir gece uykudan uyanıp "karı" demiş,
"ver benim şu tüfeğimi. Bir de azık hazırla."
(İM I, s.188)

"Tüfeklerinizi yoklayın. Kurşunları tamam değilse
doldurun. Bombaları da hazırlayın." (İM I, s.244)

2. Önceden düzenlemek.

"Bir irticai hareket hazırlıyorlar." (İM II, s.362)

in_ : Yukarıdan aşağıya doğru gelmek.

"Öfkelenme Recep Çavuş iniyoruz." (İM I, s.232)

izle_: Birinin veya bir şeyin arkasından gitmek, takip etmek.

"Kim izleyecek izi?" (İM I, s.105)

"Topal Ali eğer gönlü isterse, yağmur olmasın
isterse, kuru toprağı, kuşu bile izler." (İM I, s.105)

"Kuşu bile izler. Yeter ki kanadının bir yanı
azıcık toprağa değsin. Uçan kuşu bile izler.!"
(İM I, s.106)

kaç_ : Hızla koşup uzaklaşmak.

"Kaçalım" dedi."Vurursa vurur. Vurulma soyulmaktan iyidir." (İM I,s.204)

"Candarmalar dağdan nasıl kaçıyor görürüz."
(İM II,s.)

kaçır_ : 1.Zor kullanarak yanında götürmek.

"Tarlalarımız sürülmedi mi ki, kızlarımız kaçırılmadı mı ki?" (İM II,s.104)

2.Yanında götürmek.

"Memed kaçırır onu." (İM I,s.90)

kazan_ : Kazanç sağlamak.

"Daha de kazanırız o gelinceye kadar."
(İM I,s.222)

konuş_ : 1.Bir konuda karşılıklı sohbet etmek.

"Biz de onu konuşuyorduk." (İM I,s.129)

2.Belli bir konudan söz etmek.

"Uyu öyleyse yarın konuşuruz." (İM I,s.29)

"..Ancak konuşuyorlar, arkandan gülüyorlar."
(İM II,s.299)

"Bütün köy zaten seni konuşuyor." (İM I,s.)

Beyin karşısındaki sedire çöktü, gülümsüyor konuşuyor, kendini toparlamaya çabalıyordu.(İM II,s.318)

koru_: (Güçlü bir kimse veya kuruluş) Gücsüz birini, bir şeyi tehlikelerden esirgemek.

"Köylüler onu koruyor, onu saklıyor, onunla avunuyorlar." (İM II,s.274)

oyala_: Belli bir süre birinin dikkat ve ilgisini başka bir şey üzerine çekmek.

"Oyalayın onları. Bizim konuşacaklarımız var." (İM I,s.167)

"Çok geliyor üstüme. Vuracağım."

"Etme. Bekle az daha. Oyala." (İM I,s.434)

öt_ : (Kuş ve böcekler için) Değişik tonda ses çıkarmak.

"Divlik kuşu gibi öterim." (İM I,s.86)

sal_ : Üzerine yürütmek.

Hükümet, ağalar ne kadar askerleri, candarmaları, adamları varsa salmazlar mı? (İM II,s.89)

ser_ : Açarak yaymak veya döşemek.

Kamer Hatun döşegi getirdi, ocaklığın sol köşesine serdi. (İM II,s.21)

seyret_: Bir şeyin durumunu, oluşumunu gözlemek, bakmak.

"Keçiler ekine girdiler. Sen durmuş seyredersin burada." (İM I,s.41)

Koca Osman, elleri belinde alacakaranlıkta onu seyrediyordu. (İM II,s.65)

soy_ : Birinin üstünde, yanında veya bir yerde bulunan şeyleri çalarak alıp götürmek.

"Önce sizin ev soyarım." (İM I,s.124)

"Deli Durdu'nun adeti şudur ki, soyduğu adamları donuna kadar soyar." (İM I,s.194)

"Onun için seni donuna kadar soyacağım."
(İM I,s.195)

söyle_ : Türkü, şarkı vs. okumak.

Recep Çavuş bugün çok neşeliydi. Türkü söylüyordu.
(İM I,s.189)

süpür_ : Uzanmak, değmek.

"Bir kolları var ince Memedin, dimdik durduğunda bile yerleri süpürüyor." (İM II,s.259)

sür_ : Pulluk veya sapanla toprağı işlemek.

"Ben çift de sürerim. Her işi yaparım size dayı."
(İM I,s.12)

sürdür_ : (Bir durumun, bir şeyin) Sürmesini sağlamak.

"Haydiyin siz ateşi sürdürün" dedi. (İM I,s.167)

süz_ : (Gözle) inceleyerek dikkatle bakmak.

"Geldi karşıma oturdu, tepeden tırnağa uzun uzun beni süzdü, süzdü." (İM II,s.57)

uğra_: (Kötü niyetle) Yaklaşmak.

"Kim uğrayabilir Deli Durdu'nun semtine."
(İM I,s.130)

"Hepimiz dün geceki benim yaptığımı yapsak tavşan gibi pusacağımıza, bir daha uğrar mı Ali Safa Bey dersin?" (İM II,s.91)

uğras_: Birine kötü davranmak. (etkilemeli)

"Ulan candarmalar varın işnize gidin. Uğraşmayın bizimlen. (İM II,s.)

uyut_: Uyumasını sağlamak. (etkilemeli)

"Vayvay Köyü arazisi davası bana uyku uyutmuyor."
(İM I,s.307)

yağla_: Yağ sürmek.

Çavuş tüfeği bir iyice yağlamış. Fişekleri takınmış... (İM I,s.188)

yaptır_: Yapmasını sağlamak. (etkilemeli)

"Herkes her istediğini yaptırıyor." (İM II,s.318)

yaşat_: Yaşamalarını sağlamak, yaşamasına imkan vermek.

"Hele ince Memed gibi bir eşkiyayı yaşatırlar mıydı hiç?" (İM II,s.387)

yay_ : Sınırını genişletmek.

"Sanıyorum ki, atcılığı geliştirme teşkilatımı,
İran'a, Afganistan'a, Hindistan'a kadar yayabileceğim."
(İM II,s.175)

yazdır_ : Yazma işini yaptırmak.

"Gider arzuhalcıya arzuhal yazdırırım."
(İM I,s.153)

ye_ : Yemek yeme, karın doyurma işi.

"Isındıkları yerde hiç ekmek kııntısı yok.
Yiyecekleri olsa yerlerdi." (İM I,s.115)

"Üç gün durmadan ağızlan bal yiyeceksin ki... Sonra
yağlı yemekler yiyeceksin. Sen hiç yemek yememişsin
ki..." (İM II,s.67)

yetiş_ : Yardım etmek.

"Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez."

yetistir_ : Eğitmek.

"Bravo, bu hainler polislerini iyi
yetistiriyorlar." (İM II,s.238)

"Bravo, çok iyi yetistiriyorlar." (İM II,s.239)

3- KESİKSİZ SÜREKSİZ OLUŞLU EYLEMLER:

a) Başlamalı Eylemler:

ciddileş_: Ciddi bir durum almak.

"Birisi olacak" dedi karısı gerdan kırıp
ciddileşerek. (İM II,s.333)

dertlen_: Üzüntüye kapılmak, dertli duruma gelmek.

Karısı yanına geldi:

"Gene dertlendin" dedi. "Derdin ne? (İM I,s.25)

düşün_: Akıl etmek, ne olacağını önceden kestirmek?

"Haa, işte ondan sonra düşünürüm." (İM I,s.145)

fırla_: Hızla, birdenbire bulunduğu yerden çıkmak, ayrılmak.

Onun döndüğünü gören Selver dışarıya fırladı.
(İM II,s.33)

gir_: (Ağrı sancı) Girmek, saplanmak.

"Ben oradan dönerken, daha yolda ayağıma bir sızı
girdi." (İM II,s.223)

gör_: Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak.

"Ben mezarlığın yanından geçerken beni birisi
görür." (İM I,s.201-202)

"Sonra bir de kuş görüyorlar havada." (İM II,s.102)

kız_ : öfkelenmek, sinirlenmek.

"Birbirinize hiç kızmayın." (İM II,s.170)

öfkelen_ : öfkeli duruma düşmek, kızmak.

"öfkelenme Recep Çavuş, iniyoruz." (İM I,s.232)

sevin_ : Sevinç duymak.

"İşte buna sevindim Memedim." (İM I,s.254)

"Şaşar kalır. Bir de sevinir ki..." (İM I,s.84)

"Sevinir. Ben korkuyorum." (İM I,s.84)

"Onbaşı çok sevinir." (İM I,s.84)

şas_ : Yolundan sapmak, gidişini değiştirmek.

"Eliniz vicdanınızın üstünde. Ondan şaşmayın."
(İM I,s.145)

uyu_ : Uyanıklıktan uyur duruma geçmek.

"Korkma yavrum" dedi. " Zararı yok. Uyu."
(İM I,s.18)

"Şuracıkta iki saat uyuyalım" dedi. (İM I,s.199)

"Başını koy da azıcık uyu." (İM I,s.207)

"Avrat" diye seslendi, "öyle deli dipsiz laflar
edeceğine, ahıra yatak yapın da misafirler uyusunlar."
(İM I,s.254)

yak_:1. yanmasını sağlamak, tutuşturmak.

Topal Ali bir sigara yakacak oldu. (İM I,s.276)

2. Işık vermesini sağlamak.

"Bir ışık yak da düş önüme." (İM I,s.245)

yerleş_: Bir yere oturmaya, yaşamaya başlamak.

"Hükümet emretti ki bana, Narkışlaya gideyim, orada yerleşeyim." (İM II,s.62)

b) Bitirmeli Eylemler:

anla_: Bir şeyin ne demek olduğunu,neye işaret ettiğini kavramak.

"Ben de bu adamı anlayamadım gitti."
(İM II,s.114-115)

"Peki donlarını niye alıyoruz? Bunu anlamadım."
(İM I,s.141)

"Bana bak Ferhat Hoca, sen benim bunca zamandır konuştuklarımızdan bir şey anlıyor musun Allahışkına."
(İM II,s.120)

"Hiç gürültü çıkmayacak Şahinim . Sonra evde olduğumu anlarlar." (İM II,s.65)

bat_ : Ufkun altına inmek.

"Güneş de hiç batmıyor." (İM II,s.102)

bık_ : Usanmak. Tekrarlanması, sürüp gitmesi yüzünden yorgunluk duyarak onu istemez duruma gelmek.

Bir ara Memed boş yere kurşun yakmaktan bıktı, kesti. (İM I,s.280)

bırak_: 1.Yanına almamak, yanında götürmemek.

"Uşaklar" dedi, "başınızın çaresine bakn. En az yüz elli kişiler.Beni olduğum yere bırakın." (İM I,s.165)

2.Engel olmamak.

"Kan kardeşim değil misin, seni bir daha ölünceye kadar bırakmam. (İM II,s.278)

3.Bir işi bir şeyi başkasına emanet etmek.

"Kel eşkıya bundan üç ay önce silahını yüz elli mermiyle bana bıraktı da gitti." (İM II,s.294)

delir_: Deli olmak, aklını yitirmek, çıldırmak.

"Sen delirdin mi? (İM I,s.427)

dön_ :1.Yönelmek.

Memed onu karşıladı. Atın olduğu yana döndüler. (İM I,s.379)

2.Durumdan duruma geçmek.

Kamer Ana şaşkına dönmüştü. (İM II,s.387)

dur_ : Hareketsiz kalmak, yürümez olmak.

Dönenin kapısına geldiler, durdular. (İM I,s.46)

duy_ : Bilgi almak, haber almak, öğrenmek.

"Abdi Ağa şehre gittiğinizi duymasın." (İM I,s.63)

"Konuşulanları duyuyor musun?" dedi.

"Duydum" dedi ona. (İM II,s.134)

düş_ : 1.Durduğu, bulunduğu, tuttuğundan ayrılarak veya dayanağını yitirerek yukarıdan aşağıya inmek.

"Yetişin düşüyorum." (İM I,s.234)

2.Kötü bir sebeple istenmeden bir yerde bulunmak.

"Keşke bu ovaya düşmeseydik." (İM II,s.333)

3.Hazırlanan kötü bir duruma uğramak, oyuna gelmek. b

"Tuzağa bile bile düşütoruz öyleyse." (İM I,s.347)

4.Bulduğu yerden ayrılmak.

"Kör Aliyi şimdi yataktan kaldırıyorum, yola düşürürüm." (İM I,s.254)

gel_ : Olmak, (-e) uğramak.

"Korkuyorum bir felaket geliyor." (İM I,s.420)

gücen_: Birinin beklenilmeyen bir davranışı veya sözü karşısında kırgınlık duymak, üzülmek.

"Yok" dedi, "neden güceneyim kardaş? "
(İM I,s.231)

"Ya gücendiyse bana?
"Gücenmez" dedi Ferhat Hoca aynı sesle."
(İM II,s.128)

inle_: Acı, üzüntü belirten sesler çıkarmak.

Topal Ali:
"Kıyma bana" diye inledi. (İM I,s.259)

iste_: Bir şeyin kendisine verilmesini veya yapılmasını istemek.

"Döne, müjdemo isterim." (İM I,s.43)

"Nasıl ister, nasıl ister, benim atımı nasıl ister,
bir köylü parçası, bir köylü iti." (İM II,s.50)

ol_ : Birinin mülkiyetine veya korumasına geçmek.

"Çocukları olurum iste." (İM I,s.12)

"Oğlu olurum. Olurum iste." (İM I,s.18)

"Süleyman Emminin oğlu olurum." (İM I,s.18)

öğren_: Haber almak, bilgi almak.

"Topalın orada olup olmadığını nasıl öğreniriz?"
(İM I,s.251)

öl_ : Yaşamaz olmak, hayatı sona ermek, can vermek.

"Aç kalır ölürüm. Ölürüm işte." (İM I,s.10)

"Benim yüreğim öyle hükmediyor ki oğlun ölmedi."
(İM I,s.37)

"...Hişt duydun mu sen Abdi Ağa ölmemiş."
(İM I,s.185)

"Osman Emmin ölüyor kızım" dedi. (İM II,s.125)

san_ : Bir şey veya kimsenin ..... olduğunu düşünmek.

"Herkes divlik kuşu ötüyor sanır." (İM I,s.86)

sığın_ : Saklanmak, gizlenmek.

"Büyük dutun gölgesine sığınırım." (İM I,s.86)

sus_ : Konuşmasını kesmek.

O susunca ötekiler de sustular. (İM I,s.187)

**tanı_ : Daha önce görülen bilinen bir kimse veya şeyle
karşılaşıldığında bunun kim ve ne olduğunu hatırlamak.**

İlk ışıklar köyün üstüne dökülürken kapıyı açtı,
Kel Hamzanın yanındaki Topal Aliyi tanıyıp bağırdı.
(İM II,s.348)

unut_ : 1. Aklında kalmamak, hatırlamamak.

"Seni görünce ben derdimi unuttum" dedi.
(İM I,s.219)

"Emmi" dedi, "sen de ne çabuk unutuyorsun."
(İM I,s.328)

"Unutuyorlar, sen adını değiştirip Tayfun Bey olurken, elik ggsünü Toros kayalıklarında Fransıza siper ederken, düşmanı denize dökerken, kırk kişilik akmaklı tüfekli etenle Karaboğazında menzil taburunu esir alırken, o günleri unutuyorlar, unutuyorlar aah..." (İM I,s.333)

2.Bir şeyi dalgınlıkla bir yerde bırakmak.

"Korkuyorum ki bir felaket geliyor. alıyı unutmuş." (İM I,s.420)

3.Dalgın olmak, düşünceye dalarak icinde bulunduğu durumu hatırlamamak.

Hatçe, dalar giderdi. Kendisinin hapiste, Memedin de kaçak olduğunu unutturdu. Gene unuttular. (İM I,s.224)

uyan_ : Uyku durumundan çıkmak.

"Bana bakın çocuklar, uyandırın şu deliyi" dedi. Uyandırın da ağzımıza bir lokma bir şey koyalım." (İM I,s.189)

vazge_ :1.Eskiden beri yapmakta olduğu şeyi yapmaz olmak.

"Hepsi Yüreğir toprağına kaçtı gene de vazgeçmiyorlar." (İM I,s.307)

2.Niyetten ve karardan dönmek.

Hr Ana karşı koyacaktı, sonra vazgeçti. (İM II,s.163)

yan_: Yangın içinde kalarak ölmek.

"Ulan yanan evin içinde çocukların karın da yansaydı?" (İM II,s.60)

ye_ : Vücuduna bir şey girmek.

"Ulan deyyuş" dedi, "Bu soytarılığı bir daha yaparsan ilk kurşunu benden yersin." (İM I,s.172)

yerleş_: Bir yerde oturmaya, yaşamaya başlamak.

"Sen de bizimle gel Çukurovaya. Kasabada yerleşiriz." (İM I,s.89)

4- KESİKSİZ SÜREKSİZ KILIŞLI EYLEMLER:

a) Başlamalı Eylemler:

bas_ : Baskın yapmak.

"Bire Memed" dedi, "sen şimdi eşkiya oluyorsun gayri, gelip de bizim evi basma e mi?" (İM I,s.124)

"Koca köy basılıyor, sabaha karşı kurşunluyorlar köyü..." (İM II,s.91)

başla_: Bir işe girişmek, harekete geçmek.

Topal Ali gene ağlamaya başladı. (İM I,s.270)

Seyran her gece, ortalıktan el ayak çekilip de kurt kuş uykuya varınca başlıyor ağıt söylemeye. (İM II,s.57)

dokun_: Almak, kullanmak, el sürmek.

"Bana bakın" dedi sevgiyle. "Paranıza kimse dokunamaz sizin." (İM I,s.205)

dokun_: Tedirgin etmek, satasmak.

"Sen doğru eve git. Bunlar sana dokunamazlar.
(İM I,s.117)

"Çavuşum" dedi, "dokunma şu adama"

Çavuş: "Dokunmıyalım" diye başını salladı.

"Dokunmıyalım kardaş bize ne." (İM I,s.259)

gönder_: Yollamak, ulaşmasını sağlamak.

"Şimdi gider bu gece sana onu gönderirim."
(İM II,s.163)

"Suriye, Irak, Urfadan aldığımız atları garbi
Anadoluya, izmire, Aydına, Denizliye, Manisaya
gönderiyorum." (İM II,s.175)

göster_: Görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak.

"Zahmeti mahmet yok" dedi."Göster bana yerini
çocuğun." (İM I,s.46)

gürle_: Kalın ve gür ses çıkarmak.

"Nerede o Pancar" diye gürlledi. (İM I,s.45)

Hafif hafif inlemekte olan Çavuş gürlledi.
(İM I,s.276)

karşıla_: Dışarıdan gelen bir kimseye karşılayıcı olarak çıkmak.

Memed onu karşıladı. Atın olduğu yana döndüler.
(İM I,s.379)

"Düser yola gelir beni karşılamaya." (İM I,s.202)

"Beni onunla birlikte çocuk da karşılar."
(İM I,s.203)

sarıl_: Kolarını dolamak, kucaklamak.

Hatçe ağlayarak boynuna sarıldı. (İM I,s.399)

b) Bitirmeli Eylemler:

aç_ : Bir şeyi kapalı durumdan kurtarmak.

"Sen kimsin?"

"Aç hele kapıyı. Tanırsın beni." (İM I,s.118)

"Aç sandığı." (İM I,s.193)

al_ :1.Bir şeyi veya bir kimseyi bulunduğu yerden ayırmak.

"Her şeylerini alıyoruz almaya ya bunların. Peki donlarını neden alıyoruz." (İM I,s.141)

"Candarmaların elinden alacak oluyor yolda."
(İM I,s.382)

2.Birlikte götürmek.

"Bir hafta sonra gelir alırım dedi gelmedi. Şimdi ben o silahı ambardan almaya gidiyorum."(İM II,s.294)

3.Verdiklerini geri istemek.

"Veriseniz, verdiğinizi duyarsam hepinizin evine gelir verdiklerimi geri alırım." (İM I,s.56)

4.Ayrılmak, kaybetmek.

"Atımı, canım kadar sevdiğim atımı elimden alır mısınız?" (İM II,s.51)

as_ : Bir kimseyi boynundan ip geçirerek sarkıtmak, öldürmek, idam etmek.

"Gitseydi o telgraflar, seni de asarlardı beni de." (İM I,s.429)

at_ :1.Bir yere kapatmak, ilgisini kesmek.

"Bir de beni getirdiler buraya attılar." (İM I,s.219)

2.Bir şeyi yere doğru bırakmak.

Kadın elindeki erkek çamaşırlarını getirdi Memedin önüne attı. (İM I,s.119)

3.Bir suçu başkasına yüklemek.

"O gavur yapılı ince Memed vurdu elin oğlunu. Senin üstüne atıyorlar." (İM I,s.153)

avla_: Bir avı diri veya ölü oalrak ele gecirmek.

"Korkak adasmmış. Yoksa hepimizi teker teker keklik gibi avlardı." (İM I,s.179)

bağır_: öfkeyle yüksek ve gür ses çıkarmak.

Kapıya hızla geceliğini savurarak geldi. Dışarı bağırdı. (İM I,s.28)

Ali kızdı köpürdü. Avazı çıktığı kadar bağıırıyordu. (İM I,s.58)

bindir_: Bir kimseyi bir şeyin üzerine çıkartmak.

"Simdi ben Kör Ali'yi bindiririm ata..."
(İM I,s.252)

bitir_. Sona erdirmek, tamamlamak, sonuçlandırmak.

"Su işi bitireyim de bu gece sende kalırım."
(İM I,s.107)

boğazla_: Boğazından keserek öldürmek.

"Sen yok musun sen! Ah! Sana ne deyim? Seni kör bıçakla boğazlamalı." (İM I,s.403)

bul_: 1.Ararak ya da aramadan bir şeyle, bir kimseyle karşılaşmak, elde etmek.

"Bulduk işte" dedi, "fakir fukaranın düşmanını."
(İM I,s.273)

"O kolay dedi. Buluruz." (İM I,s.29)

"Ben onu bulurum." (İM I,s.37)

"Hemen şimdi elinle koymuş gibi bulursun."
(İM I,s.108)

"Nasıl bulacaklar ormanın içinde bizi."
(İM I,s.100)

"İnce Memed çocuğu göğe çekilmişse de bulur."
(İM I,s.106)

"Topal Aliyi mutlaka bulmalıyız." (İM I,s.251)

"Bulacağım İnce Memedi" dedi."Öleceğimi bilsem,
cont olacağımı, gözümün kör olacağını, kan kusacağımı
bilsem İnce Memedi gene bulacağım." (İM II,s.225)

"İnşallah o köye gider, o adamı bulursun.
Memed:

"Bulurum." (İM II,s.218)

2.Bir yere bir noktaya ulaşmak, erişmek.

"Giderim bulurum o köyü." (İM I,s.10)

"İkindine senin köyü buluruz." (İM I,s.199)

3.Varlığı bilinmeyen bir şeyi ortaya çıkarmak.

"Düşünüyorum düşünüyorum bulamıyorum" (İM II,s.)

"Düşünüyorum, araştırıyorum, bir türlü
bulamıyorum." (İM II,s.113)

çağır_: 1.Birinin gelmesini kendisine yüksek sesle söylemek,
seslenmek.

"Sen çağır" dedi. (İM I,s.244)

2.Herhangi birinin bir yere gelmesini istemek, davet etmek.

"Ne biçim izcisin sen Yüzbaşı çağırıyor."
(İM I,s.225)

çal_: Başkasının malını gizlice almak, hırsızlık yapmak, aşırnak.

"Üç kez atı çaldılar. Hasan gitti atı buldu getirdi." (İM II,s.51)

"Benim harmanlarımı nasıl yakarlar, atlarımı nasıl çalarlar?" (İM II,s.332)

çek_: 1.Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yere doğru yürütmek.

"Sakallı ada karaltıyı kolundan tuttu, içeri çekti." (İM I,s.12)

Ali buna kudurdu, vardı onu, kolundan tuttu, hızla çekti. (İM II,s.225)

2.Herhangi bir engel kurmak.

"Dört bir yanına çit çekeriz." (İM I,s.224)

çık_ : İçeriden dışarıya varmak.

"Kıyamet kopsa evinden çıkmaz." (İM I,s.44)

"Ben dışarı çıkayım da siz soyunun" dedi. Dışarıya çıktı. (İM I,s.128)

çıkarmak: 1.(Birinin veya bir şeyin) Çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak.

"Cabbar" dedi, "şu son baskından aldığımız tüfek vardı ya onu gömdüğün yerden çıkar da getir."
(İM I,s.129)

2.Giysi, ayakkabı gibi şeyleri vücuttan ayırmak, soymak.

Memed: "Çıkar onları" dedi. "Çıkar da titremen geçsin." (İM I,s.99)

"Çıkar giyitlerini Kerimoğlu" diye bağırdı.

Kerimoğlu kıpırdamadı:

"Sana diyorum. Çıkar giyitlerini." (İM I,s.194)

3.(Birini veya bir şeyi) Herhangi bir yerden (alandan) uzaklaştırmak.

"Git de" dedi, "şu keçileri çıkar gel." (İM I,s.41)

4.Bir şeyin herhangi bir yerden çıkmasını sağlamak.

"Ne kadar para varsa çıkar da şu adama ver. Üzerinizde ne kadar altın, bilezik, yüzük varsa çıkarın bana verin" dedi. (İM I,s.193)

5. Bulmak, ortaya koymak.

"...bulacağım, atlarımı kim çaldı., harmanlarımı kim yaktı, pek yakında ortaya çıkaracağım." (İM I,s.363)

çök_: Oturmak, birdenbire oturmak.

Zeynel geldi. Beyin karşısındaki sedire çöktü, gülümsüyor, konuşuyor kendini toparlamaya çabalıyordu. (İM II,s.318)

çöz_: Dügümlü veya sarılı bir şeyi acmak.

"...millet öğleye doğru denklere içeri taşıyıp çözdü, vazgeçtiler." (İM II,s.318)

dön_: Kendini bir yandan bir yana çevirmek.

Köyü çıkınca Süleyman arkasına döndü. (İM I,s.124)

dürt_: Ucu sivri bir şeyle hafifçe itmek.

Kadını tüfeğin dipçığıyle dürttü. (İM I,s.245)

düşür_: Vurmak, öldürmek.

"Gördüğün karaltıyı düşür." (İM I,s.277)

hakla_: öldürmek.

"iz sürdür. Sonra da öldür o gavuru." (İM I,s.253)

gebirt_: öldürmek

"Ya, sözümü dinleyip gebirtseydin onu." (İM II,s.403)

geç_: 1.Bir yandan girip öbür yandan çıkmak.

"Bir sesi var dağı taşı deler geçer." (İM II,s.67)

2.Geride bırakmak, aşmak.

"O kınalı tepenin arkasına geçme." (İM II,s.25)

gel_: 1.Bir yere gitmek, varmak.

"Değirmenoluktan geliyor, o köye gidiyorum."
(İM I,s.15)

"Daha gelmedi diyorduk." (İM I,s.29)

"O gayri eve gelmiyor, tırnağına kurban olduğum
Memedim." (İM I,s.245)

"Bir hafta sonra cephane geliyor Suriyeden."
(İM I,s.307)

Seyfali Ferhat Hocaya geldi. (İM I,s.348)

2.Bir yere girmek.

"Gel içeri. Ne istiyorsun bakalım." (İM I,s.28)

"Gel İraz Teyze" diye inledi. "Gel de içeri..."
(İM I,s.374)

3.Durmaya ziyarete gelmek.

"Gelecek Cuma gelirim." (İM I,s.228)

4.Geriye dönmek.

"Sonra geri geliriz." (İM I,s.248)

getir_ : 1.Gelmesini sağlamak.

"Biz bulur getiririz." (İM I,29)

"Gidin getirin Hösüğü." (İM I,s.44)

"Ben yarın gider getiririm." (İM I,s.45)

"Zahmet olur sana Ağa. Ben hemen alır şimdıcik getiririm." (İM I,s.46)

"Ben gider getiririm onu." (İM I,s.170)

2.Bir şeyi yanında veya üstünde bulundurmak.

"Kamer Ana bir döşek getir de ser yere kıymetli konuğumuza."

Kadın evin öbür ucundan karşılık verdi:

"Getiriyorum." (İM II,s.21)

3.iletmek, bildirmek.

"...bana Memedimden bir haber getir, bir daha gelişinde. Ne diyorsun güzel anam? Bana bir haber getir. (İM I,s.157)

gir_ : 1.Yatağa yatmak.

Yatağa hasretle ürpertiyle baktı. Süleyman Memedin durumunu sezmişti.

"Gir" diye yatağı işaret etti. (İM I,s.18)

2.Bir yere gelmek.

"Böyle daha iyi. Bence hic bir yere, hiç bir köye elini kolunu sallaya sallaya girmemeli." (İM I,s.237)

"İnsan safi yürek olsa, gene de dalgündüz, bir eşkıya köye girer mi?" (İM II,s.345)

git_ : 1.Bir yerden ayrılmak.

"Döne!" diye bağırdı. "Sen doğru evine git! Sana bir tek tane bile vermem. Evine git! Döne!" dedi."
(İM I,s.56)

"Başımızı alır,, bilinmeyen bir yere gideriz."
(İM I,s.117)

"Zeynel köyde yok! dedi."Zeynel gitmiş."
(İM II,s.)

2.Varmak ulaşmak

"Giderim derim ki onlara..." (İM I,s.12)

3.Ölmek.

"Ulan mezara bile toy düğünle gidiyorsun."
(İM II,s.23)

gönder_ : Yolcu etmek, bırakmak.

"Bir çay içmeden göndermem." (İM I,s.133)

göster_ : Çok sert bir şekilde karşılık vermek.

"Ulan sana İnce Memedliği gösteririm."
(İM I,s.163)

götür_: Bir sonuca vardırmak.

"Topal Ali iz süre süre geyiğin otladığı yere kadar götürür." (İM I,s.106)

ic_: Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.

"Yavrum" dedi, "sen açsın. Dur sana çorba koyayım da iç!" (İM I,s.13)

"Çabuk çabuk iç!" dedi. (İM I,s.13)

in_: 1.(Bir yerden başka bir yer) Gitmek, varmak.

"Ulan" dedi, "adam atsız hiç kasabaya iner mi?" (İM I,s.378)

2.Bir taşıt veya binek hayvanından yere basmak.

"In hele attan Ağa! in attan da buyur içeri." (İM I,s.46)

"In yavru" dedi. "In de ben sürüyüm azıcık." (İM I,s.49)

Abdi, evinin avlusunda düşercesine attan indi. (İM I,s.431)

kaç_: 1.Kimseye bildirmeden bulunduğu yerden ayrılmak, firar etmek.

"Duydum ki kasabaya kaçmış." (İM I,s.105)

"Bir gece kaçıyorlar." (İM I,s.154)

"Kaçıyor gidiyor ondan sonra." (İM I,s.155)

"Alimallah evini bırakır da arkasına bakmadan ta Akdenize kadar kaçar." (İM II,s.57)

2.Bırakıp gitmek.

"Hepsi Yüregir toprağına kaçtı." (İM I,s.307)

3.Gitmek, görünmeden sıvışmak, korkup gitmek.

"Neden karşı durmuyor da köyü bırakıp kaçıyorsunuz." (İM II,s.88)

4.Yasalara ve aile isteklerine karşı gelerek evden ayrılmak.

"Vazgeçemem... Alır kaçarım." (İM I,s.89)

kaçır_: Evlenmek için yanında götürmek.

"Al nişanlını kaçır gel." (İM I,s.84)

kaldır_: 1.Yukarı doğru hareket ettirmek.

Hatçenin elinden tuttu kaldırdı. (İM I,s.401)

2.Uyandırmak.

"Kör Aliyi gider şimdi yataktan kaldırırım."
(İM I,s.254)

kalk_: Oturuş durumundan dik duruma gelmek.

"Bir yere oturdu muydu, akşama kadar oradan kalkmıyor." (İM I,s.55)

kes_ : 1.Bir organı gövdeden ayırmak.

"Elini keserler adamın." (İM I,s.369)

2.Ara veya son vermek.

Bir ara Memed boş yere kurşun sıkmaktan bıktı, kesti." (İM I,s.280)

"Kesme kurşunu ulan. Orospu çocuğu kesme kurşunu." (İM I,s.280)

kır_ : 1.Vücut kemiklerinden birini parçalamak.

"Eğer öküzlere bir şey olmuşsa onda kemik komaz kırarım." (İM I,s.29)

2.Vurarak veya ezerek parçalamak.

"Kapıları da kırdım. Her şeyi de yaptım." (İM I,s.216)

kıy_ : Acımayıp öldürmek.

"Memedim, Memedim kıyma yavruma." (İM I,s.246)

Topal Ali:

"Kıyma bana!" diye inledi. "Nolursun kıyma." (İM I,s.259)

kov_ : Sert veya küçük düşürücü sözlerle gitmesini söylemek, savmak.

"Bir duyarsa Abdi Ağa, vallaha bu köyden bizi iyice kovar." (İM I,s.64)

koy_: Bir şeyi belli bir yere yerleştirmek.

"Şimdi pilavı ocağa koyarım." (İM II,s.23)

koyver_: Birdenbire bırakmak.

"...galyesinden bir top duman koyverdi, ayağını yere üç kez vurdu." (İM II,s.57)

kurtar_: Bir canlıyı bir felaketten, tehlikeden veya zor durumdan kurtarmak.

"Körolası seni. Çocuk seni kurtardı da başına belamı aldı?" (İM I,s.399)

kurtul_: Tehlikeli veya kötü bir durumu atlatmak.

"Asım Çavuş bizi kurtarmıştı. Kurtulduk çok şükür." (İM I,s.179)

"İçmişler ve de ölümden kurtulmuşlar." (İM II,s.102)

"Gidin yavrım" dedi, "siz kendiniz kurtulun da ben kalayım." (İM I,s.170)

otur_: Vücudun belden yukarısı dik dutacak şekilde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek.

"Gel otur" dedi. "Cennet hatun, gel otur." (İM I,s.54)

"Bire kardışım gel otur yanıma söyle." (İM I,s.107)

"Oturun, oturun hele, sonra konuşuruz. Oturun canım, bir kahve için." (İM II,s.193)

öldür_: Bir canlının hayatına son vermek.

"Beni döve döve öldürür." (İM I,s.42)

"Ben nasıl öldürürüm elin oğlunu?" (İM I,s.154)

"Çırılçıplak olmazsan, kendi elinle çırılçıplak olmazsan öldürürüm seni." (İM I,s.195)

"Görürsünüz yakında o Kel Abdiyi öldürür."
(İM I,s.354)

"Çocukları öldürüyor." (İM I,s.407)

"Memed Abdiyi vurdu, yaraladı, yeğenini vurdu,
öldürdü." (İM II,s.223)

öp_: Sevgi, saygı, bağlılık vs. amacıyla dudaklarını bir şeye değdirmek.

"Paşa Efendi, ben senin ayaklarını öperim.
Ellerini de öperim." (İM I,s.)

"Tabanlarını öpeyim Ağam!" (İM I,s.50)

"Elinizi ayacağınızı öpüyüm, öldürün beni."
(İM I,s.205)

Döndü, karısına vardı, eğildi onu alnından öptü.
(İM II,s.336)

ört_: Korumak, görünmez duruma getirmek veya gizlemek için üstüne bir şey koymak.

"Emmi" dedi, "benim sağlam bir asker kaputum var,
onu örtün üstüne." (İM I,s.131)

sakla_: Gizlemek, gizli bir yere koymak.

"Bak ne kadar çok para! Nasıl da saklamış!"
(İM I,s.205)

sal_: Yollamak, hemen göndermek.

"Bir çay içmeden ha! Salar mıyım seni?"
(İM I,s.133)

seslen_: Uzaktan uzağa bağıarak ünlemek.

Abdi Ağa içeriye seslendi. (İM I,s.46)
"Kardeş! kardeş!" diye seslendi. "Dur hele."
(İM I,s.73)

sık_: Tetiği çekip boşaltmak.

"Kınalı kızım dedi ki, "ben silah sıkmasını ne bilirim ana? Ben de düşündüm ki kınalı kızım silah sıkmasını bilmez." (İM I,s.155)

sıyr_: Hızla sürtünerek bir şeyin yüzünden bir parça soymak, koparmak veya üzerini hafifçe yırtmak.

Kabzayı tutan elini kurşun sıyrıyor. (İM I,s.163)

sil_: Ani bir hareketle sarsmak.

Hürü Ana tiksintiyle ellerini silkti onun elinden aldı. (İM II,s.348)

sor_: 1.Birine soru yöneltmek.

"Git" dedi, "soruver Abdi Ağaya. Belki onlara gelmiştir. Git de soruver bacım." (İM I,s.27)

"Sizlere soruyorum şimdi." (İM I,s.145)

"Gider ona sorarım." (İM I,s.251)

"Ne söyledi?"

"Sorma" (İM I,s.379)

"Her şeyi benden soruyor." (İM I,s.405)

2.Herhangi bir konuda bilgi istemek, sual etmek.

"Benim büyük oğlan gelmiş de anasına sormuş."
(İM II,s.65)

"Sonra geldim kıza, kınalı kızıma sordum ki..."
(İM I,s.155)

söyle_: 1.Haber vermek.

"Senin kasabaya indiğini Cabbar söyledi."
(İM I,s.378)

2.Bildirmek.

"Gel bakalım Kerimoğlu. Paraların yerini söyle."
(İM I,s.193)

tamamla_: Eksiksiz, tamam duruma getirmek, bütünlemek.

Mened tüfeğini yokladı. Kurşunları tamamladı.
(İM I,s.244)

Sefçe Kahya onun sözünü tamamladı. (İM II,s.191)

topla_: (Gasp etmek için) Zorla almak.

"Kadınları altınlarını da topla getir anladın mı?"
(İM I,s.193)

tut_ :Ele geçirmek, yakalamak.

Cabbar bağırdı:

"Köpekleri tutun!" (İM I,s.177)

uğra_ : Yola devam etmek üzere bir yerde, kısa bir süre kalmak.

"Ben Vayvaya uğrayacağım." (İM II,s.474)

ulaş_ : Yetişmek.

"Yakayı ele verme. Ben sana ulaşırım." (İM I,s.391)

ulaştır_ : Ulaşmasını sağlamak.

"Yaz, Paşam sana ne kadar tel çektimse hiç birini ulaştırmadılar, de, yaz!" (İM I,s.431)

"Sana doğru haber ulaştırırım yarın bir gün."
(İM I,s.228)

"Af haberini ulaştıracağım şahinime" dedi.
(İM I,s.434)

var_ : Ulaşılmak istenen yere ulaşmak.

"Durun" dedi. "Şu itin yanına bir varayım."
(İM I,s.116)

"Öğleye doğru bizim köye varırız." (İM I,s.199)

Abdi Ağanın kapısına ne zaman vardılar, kimse farkında olmadı. (İM I,s.244)

ver_ : 1.Biriyle evlendirmek.

Çağırıp bağırmasına bakmadan kızı ilk geliste Abdi Ağanın yeğenine veriyorlar. (İM I,s.90)

2.(Üzerinde veya yakınında olan bir şeyi) Birisine eriştirmek, iletmek.

"Şerbetçi, bana bir şerbet ver! dedi. "Arkadaşıma da ver.!" (İM I,s.80)

"Siyah merhem. Ondan veririm sana." (İM I,s.183)

"Ne kadar para varsa çıkar da şu adama ver. Üzerinizde de ne kadar altın, bilezik, yüzük varsa çıkarın bana verin." (İM I,s.193)

3.Bırakmak veya bağışlamak.

"Sen doğru evine git" Sana bir tane bile vermem." (İM I,s.56)

"Şahinime dağlarda para gerek olur. Herkes ne kadar verebilirse okadar versin." (İM I,s.352)

vur_ : Silahla yaralamak., öldürmek.

"Böyle giderse, bu ağızdan gidersen seni vururlar Deli!" (İM I,s.127)

"Niçin vurdun elin oğlunu?" (İM I,s.154)

Oğlan çekiyor tabancasını Abdi Ağayı da Veliyi de vuruyor. (İM I,s.155)

"Emrime kim karşı koyarsa vururum" dedi. "Babam da olsa vururum." (İM I,s.263)

"Bu eve doğru gelecek olursa vur." (İM I,s.277)

"Ne olursa olsun bir daha karşılaşırsam vuracağım." (İM I,s.434)

yak_: Ateşle yok etmek.

"Eşkiya olmuş da köy yakıyor." (İM I,s.338)

"Evini yakarsın değil mi? Kendi evini kendi elinle yakarsın değil mi?" (İM II,s.59)

"Neden evini yakıyorsun?" (İM II,s.60)

"Benim" diyordu. "Benim harmanlarımı nasıl yakarlar?" (İM II,s.332)

yakala_: Kaçan kimseyi ele geçirmek.

"Belki candarmalar şimdi onu yakalamışlardır." (İM I,s.270)

yar_: Ortasından, içinden geçmek.

Recep Çavuş uyuklar gibi:

"Yarın" dedi. "Yarın çemberlerini." (İM I,s.166)

yat_: 1.Uyumak veya dinlenmek için yatağa girmek.

"De gir yat" dedi. "İstersen bir ay yat." (İM I,s.121)

"Siz gidin yatın. Bu gece nöbeti Horali, ben ve Recep Çavuş bekleyeceğiz." (İM I,s.187)

2.Birdenbire yere uzanmak.

"Yat yere" dedi."Yat! O dinsiz sıkıyor."
(İM I,s.279)

yaz_: Yazı ile bildirmek, haber vermek.

"Doğrudan doğruya İsmet Paşaya yaz." (İM I,s.431)

yerleştir_: Yerine koymak.

"Ben sırtımdaki öteberileri götürüp mağaraya
yerleştireyim, sonra da gelir sizi alırım."
(İM I,s.401)

yetis_: 1.Yardımcı etmek, yardıma koşmak.

"Yetişin düşüyorum." (İM I,s.234)

2.Ulaşmak.

"Kardeş" dedi, "yarın tam öğle vakti2 eğer böyle
yürüyecek olursak, bizim köyün çayırına yetişiriz."
(İM I,s.201)

"Vurulmazsak evimize yetişiriz." (İM I,s.204)

yık_: Gücüne son vermek.

"Cumhuriyetimiz çok kuvvetlidir. Bir ince Memed
değil, binlerce ince Memedi bir fiskede yıkar."
(İM II,s.353)

yıktır_: Yıkılmasını sağlamak.

"Bir gün daha kalırsan evde, adam gönderir evini başına yıktırırım." (İM I,s.147)

yokla_: Bir şeyi kontrol etmek.

Memed tüfegini yokladı. Kurşunları tamamladı.
"Tüfeklerinizi yoklayın. Kurşunları tamam değilse kontrol edin." (İM I,s.244)

5-KESİKLİ - OLUSLU EYLEMLER

a) Yinelemeli Eylemler:

afalla_: Şaşkınlıktan sersemlemek.

Memed makinalı gibi tarıyordu sağı solu.
Candarmalar afallamışlardı. (İM I,s.)

söylen_: Ağızdan ağıza yayılmak.

"Çukurovaya saklandığın söyleniyor." (İM I,s.269)

b) Üstüsteli Eylemler:

sayıkla_: İsteddiği özlediği bir şeyden sürekli söz etmek.

"Yüreğir toprağı" diye sayıkladı. (İM 11,s.224)

titre_: Kaslar hızlı küçük kasılmalarla sarsılmak.

"Ocağa odun at! dedi. "Çocuk titriyor." (İM I,s.12)

Topal bunu duyunca yaprak gibi titremeye başladı.
(İM I,s.422)

6-KESİKLİ - KILIŞLI EYLEMLER

a) Yinelemeli Eylemler:

ayıkla_: Bir şeyin içinden , ise yaramayan gereksiz veya istenmeyen taneleri veya maddeleri ayırıp çıkarmak.

"Sonra da yakındaki taşlı tarlanın taşlarını birem birem ayıklarım." (İM I,s.203)

birik_: Toplanıp yığılmak.

"Bütün köylü bizim eve, başıma yığılır."
(İM I,s.203)

çarpıs_: Vuruşmak.

"Belki on kezdir çarpışıyoruz." (İM I,s.434)

"Parmagını tetiğe değdirecek gücü yok. Nasıl çarpışır candarmalarla." (İM II,s.348)

oy_ : Keskin sivri uçlu bir cisimle bir şeyi delerek çukur oluşturmak.

"Besle kargayı gözünü oysun. Defol itin oğlu."
(İM I,s.94)

sıva_: Sıva ile kaplamak.

"Evimizin içini yeşil toprakla sıvadım."
(İM I,s.224)

soyun_: Üstündeki giysilerin bir bölümünü veya tümünü çıkarmak.

"Soyun da yavrum, bunları giy" dedi. (İM I,s.119)

"Ben dışarı çıkayım da siz soyunun" dedi.
(İM I,s.180)

topla_: Devşirmek.

"Git Hatçe" dedi. "Git de çalı cırpı topla!"
(İM I,s.98)

topla_: (Bağış, vergi, alacak için) Verecek olandan almak.

"Abdi ağanın alacaklarını topluyor." (İM II,s.403)

"Atımı çekin oğullarım. Köylüler siz de aranızda
para toplayın." (İM II,s.352)

b) Üstüsteli Eylemler:

boşalt_: Bir silahta ne kadar mermi varsa hepsini arka arkaya
boşaltmak.

"Beş kurşunun beşini de kafasına boşaltırım."
(İM I,s.245)

dik_: Biçilmiş veya yırtılmış kumaş, deri, yara vs. şeyleri
iğneye geçirilmiş iplikle tutturmak.

"Bak" dedi. "İnce Memed, o köye gideydin, sana
böyle çarığı kimse dikemezdi." (İM I,s.23)

kıpırda_: Kimıldamak, hafifçe yerinden oynatmak.

Dudakları hafiften kıpırdadı. (İM I,s.145)

kurşunla_: Kurşun ile ateş etmek, vurmak.

"Yakında konağımı kim kurşunluyor, bulacağım."
(İM I,s.363)

"Koca bir köy basılıyor, sabaha karşı
kurşunluyorlar köyü." (İM II,s.195)

oğuştur_: Bir şeyi bastırarak başka bir şeyin üstünden
geçirmek.

İnce Memed duman kaçan gözünü oğuşturarak...
(İM I,s.15)

vur_ : Ses çıkarmak için bir şeyi başka bir şeyin üzerine
hızlıca değdirmek.

Kapı usul usul vuruluyor. (İM II,s.118)

yinele_: Tekrar tekrar söylemek

"Etme bunu bana Durak Ağa!" diye boyuna
yineliyordu. (İM I,s.195)

Yüzbaşı çağrısını birkaç kez yineledi. (İM II,s.225)

*****

B- BİRLEŞİK EYLEMLERDE GÖRÜNÜŞ

1 - KESİKSİZ -SÜREKLİ - OLUŞLU EYLEMLER:

dalıp git_: Bir düşünce veya hayal ile bulunduğu ortamdan uzaklaşmak.

Başını iki elinin arasına alıyor dalıp gidiyor.
(İM I,s.55)

diş bile_: Kötülük yapmak için fırsat beklemek.

"Bizim köylü ona düşman " dedi. "Ona diş biliyorlar." (İM II,s.342)

düşman kesil_: Düşman olmak, düşman gibi görünmek.

"Bir köy sana düşman kesilir." (İM I,s.109)

eline bak_: Bir kimsenin yardımıyla geçinmek.

"Ona buna mahçup düşmez. Eline bakmaz elalemin."
(İM I,s.222)

göze bat_: Tedirgin etmek, uygunsuz veya yakışsız görünmek.

"Bizim çiftlik mızrak olmuş da bütün Çukurovanın gözüne batıyor." (İM II,s.333)

sıkıntı çek_: Zorluk veya yoksulluk içinde yaşamak.

"...bizim gibi sıkıntı çekmeyecek Memedimiz."
(İM I,s.222)

2- KESİKSİZ - SÜREKLİ - KILIŞLI EYLEMLER:

ayak uydur_: Kendi gidis veya davranışını başkasına benzetmek.

"Aaah yavrum" dedi, "ben de kasabaya gidiyorum ya, size nasıl ayak uydururum." (İM I,s.66)

besleyip dur_: Maddi yardım yapmak.

"Allah Çiçeklideresi Köyünün yokluğunu vermesin. Besleyip duruyorlar bizi." (İM I,s.358)

boş durma_: Birinin yaptığına karşılık olarak bir harekette bulunmak.

"Ali Safa Bey boş durur mu?" (İM I,s.362)

dert yan_: Derdini sızlanarak anlatmak.

"Bu kıyamette nasıl toplantı yapılır? " diye yanındaki arkadaşına dert yandı." (İM I,s.167)

gözyaşı dök_: Çok ağlamak.

"Abdi Ağa için gece gündüz gözyaşı döküyorlar." (İM II,s.342)

iş gör_: İş yapmak.

"Çiçeklidereliler hükümete gitmiyorlar gayri. Her işi Memed görüyor." (İM I,s.358)

"Çukurova'de bir işim var, işimi görüp sana yakında gelirim." (İM II,s.278)

iş yap_: Bir işle uğraşmak.

"Siz çok tehlikeli işler yapıyorsunuz, güpegündüz dolaşıyorsunuz." (İM II,s.193)

iz sür_: izlemek, arkasından gitmek, takip etmek.

"İzci Topal Aliyi bilirsin değil mi? Onu bilmeyen yok, o gavur bunların izini sürüyor bir kayanın kovuğunda sevişirlerken eliyle koymuş gibi buluyor."
(İM I,s.154-155)

"Ben de ona iz sürdüreceğim" dedi.

Kadın:

"İz sürdür sonra da hakla o gavuru." (İM I,s.259)

"Senin izini sürüyor." (İM I,s.403)

toplantı yap_: Durum değerlendirmesi yapmak amacıyla bir araya gelip konuşmak.

"Bu kıyamette nasıl toplantı yapılır?" (İM I,s.167)

türkü söyle_: Türkü çağırmak.

"Dadalıoğlu türküsünü söyler aşiret bozgununun."
(İM I,s.295)

zulmet_: Eziyet etmek, işkence etmek.

"Abdi Ağa sana zulmeder." (İM I,s.89)

"Benim tek korkum var, o de sana zulmederler."
(İM I,s.89)

"Zulmediyorsunuz adama." (İM II,s.470)

3 - KESİKSİZ - SÜREKSİZ - OLUŞLU EYLEMLER:

a) Başlamalı Eylemler:

aklına düşür_: Kafasında bir düşünce doğmak.

"Abdi Ağanın tabiriyle, o eşeğin aklına karpuz kapuğu düşürüyor." (İM II,s.274)

"Bu ince Memed bir şey değil ama eşeğin aklına karpuz kapuğu düşürüyor." (İM II,s.354)

cesaret et_: Korkulması gereken bir işe korkmadan girişmek, göze almak.

"Nasıl, nasıl buna dili varır, hem de cesaret edebilir?" (İM II,s.50)

şaş(ıp) kal_: Çok şaşırmak, büyük şaşkınlığa düşmek.

"Hasan Onbaşı biz geldik deriz şaşar kalır." (İM I,s.84)

b) Bitirmeli Eylemler

affa uğra_: Bağışlanmak, affedilmek.

"Mustafa Emmi hapishaneler boşalınca Memedim de affa uğrar mı?"

"Değil Memed dağdaki kurt kuş bile affa uğrar." (İM I,s.375)

gelin ol_: (Kız) Evlenmek.

"Ben de gelin olurum öyle mi? Senin bana getirdiklerini takar takıştırır, ben de gelin olurum öyle mi?" (İM II,s.348)

kendine gel_: Ayılmak.

Koca Osman yavaş yavaş kendine geliyordu.
(İM II,s.23)

koku al_: Bir nesnenin kokusunu algılamak.

"Hele insanın! insanın üç günlük yoldan kokusunu alır." (İM I,s.106)

kurşun ye_: Vurulmak.

"Ulan itin eniği. Bana bir daha ağzını açarsan kurşunu yersin." (İM I,s.248)

ödü kop_: Ansızın çok korkmak.

"Onda insanlık var da, işte bu sebepten ağaların da hükümetin de ondan ödü kopuyor." (İM II,s.31)

peşini bırak_: Bir kimseyi veya bir şeyi izlemekten vazgeçmek.

"Bana da öyle geliyor ki peşimizi bırakmaz."
(İM I,s.231)

teslim ol_: Üstün bir güç karşısında mücadeleden vazgeçip yenilgiyi kabul etmek.

"Teslim" dedi. "Teslim oldum." (İM I,s.116)

Önlerinden bir ses:

"Teslim olun " diye bağırdı. (İM I,s.172)

"O namussuz teslim olur mu hiç." (İM I,s.427)

"Hürü yakasını hızla bıraktı:

"Git" de teslim ol avrat yürekli herif. Af çıkmış."
(İM I,s.439)

"Sen teslim olma. Sen teslim olmamalısın Memedim."
(İM II,s.294)

yemin et_: Ant içmek.

"Senin meselenden sonra iz sürmemeğe yemin ettim."
(İM I,s.260)

kendini yere at_: Birdenbire yere uzanmak.

"Iraz içeri girdi kendini yere attı." (İM I,s.420)

yükünü tut_: Çok zengin olmak.

"Birkaç yıl daha geçsin. Ben yükümü tutayım."
(İM I,s.127)

4-KESİKSİZ - SÜREKSİZ - KILIŞLI EYLEMLER:

a) Başlamalı Eylemler:

peşine tak_: Ardından göndermek.

"Çiçeklinin çetesini peşine takacağım."
(İM I,s.269)

yola düş_: Yola çıkmak, yol almaya başlamak.

"Yarın sabah kalkar yola düşersin." (İM I,s.199)

"Düşer yola gelir beni karşılamaya." (İM I,s.202)

"Yola düşerim." (İM I,s.203)

"Hemen düş yola! Dediklerimi yap." (İM I,s.270)

"Sen hemen ata bin de düş yola." (İM II,s.243)

b) Bitirmeli Eylemler:

adım at_: Yürümek için ayağını öne atıp basmak.

Gözleri yerde Hösüğe doğru iki adım attı.
(İM I,s.42)

ateş et_: Ateşli silahla mermi atmak.

"İnce Memed" dedi, "çıkar da tabancanı üç el ateş et." (İM I,s.125)

"Sen hiç böyle bir tüfekle ateş ettin mi?"
(İM I,s.134)

ayağa kalk_: Ayakları üzerinde durur duruma geçmek.

Çalının içinden ayağa kalktı. (İM I,s.116)

Karanlıktaki ayak seslerini duyunca ateş başındaki adamlardan biri ayağa kalktı. (İM I,s.126)

baltadan geçir_: Balta ile öldürmek.

"Eğer içeri girebilseydim, teker teker hepsini baltadan geçirirdim, olmadı." (İM I,s.216)

başa çık_: Güçlükler çıkaran biriyle olan işini kendi istediği şekilde sonuçlandırmak.

"Söyleyin hükümetle başa çıkılır mı?" (İM II,s.62)

"Hükümetlen başa çıkılır mı?" (İM II,s.62)

dağa çık_: Eşkıyalık yapmak veya hükümete karşı gelmek için dağlara çekilmek.

"Eşek hırsızlığından dolayı çıkmıyor dağa."
(İM I,s.129)

dağa kaldır_: Birini herhangi bir amaçla dağa veya ıssız bir yere götürüp orada tutmak.

"Genç, taze kızları dağa kaldırıyor...Irzlarına geçiyor." (İM I,s.407)

davet et_: Çağırarak

"Sen gidersin onu bizim çeteye davet edersin."
(İM I,s.325)

"Beni tuzığa düşürmek için arkam sıra adam çıkarmış. Beni tanıyan birini. Beni davet ediyor."
(İM I,s.347)

ele geçir_: Sahip olmak.

"Bana ince Memed derler Çavuş. Sen ancak ölümü geçirirsin eline." (İM I,s.163)

"Köylünün sana aldığı tarlayı Ali Safa Bey ele geçirdi." (İM II,s.67)

elinden kurtul_: Birinden kaçmayı başarmak.

"Beni yukarı gönderme. Elinden bir kurtuldum o melunun. Beni öldürür." (İM I,s.270)

emir ver_: Buyurmak, buyruk vermek.

"Asım Çavuş bir manga askerine emir vermiş."
(İM II,s.186)

geri dön_: Geldiği yere doğru yönelmek.

"Osman Ağam, Osman Ağam adam tam kapıya gelir de eşikten geri döner mi?" (İM II,s.33)

haber ver_: Bildirmek, haber ulaştırmak.

"Birisi görür haber verir keçi sakallı Abdiye, seni alır götürürler." (İM I,s.25)

"Bekir gider haber verir eve." (İM I,s.202)

"Belki şimdi seni ahıra sokarlar, arkasından da gider candarmaya haber verirler." (İM I,s.254)

haber gönder_: Herhangi bir araçla bildirmek.

"...seni Durmuş Ali istiyor diye onunla haber gönderirim.
(İM I,s.252)

haber ulaştır_: Haber vermek.

"Candarmalar gelirken size haber ulaştırırım."
(İM I,s.256)

"Candarmaları öteden görür görmez size haber veriririm." (İM I,s.256)

hakkından gel_: Yenmek, öc almak, cezasını vermek.

"Kara İbrahim onun hakkından gelir." (İM I,s.396)

hesap gör_: Cezalandırmak

"Gelin arkadaşlar" dedi. "Şu Abdi Ağayla hesabımızı görelim." (İM I,s.244)

ırza geç_: Zor kullanarak bir kimseyi cinsel zevkine konu yapmak, tecavüz etmek.

"Genç kızları dağa kaldırıyor, ırzlarına geçiyor."
(İM I,s.407)

işaret et_: Bir şeyi, bir durumu el, yüz hareketleriyle anlatmak, göstermek.

Öteki bölmeye geçtiğinde, koyunlar gibi birbirlerine sokulmuş, ağlaşan kadınlardan birisine işaret etti." (İM I,s.193)

ipe çek_: Asarak öldürmek.

"Seni ipe çekmezler miydi?" (İM II,s.60)

işini gör_: öldürmek.

"Özülme be, o koca pezevengin işini görürüz."
(İM I,s.185)

kötülük et_: Zarar vermek.

"Abdi ona çok kötülük eder." (İM I,s.108)

"Bu evde kimse kötülük edemez Memedime."
(İM I,s.256)

kurşun sık_: Silahla mermi atmak.

"Ben bu ellerle nasıl kurşun sıkarım?" (İM I,s.232)

sürgün et_: Uzaklaştırmak, zorla bir yerden başka bir yere göndermek.

"Tümünü sürgün ettim köyden." (İM I,s.307)

"Hükümet beni sürgün etti." (İM II,s.62)

teslim et_: Bir şeyi sahibine vermek.

"Bire Ali nasıl edip de teslim edicen fıkarayı Abdiye." (İM I,s.107)

"O gavur Abdiyi bana teslim edin. Etmezseniz siz bilirsiniz. Hüseyin Ağa filan tanımam. O gavur dinliyi teslim edin." (İM I,s.278)

uçup git_: Kaybolmak, yok olmak.

"Sonra üfürüverirler cana can kuşu kafesten uçup gider." (İM II,s.32)

yakayı kurtar_: Kurtulmak.

"Gel de al öteberini. Bizim avlar geliyor. Kurtardın yakayı." (İM I,s.139)

5- KESİKLİ - KILIŞLI EYLEMLER:

a) Yinelemeli Eylemler:

dayaktan geçir_: Çok fazla dayak atmak, dövmek.

"Yüzbaşı Faruğun bir huyu var, hangi köye girse baştan aşağı köylüleri dayaktan geçiriyor."
(İM II,s.243)

parça parça et_: Parçalara ayırmak, parçalamak.

"Beş kurşunun beşini de kafasına boşaltırım. Parça parça ederim." (İM I,s.245)

"Kaçırdığı kızların ırzına geçtiği gibi parça parça ediyor, ağaçlara asıyor." (İM I,s.307)

2) Üstüsteli Eylemler:

göbek at_: Karnı hareket ettirerek oynamak.

"Gelin olur da Durmuş Ali'nin mezarında göbek atarım öyle mi?" (İM II,s.348)

ıslık al_: ıslık sesi çıkarmak.

"Arkasından da toplanma ıslığını çaldı."
(İM I,s.167)

KAYNAKÇA

ACARLAR, Kevser, "Fiil Kiplerinde Anlam Kaymalarının Nedenleri, Türk Dili, sayı 213 Haziran 1969, s.250-254

AKSAN, Doğan, Her Yönüyle Dil, c.II, Türk Dil Kurumu Yayınları:439, Ankara 1990.

AKSAN, Doğan, Neşe ATABAY, İbrahim KUTLUK, Sevgi ÖZEL, Sözcük Türleri, Türk Dil Kurumu Yayınları:421, Ankara 1983.

DEMİRBAĞ, Sermin, Türkiye Türkçesinde Geniş Zamanın Fonksiyonları, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi 1990.

DİLAÇAR, Agop, "Gramer", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, Türk Dil Kurumu Yayınları:338, Ankara 1989, s.83-145.

---- "Türk Fiilinde 'Kılınış ve Görünüş' ve Dilbilgisi Kitaplarımız", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten 1973-74, Türk Dil Kurumu Yayınları: , Ankara 1974.

---- Türk Ansiklopedisi, "Aspekt" Maddesi, cilt.III, 1949, s.474-477

DİZDAROĞLU, Hikmet, Tümcebilgisi, Türk Dil Kurumu Yayınları:426, Ankara 1976.

EREN, Hasan, Nevzat ÖZAYDIN, İsmail PARLATIR, Talat TEKİN, Hamza ZÜLFİKAR, Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları:549, Ankara 1988.

ERGIN, Muharrem, Türk Dil Bilgisi, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1985.

GAZEL, Semra, Geçmiş Zamanın Fonksiyonları, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1963

HATİBOĞLU, Vecihe, Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü, Ankara Üniversitesi, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları:276, Ankara 1982

---- Dilbilim Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara 1989.

JOHANNSSON, Lars, Aspekt im Türkischen, Uppsala 1971.

TOPALOĞLU, Ahmet, Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü, Ötüken Yayınları:207, İstanbul 1989.

TÜRKYILMAZ, Fatma, Tasarlama Kiplerinin Fonksiyonları, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi 1991.

VARDAR, Berke, Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, ABC Kitabevi, İstanbul 1988.

YAMAN, Ertuğrul, Bildirme Kiplerinde Zaman Kaymaları ve Fonksiyon Değişmeleri, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi 1990.

TEZ ÖZÜ

Kılınış ve görünüş yalnızca şekle bağlı olamayan dilbilgisinin iki ayrı ulamıdır.

Görünüş dil içerisinde eylemin kullanımına yansıyan ruhsal etkilerle ve koşullarla ilgili bir dil olayıdır. Eylemde anlatılan iş oluş ya da olayın öznel bir biçimde değerlendirilmesidir.

"Ulan anasını itin tepelediği köpoğlu köpek. Keçiler ekini geçirdiler. Sen durmuş seyredersin burada. (İM I, s. 41)" cümlesindeki "seyredersin" eylemi geniş zamanlı olmasına karşın şimdiki zaman ifadesi taşımaktadır.

Kılınış, eylemin belirttiği olayın süreciyle ilgilidir. Eylemin master durumunda var olan süreç, etki yönü ve meydana geliş tarzını ifade eden bir anlam olayıdır. Türkiye Türkçesindeki eylemler zaman türü yönünden incelendiğinde bir kısım eylemlerin başlama (başlamak, dirilmek, ayağa kalkmak, fırlamak), bir kısmının süreklilik (nöbet tutmak, uğraşmak, çalışmak vs.), diğer bir kısmının ise sonuç (ödemek, durmak, ölmek vs.) ifadesi taşıdıkları görülür.

Eylemler meydana geliş tarzı yönünden de kesikli (kurşunlamak) ve kesiksiz (yürümek) olarak sınıflandırılır.

Eylemler etki yönlerine göre de kılışlı (kırmak, çalışmak, vurmak) ve oluşlu (ağarmak, kızarmak , avunmak) olarak ikiye ayrılırlar.

Görüldüğü gibi görünüş ve kılınış eylemlerin anlam yönlerini ele alan iki dil olayıdır. Hem konuşma dilinde hem de yazı dilinde kendini gösteren bu anlam olayları ülkemizde ayrıntılı şekilde ele alınmamıştır. Dilimize ait bu anlam zenginliğinin ortaya çıkarılması gerekmektedir. İnce Memed I ve II romanlarının dil yapısının yalın, konuşma diline yakın olması dolayısıyla böyle bir çalışma için oldukça uygundur.

Eser içindeki örnekleri ortaya çıkarılarak görünüş şekillerine göre tasnif edildi. Görünüş özelliğine sahip çeşitli zamanlı cümleler örneklerin çokluğu ve çeşitliliğine göre belli başlıklar altında toplandı. Ayrıca eylem mastarları da meydana geliş tarzı, zaman türü ve etki yönlerine göre sınıflandırıldı ve bu sınıflandırma ortak bir çatı altında toplandı.

ÖZGEÇMİŞ

1969 yılında Trabzon'da doğdum. İlk ve orta öğrenimimi burada tamamladıktan sonra 1987 yılında Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne girdim. 1990-1991 döneminde mezun oldum ve 1991-19992 döneminde Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Yüksek Lisans eğitimine başladım. 1995 yılında da Yüksek Lisans eğitimimi tamamladım.

